

การชุมนุมท่ามกลางการคุกคาม

ประเทศไทย:

ข้อเรียกร้องประชาธิปไตย
ที่ไม่ถูกรับฟัง

กรกฎาคม 2565

ARTICLE 19

ตีพิมพ์ครั้งแรกโดย ARTICLE 19 เดือนกรกฎาคม 2565

ARTICLE 19

www.article19.org

สงวนลิขสิทธิ์โดย ARTICLE 19 เดือนกรกฎาคม 2565 (Creative Commons License 3.0)

องค์กร ARTICLE 19 ทำงานเพื่อสร้างโลกที่คนทุกคนและทุกที่สามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้อย่างอิสระและมีส่วนร่วมกับชีวิตพลเมืองอย่างแข็งขันโดยปราศจากความหวาดกลัวจากการเลือกปฏิบัติ เพื่อเป็นการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ARTICLE 19 ทำงานส่งเสริมเสรีภาพสองข้อที่สัมพันธ์กันและเป็นรากฐานของงานขององค์กรทั้งหมด อันได้แก่ เสรีภาพในการพูด (Freedom to Speak) ซึ่งเป็นสิทธิของทุกคนในการแสดงออกและเผยแพร่ความคิดเห็น แนวคิด และข้อมูลทางช่องทางต่าง ๆ รวมถึงในการไม่เห็นด้วยกับและตั้งคำถามต่อผู้มีอำนาจ และเสรีภาพในการรู้ (Freedom to Know) ซึ่งเป็นสิทธิในการเรียกร้องและขอรับข้อมูลจากผู้มีอำนาจเพื่อความโปร่งใส ธรรมาภิบาลที่ดี และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อเสรีภาพข้อใดข้อหนึ่งข้างต้นถูกคุกคามเนื่องจากผู้มีอำนาจไม่สามารถปกป้องเสรีภาพนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ARTICLE 19 จะแสดงจุดยืนและพูดเป็นเสียงเดียวกัน ผ่านศาล ผ่านองค์กรระดับโลก และภูมิภาค และผ่านภาคประชาสังคมในทุกที่ที่เราทำงานอยู่

เกี่ยวกับ Creative Commons License 3.0: งานชิ้นนี้เป็นไปตามสัญญาอนุญาตแบบ Creative Commons Attribution-Non-Commercial-ShareAlike 3.0 ท่านสามารถตัดลอก เผยแพร่ และแสดงงานชิ้นนี้ และผลิตงานสร้างสรรค์ต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ต้องให้เครดิตแก่ ARTICLE 19
- 2) ห้ามใช้งานนี้สำหรับจุดประสงค์เชิงพาณิชย์
- 3) ต้องเผยแพร่งานสร้างสรรค์ต่อเนื่องจากสิ่งพิมพ์นี้ภายใต้สัญญาอนุญาตรูปแบบเดียวกัน

ท่านสามารถอ่านรายละเอียดทางกฎหมายของสัญญาอนุญาตอย่างสมบูรณ์ได้ที่นี้

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/legalcode>

สารบัญ

3	บทสรุปผู้บริหาร		
4	สรุปข้อเสนอแนะ		
6	1. บทนำและความเป็นมา		
6	จุดกำเนิดของขบวนการฌีอาร์เอ	29	5. กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์
7	การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์	29	การคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี
8	2. กรอบกฎหมายและการบังคับใช้	29	และการไม่ให้การประกันตัว
8	พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและข้อกำหนด	29	การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ไทย
11	ในการแจ้งการชุมนุม	30	การคุมขังก่อนการพิจารณาคดีและการ
11	การใช้กฎหมายอื่นเพื่อกำกับดูแลการชุมนุม	30	ไม่ให้ประกันตัว
12	สาธารณะ	32	6. การคุกคามนักกิจกรรมและแกนนำการ
12	การเลี้ยงและการละเมิดสิทธิในช่วง	33	ชุมนุม: การติดตามและการ “เข้าเยี่ยม”
14	สถานการณ์ฉุกเฉิน	34	ความเข้มงวดในช่วงเสด็จพระราชดำเนิน
14	3. ความรุนแรงต่อผู้ชุมนุมและการสลาย	34	กลวิธีในการติดตาม
14	การชุมนุม	35	7. การอธิบายลักษณะผู้ชุมนุมอย่างไม่ถูก
14	การสลายการชุมนุมและการใช้ “อาวุธ” ที่มี	35	ต้องและการใช้ภาษาที่ตีตรา
20	ความร้ายแรงต่ำ”	35	การกล่าวหาเรื่องการใช้ความรุนแรงโดย
20	การเลือกปฏิบัติต่อผู้วิพากษ์วิจารณ์	37	ปราศจากมูล
24	สถาบันกษัตริย์	38	การใช้ถ้อยคำในเชิงลบและกระตุ้นอารมณ์
24	4. การจับกุมและดำเนินคดี	38	การข่มขู่นักเรียนมัธยมศึกษา
24	การฟ้องข้อหาเพิ่มเติม	38	การชุมนุมตอบโต้โดยฝ่ายสนับสนุนสถาบัน
25	รูปแบบการคุกคามด้วยการฟ้องดำเนินคดี	41	กษัตริย์และการโจมตีรูปแบบอื่น ๆ
25	ทางกฎหมาย	42	8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ
26	การจับกุมเพื่อสกัดกั้น	42	ข้อเสนอแนะ
27	การจับกุมและคุมขังตามพลการและไม่	44	ภาคผนวก: ระเบียบวิธีวิจัย
	เหมาะสม	45	หมายเหตุ

บทสรุปผู้บริหาร

การประชุมมีบทบาทที่สำคัญด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในทุกสังคม การชุมนุมสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ปกป้องพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของพลเมือง พัฒนาพลเมืองที่ตื่นตัวและมีข้อมูลเพียงพอ และสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม การชุมนุมช่วยให้ผู้คนแสดงความคิดเห็น แบ่งปันความคิดเห็น เฝยข้อบกพร่องในการปกครอง และเรียกร้องความรับผิดชอบและการเยียวยาจากผู้มีอำนาจ หน้าที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในกรณีที่ผลประโยชน์ของประชาชนไม่ได้รับการปกป้องหรือถูกละเลย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทั่วโลกมักปฏิบัติต่อการชุมนุมเสมือนเป็นภาระที่ต้องควบคุมหรือภัยคุกคามที่ต้องปราบปราม

รายงาน “ประเทศไทย: ข้อเรียกร้องประชาธิปไตยที่ไม่ถูกรับฟัง” เป็นหนึ่งในรายงานจากชุดรายงานการวิจัยในโครงการรณรงค์ระดับโลก #FreetoProtest ของเรา ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของประชาชนอย่างสอดคล้องกับหลักการด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการชุมนุมของ ARTICLE 19 รายงานฉบับนี้เป็นการศึกษาว่า การชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของเยาวชนตั้งแต่ต้นปี 2563 นั้นได้เกิดขึ้นและขยายไปทั่วประเทศได้อย่างไร และการชุมนุมดังกล่าวต้องเผชิญการควบคุมและปราบปรามในระดับต่าง ๆ รวมถึงแนวปฏิบัติที่เลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่รัฐไทยอย่างไรบ้าง ผู้ชุมนุมมีข้อเรียกร้องหลายประการ ได้แก่ การปฏิรูประบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญ การยกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาท พระมหากษัตริย์ และการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์อย่างเป็นทางการ รานงานฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์โดยตรง และการทบทวนการรายงานข่าว โดยสื่อและรายงานอื่น ๆ ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือนธันวาคม 2564

รายงานฉบับนี้พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในการจำกัดและยับยั้งการชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่รัฐได้ตีความและบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่จำกัดการใช้สิทธิในการชุมนุม แม้ว่ากรอบกฎหมายของประเทศไม่ได้ละเมิดสิทธิดังกล่าวก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่รัฐได้มีการปราบปรามผู้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์และผู้ชุมนุมที่แยกดินแดนในกรุงเทพมหานครที่ส่วนใหญ่มาจากครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ทั้งรัฐและกลุ่มพลังทางสังคมฝ่ายอนุรักษ์นิยมมักพยายามฉายภาพนักชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยว่าเป็นภัยคุกคามต่อสถาบันกษัตริย์และชาติ ทำให้การชุมนุมในประเด็นดังกล่าวต้องเผชิญการปราบปราม ความรุนแรง การจับกุม ส่วนแกนนำผู้ชุมนุมก็ถูกฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหาต่าง ๆ ถูกปฏิเสธ

การประกันตัว และถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีซ้ำแล้วซ้ำเล่า รวมถึงต้องเผชิญการข่มขู่คุกคามนอกกฎหมายและการถูกติดตามโดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกัน การชุมนุมในประเด็นอื่นและการชุมนุมเพื่อสนับสนุนสถาบันกษัตริย์กลับได้รับการปฏิบัติอย่างประนีประนอมกว่ามาก

สรุปข้อเสนอแนะ

ARTICLE 19 มีข้อเสนอแนะในการรับประกันว่าสิทธิในการชุมนุมในประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครอง ดังต่อไปนี้

สำหรับรัฐบาลของประเทศไทย

เกี่ยวกับการออกกฎหมายและการบังคับใช้

- แก้ไขพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในการชุมนุม เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เช่น การกำหนดให้การแจ้งการชุมนุมเป็นไปเพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกให้แก่การชุมนุมโดยสันติเท่านั้น และไม่ใช้เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการทำกิจกรรมทางการเมือง
- เปิดเผยและให้การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแจ้งการชุมนุม
- ทำให้การแจ้งการชุมนุมสาธารณะทางออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่าย

เกี่ยวกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

- รับประกันว่า การเลียงสิทธิต่าง ๆ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจะสอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและได้สัดส่วนกับสถานการณ์

- ยุติการดำเนินคดีข้อหาละเมิดข้อกำหนดและคำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับบุคคลทุกคนที่เข้าร่วมการชุมนุม และปล่อยบุคคลที่ถูกดำเนินคดีและคุมขังจากเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม

- อำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม และรับประกันว่า ผู้ชุมนุมสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้อย่างปลอดภัย
- ยุติการติดตาม ข่มขู่ และคุกคามผู้ชุมนุม รวมถึงสมาชิกครอบครัวและครัวเรือนของผู้ชุมนุม ที่ไม่เหมาะสมและไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด
- คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของเยาวชนและเด็ก

เกี่ยวกับการใช้กำลังกับผู้ชุมนุม

- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังกับผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกสืบสวน ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม

เกี่ยวกับการถูกตีตราและการเลือกปฏิบัติ

- รับประกันว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกขบวนการได้รับสิทธิในการชุมนุมและการแสดงออกอย่างเท่าเทียม
- งดเว้นจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้ชุมนุมต่อสาธารณะในทางที่เป็นการตีตราผู้ชุมนุมหรือการใช้สิทธิในการชุมนุมของพวกเขา

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงาน บังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

- ยุติแนวปฏิบัติในการสลายการชุมนุมโดยสันติด้วยกำลังโดยทันที การดำเนินการใด ๆ เพื่อปราบปรามผู้ชุมนุมจะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้น และควรปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีในการควบคุมฝูงชนและเกี่ยวกับหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะสามารถถูกระบุตัวตนได้อย่างชัดเจนตลอดเวลาด้วยชุดเครื่องแบบ
- รับประกันว่า การใช้กำลังในการควบคุมการประท้วงจะเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้นและได้สัดส่วนกับสถานการณ์ที่เผชิญ
- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังต่อผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกตรวจสอบ ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม
- ยุติการจับกุมและการคุมขังบุคคลเนื่องจากการใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสันติเพียงอย่างเดียวโดยทันที

1. บทนำ

และความเป็นมา

ตั้งแต่ต้นปี 2563 ประเทศไทยได้เห็นการถือกำเนิดของ ขบวนการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยที่มีรูปแบบเป็นการ จัดการชุมนุมประท้วงมากมายทั่วประเทศ โดยส่วนใหญ่ นำโดยนักกิจกรรมเยาวชน การชุมนุมที่มักมีขนาดใหญ่ที่ เกิดขึ้นส่วนมากเป็นไปโดยสันติ โดยผู้ชุมนุมมีการใช้ กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น ถือร่ม สัญลักษณ์นกพิราบ และแสงไฟฉายจากโทรศัพท์มือถือ หรือการนั่งไปกับพื้น ขบวนการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยของไทยมีจุดสนใจอยู่ที่ การปฏิรูประบอบประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ด้วย

ในปี 2557 กองทัพไทยนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการรัฐประหารเพื่อล้มรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งมา ตามระบอบประชาธิปไตย ในเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ไม่ถึง หนึ่งปีหนึ่งจากการจัดการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกหลังจากรัฐประหาร ศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ออกคำสั่งยุบพรรคอนาคต ใหม่ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่สนับสนุนการปฏิรูปและตั้งขึ้น เพียงไม่นานก่อนการเลือกตั้งครั้งดังกล่าว เหตุการณ์นี้ ถือเป็นผลของความพยายามอย่างต่อเนื่องของนักการเมือง ฝ่ายอนุรักษนิยมในการตัดสิทธิทางการเมืองของหัวหน้า พรรค (ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสิทธิดังกล่าวด้วยเหตุถือ หุ่นสื่อ) และยุบพรรค หนึ่งในข้อกล่าวหาต่อพรรคอนาคตใหม่ คือ พรรคมีเป้าหมายล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

จุดกำเนิดของขบวนการณ์เรียกร้อง ประชาธิปไตย

ชาวไทยหลายคนมองว่าการยุบพรรคอนาคตใหม่เป็นความ พยายามในการหยุดความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าต่าง ๆ ที่ พรรคผลักดัน คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญสร้างความ โกรธเคืองในหมู่เยาวชนไทย หลายคนเป็นผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งครั้งแรกและสนับสนุนพรรคอนาคตใหม่ พวกเขา รู้สึกไม่พอใจที่เสียงของพวกเขาไม่ได้รับการเคารพ ดังนั้น

นักกิจกรรมเยาวชนจึงได้เริ่มจัดการชุมนุมประท้วงทั่ว ประเทศ¹ โดยผู้ชุมนุมไม่เพียงแต่ประท้วงคำสั่งยุบพรรค อนาคตใหม่เท่านั้น แต่ยังคงเรียกร้องการปฏิรูปประชาธิปไตย โดยทั่วไปด้วย

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ทำให้ขบวนการณ์ เคลื่อนไหวหยุดชะงักลงเป็นเวลาสองสามเดือน แต่หลัง กลางปี 2563 การชุมนุมประท้วงก็เริ่มใหม่อีกครั้ง การชุมนุม ของขบวนการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยสอดแทรกด้วย ข้อเรียกร้องในการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่ ได้รับความเคารพสูงสุดในสังคมไทย การแสดงความคิดเห็น เชิงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์นั้นผิดกฎหมาย ไทย โดยกฎหมายที่กำกับการกระทำดังกล่าว ได้แก่ กฎหมาย หมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ (มาตรา 112 ของประมวล กฎหมายอาญา) แม้ว่ารัฐจะมีการปราบปรามการชุมนุม ประท้วงและดำเนินคดีทางกฎหมายกับแกนนำการ เคลื่อนไหวหลายคน ขบวนการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยก็ ยังคงเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ขณะที่ขบวนการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยเติบโตขึ้น ขบวนการณ์คู่ขนานโดยเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายก็ได้ก่อตัวขึ้นเช่นกัน นักเรียนกลุ่มนี้ตั้งคำถาม เกี่ยวกับระบบการศึกษา การใช้อำนาจอย่างไม่เหมาะสม ในโรงเรียน และกฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิ มนุษยชนของโรงเรียน และต้องการนำเสนอข้อเรียกร้องให้ เกิดความยุติธรรมและประชาธิปไตย นอกเหนือจากเข้าร่วม การชุมนุมขนาดใหญ่แล้ว นักเรียนเหล่านี้ยังจัดกิจกรรม แพลกซ์ม็อบและการประท้วงโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์อื่น ๆ ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์และในและนอกโรงเรียน ฝ่ายบริหารและบุคลากรในบางโรงเรียนมีท่าทีที่แข็งกร้าว ต่อกิจกรรมของนักเรียนและมีมาตรการในการทำโทษ นักเรียนอย่างรุนแรง

ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นปี 2563 นี้ประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ และเครือข่ายอย่างหลวมที่ไม่มีโครงสร้างเป็นทางการ หนึ่งในกลุ่มที่มีบทบาทหลักในการจัดการชุมนุมประท้วงขนาดใหญ่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ กลุ่มคณะราษฎร ซึ่งตั้งขึ้นในเดือนสิงหาคม 2563 และเป็นเครือข่ายของกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยจำนวนหนึ่ง กลุ่มเยาวชนปลดแอก ซึ่งได้ตั้งแนวร่วมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 ภายใต้ชื่อย่อ REDEM (Restarting Democracy) แนวร่วมธรรมชาติและการชุมนุม (นำโดยนักศึกษา นักกิจกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และกลุ่มทะลุฟ้า ซึ่งตั้งขึ้นในปี 2563 โดยนักศึกษานักกิจกรรมที่ทำงานกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาเป็นหลัก ส่วนกลุ่มนักเรียนแล้วเป็นกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ใหญ่ที่สุดที่จัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ในบางกรณีสมาชิกและแกนนำของกลุ่มข้างต้นอาจทับซ้อนกัน และกลุ่มเหล่านี้ไม่มีฐานสมาชิกที่ตายตัว

ในพื้นที่ต่างจังหวัดนอกกรุงเทพมหานคร นักเรียนชั้นมัธยมปลายและนักศึกษามหาวิทยาลัยก็มีเครือข่ายและดำเนินกิจกรรมของตัวเอง กลุ่มและเครือข่ายในพื้นที่ได้จัดการชุมนุมย่อยในเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย โดยอาจมีความสัมพันธ์กับกลุ่มในกรุงเทพมหานคร หลายกลุ่มเรียกตัวเองว่า กลุ่มราษฎร ตามด้วยชื่อของจังหวัดนั้น ๆ แสดงถึงการเห็นด้วยกับข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มราษฎรในกรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วยให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์

แม้ว่าการวิจารณ์สถาบันกษัตริย์จะเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุมประท้วงตั้งแต่ต้นปี 2563 แล้ว แต่แกนนำการเคลื่อนไหวเพิ่งจะเริ่มพูดถึงประเด็นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์อย่างเปิดเผยและนำเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปฏิรูปสถาบันเมื่อเดือนสิงหาคม 2563 กลุ่มทุกกลุ่มตั้งที่กล่าวข้างต้นได้มีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ โดยแต่ละกลุ่มจะมีแนวทางที่แตกต่างกันเล็กน้อย ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มคณะราษฎรและแนวร่วมธรรมชาติและการชุมนุมได้ขมวดข้อเรียกร้องของกลุ่มออกมาเป็นข้อเรียกร้อง 10 ข้อ

เพื่อการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์² พร้อมวางกรอบการวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มว่าเป็นความพยายามในการหาตำแหน่งแห่งที่ที่เหมาะสมสำหรับสถาบันกษัตริย์ในสังคมไทย กลุ่มทะลุฟ้าได้ให้ความสำคัญกับข้อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตผู้บัญชาการทหารบกไทย และหัวหน้าคณะรัฐประหารปี 2557 ลาออกและให้ปล่อยตัวนักโทษการเมือง ส่วนการปฏิรูปสถาบันมีลำดับความสำคัญรองลงมา ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มเยาวชนปลดแอก/REDEM มักแสดงการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่ตรงไปตรงมา และเข้มข้นกว่ากลุ่มอื่น ๆ เมื่อ REDEM เปิดตัวกลุ่มในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 กลุ่มได้แถลงจุดยืนอย่างชัดเจนในการสนับสนุนแนวคิดสังคมประชาธิปไตยและมีการอ้างถึงการปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ กลุ่ม REDEM ระบุในการรณรงค์แรกของกลุ่มเพื่อ “สร้างประเทศใหม่” ว่าตนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวแบบไร้ผู้นำ

ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม 2564 ได้มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของรัฐไทยกับผู้ชุมนุมกลุ่มเล็ก ๆ บริเวณแยกดินแดงในกรุงเทพมหานคร ไม่ไกลจากบ้านพักนายกรัฐมนตรีและกรมทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นหนึ่งในกองกำลังรักษาความปลอดภัยให้แก่เชื้อพระวงศ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การปะทะด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชุมนุมที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่าผู้ชุมนุมกลุ่มอื่น ๆ และไม่ได้ระบุว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มใด นอกจากนั้น ผู้ชุมนุมที่แยกดินแดง³ ยังไม่ได้มีข้อเรียกร้องเฉพาะตัว เพียงแต่แสดงออกถึงความคับข้องใจต่อการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากโรคโควิด 19 และการปราบปรามขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของรัฐบาล

2. กรอบกฎหมาย

และการบังคับใช้

ส่วนนี้จะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับกรอบกฎหมายในประเทศไทย และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิการชุมนุม โดยมุ่งเน้นไปที่พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่ถูกใช้เพื่อกำหนดขอบเขตกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตในการชุมนุม

สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติได้รับการคุ้มครองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (มาตรา 44) พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ (พ.ศ. 2558) เป็นเครื่องมือทางกฎหมายหลักที่ใช้ในการกำกับการชุมนุมสาธารณะ โดยได้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ สำหรับการชุมนุม เช่น ห้ามการรวมตัวสาธารณะในบางพื้นที่และข้อจำกัดการใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุม แม้ว่าพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะของประเทศไทยจะไม่ได้ถือเป็นการละเมิดสิทธิในการชุมนุมในตัวเอง แต่หลายครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็ได้ใช้กฎหมายดังกล่าวในการจำกัดสิทธิของประชาชน นอกจากนี้ รัฐไทยยังได้ใช้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับผู้ชุมนุมอย่างกว้างขวาง (ซึ่งออกเพื่อควบคุมการแพร่

ระบาดของโรคโควิด 19) รวมถึงมาตรา 112 และ 116 (ข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และข้อหายุยงปลุกปั่นตามลำดับ) ของประมวลกฎหมายอาญาของไทย⁴

พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและข้อจำกัดในการแจ้งการชุมนุม

พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนดให้ผู้จัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมงล่วงหน้า โดยจะต้องระบุจุดประสงค์และวันที่ เวลา และสถานที่ในการจัดการชุมนุมนั้น⁵ การจัดการชุมนุมโดยไม่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าถือเป็นความผิดตามกฎหมาย⁶

นักกิจกรรมบางคนได้ถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะจากการไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ รวมถึงแม้แต่ในกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนน้อยและกิจกรรมที่ไม่มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาสองราย พรวิษณุ ชิวารักษ์และเพื่อนถูกตัดสินว่ามี

ความผิดและถูกปรับคนละ 2,000 บาทจากการละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะในเหตุการณ์สองเหตุการณ์ อันได้แก่ กิจกรรมหน้าทำเนียบรัฐบาลและหน้ากองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งเป็นการเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกโดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์^{7, 8} นอกจากนี้นักศึกษาทั้งสองคนนี้แล้วก็มีผู้ชุมนุมเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสอง

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมถูกต้องความอย่างกว้างขวางครอบคลุมผู้ที่เชิญชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมการชุมนุมด้วย มาตรา 4 ของพ.ร.บ.ฯ ฉบับนี้ได้นิยาม “ผู้จัดการชุมนุม” ว่าเป็น “ผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมาเข้าร่วมการชุมนุมสาธารณะ” โดยมาตราดังกล่าวยังถูกต้องความรวมบุคคลที่ทำการประกาศเกี่ยวกับการชุมนุมในรูปแบบออนไลน์เพื่อเชิญชวนให้ผู้อื่นด้วย ดังนั้น ผู้ที่โพสต์เกี่ยวกับการชุมนุมที่ผิดกฎหมายไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตามอาจถูกถือว่ากระทำความผิดไปด้วย

ยกตัวอย่างเช่น น.ส. ชลธิชา แจ็งเร็ว⁹ จากกลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเครือข่ายของศิลปินและนักกิจกรรม ถูกกล่าวหาว่าละเมิดพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะเพราะไม่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับกิจกรรมการชุมนุมหน้าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2563 เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยผู้ต้องขังทางการเมืองที่ถูกจับกุมสองสามวันก่อนหน้านั้น ในวันที่เกิดเหตุการณ์ ชลธิชาได้เผยแพร่โปสเตอร์กิจกรรมบนหน้าเฟซบุ๊กพร้อมเขียนว่า “ไปเยี่ยมเพื่อนของเราที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครวันนี้กันเถอะ” โดยเธออ้างว่าเธอไม่ใช่ผู้จัดการชุมนุมดังกล่าว¹⁰

อีกกรณีหนึ่ง ในปี 2563 ประสิทธิ์ ครุฑาโรจน์ นักกิจกรรม นักศึกษาจากจังหวัดเชียงใหม่ ถูกดำเนินคดีที่ศาลแขวงเชียงใหม่จากการโพสต์คำเชิญให้เข้าร่วมการชุมนุมบนหน้าเฟซบุ๊กของสมาพันธ์แห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อประชาธิปไตย ซึ่งประสิทธิ์เป็นสมาชิก ศาลเห็นว่า เนื่องจากประสิทธิ์ยอมรับว่าตนได้โพสต์คำเชิญดังกล่าวบนหน้าเฟซบุ๊กของกลุ่ม ไม่ใช่หน้าเฟซบุ๊กส่วนตัว จึงถือได้ว่า ประสิทธิ์เป็นผู้จัดการชุมนุม¹¹ ประสิทธิ์ถูกตัดสินว่ามีความผิดในข้อหาไม่แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าและถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 9,000 บาท

ทางประสิทธิ์ยืนยันว่าไม่ได้เป็นผู้จัดการชุมนุม แต่ได้เพียงเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงที่เพื่อนจัดขึ้น

เท่านั้น ประสิทธิ์อ้างว่า หากเขาเป็นผู้จัดการชุมนุมจริง เขาจะโพสต์ประกาศล่วงหน้ามากกว่านั้น ไม่ใช่เพียงไม่กี่ชั่วโมงก่อนเริ่มกิจกรรม¹² ประสิทธิ์เป็นนักกิจกรรมที่เป็นที่รู้จักดีในจังหวัดเชียงใหม่และมีคดีความติดตัวอยู่แล้วจากการเข้าร่วมการชุมนุมเมื่อปี 2561 เพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง

ประสิทธิ์ยังถูกสอดส่องและติดตามอย่างไม่เป็นทางการส่วนใหญ่โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบ เนื่องจากเขามีบทบาทในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยทั้งในจังหวัดเชียงใหม่และระดับประเทศ ในคำแถลงปิดคดีของจำเลยต่อศาล ประสิทธิ์ได้เน้นถึงลักษณะการเลือกปฏิบัติต่อเขาในคดีนี้ว่า เนื่องจาก “...มีผู้โพสต์ข้อความลักษณะเช่นเดียวกับจำเลยอีกจำนวนมาก แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจในการเลือกที่จะดำเนินคดีกับจำเลยหรือเพจสมาพันธ์แห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อประชาธิปไตยเพียงผู้เดียว”

กระบวนการแจ้งการชุมนุมยังมีความซับซ้อน และเจ้าหน้าที่ตำรวจมักใช้ประโยชน์จากความสลับซับซ้อนดังกล่าว นักกิจกรรมทุกคนที่เราได้สัมภาษณ์ในการวิจัยชิ้นนี้มีความเห็นร่วมกันว่า กระบวนการแจ้งการชุมนุมมีความยุ่งยากเกินไป โดยผู้แจ้งการชุมนุมจำเป็นต้องหาที่อยู่อีเมลของสถานีตำรวจที่เกี่ยวข้อง (ซึ่งอาจหาไม่ได้ง่ายเสมอไป) เพื่อยื่นเอกสารการแจ้ง หรือสถานีตำรวจบางแห่งอาจกำหนดให้ยื่นเอกสารการแจ้งตัวจริงแทน¹³ ซึ่งก็มีความยากลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทที่สถานีตำรวจอาจตั้งอยู่ห่างไกล นักกิจกรรมจำนวน 7 คนที่ให้สัมภาษณ์เห็นว่า การจ่ายค่าปรับจากการไม่แจ้งการชุมนุมหรือการถูกดำเนินคดีจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของตำรวจนั้นง่ายกว่าการดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกิจกรรมทุกคนที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า กลุ่มของตนเลิกแจ้งเจ้าหน้าที่ก่อนการจัดกิจกรรมแล้ว (อ่านต่อในส่วนเกี่ยวกับการบังคับใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน)

นักกิจกรรมจำนวน 6 คนจาก 7 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้และได้แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รายงาน ว่า เจ้าหน้าที่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติตาม เช่น จำกัดเวลา เงื่อนไขเกี่ยวกับสถานที่ชุมนุมและหัวข้อที่ผู้ชุมนุม

สามารถพูดได้ (ปกติแล้วตำรวจจะขอให้ผู้ชุมนุมไม่พาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์) และข้อจำกัดในการใช้เครื่องขยายเสียง อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะไม่ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการกระทำการดังกล่าว กฎหมายเพียงแต่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ขอให้ผู้จัดการชุมนุมต้องปรับเปลี่ยนแผนหากการชุมนุมนั้นละเมิดมาตรา 7 (ห้ามจัดการชุมนุมในรัศมี 150 เมตรจากพระราชวัง หรือภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งเป็นพื้นที่สำนักงานของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และศาล) มาตรา 8 (ห้ามจัดการชุมนุมที่อาจกีดขวางทางเข้าออก หรือรบกวนการปฏิบัติงานของสถานที่ทำการหน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา สถานศึกษา โรงเรียน ศาสนสถาน หรือสถานทูต) หรือมาตรา 15 (ห้ามใช้เครื่องขยายเสียงในระหว่างเวลาที่เที่ยงคืนถึงเวลา 06:00 น.) เท่านั้น

แม้ว่าผู้จัดการชุมนุมจะได้แจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าแล้ว นักกิจกรรมยังคงอาจถูกฟ้องข้อหาจากการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการชุมนุมที่กำหนด¹⁴ ยกตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมมีอบเพลิงในเดือนพฤศจิกายน 2563 องค์การที่วางแผนจัดการชุมนุมแต่ละองค์การจะต้องยื่นเอกสารการแจ้งต่อเจ้าหน้าที่แยกกัน¹⁵ ก่อนถึงกำหนดการชุมนุมเพียงไม่กี่ชั่วโมง เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยได้ออกแถลงการณ์ที่ระบุเงื่อนไขให้แต่ละกลุ่มผู้จัดต้องปฏิบัติตาม เช่น สถานที่ใดบ้างที่สามารถให้ผู้ชุมนุมรวมตัวกันได้และข้อห้ามไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าไปใกล้พื้นที่หน่วยงานของรัฐที่สำคัญ การใช้เครื่องขยายเสียงหลังเที่ยงคืน การขัดขวางการจราจรในกรณีที่มีรถพยาบาลในบริเวณนั้น และการใช้ป้ายประท้วงที่หมิ่นประมาทผู้อื่นหรือสร้างความวุ่นวายในสังคม ภายหลัง นายพริษฐ์ วัชรวิทย์ หนึ่งในแกนนำการชุมนุม ถูกตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ออกมาในขณะนั้นเพื่อควบคุมการระบาดของโรคโควิด 19 พนักงานอัยการอ้างว่านายพริษฐ์ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมหรือควบคุมโรคติดต่อ พริษฐ์ยังถูกตั้งข้อหายุยงปลุกปั่นและหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำปราศรัยของเขาในวันเดียวกันอีกด้วย¹⁶

โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะขอให้ผู้ชุมนุมงดเว้นจากการพูดถึงสถาบันกษัตริย์ในระหว่างการชุมนุม¹⁷ โครงการ

อินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (*iLaw*) องค์การพัฒนาเอกชนไทยที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนได้ติดตามและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิทางการเมือง ได้รายงานไว้ว่า เมื่อกลุ่มคณะราษฎรในจังหวัดอุดรธานีแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าต้องการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อประท้วงนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ตำรวจได้ขอให้กลุ่มลงชื่อในเอกสารเพื่อยืนยันว่า “ผู้จัดและผู้ชุมนุมจะไม่กล่าวพาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์และไม่ก้าวล่วงหรือจ้วงจ้วงสถาบันฯ และต้องไม่มีป้ายหรือธงในลักษณะเดียวกัน”¹⁸ เช่นเดียวกัน เมื่อพายุ (นามสมมติ) นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่เป็นแกนนำกลุ่มศาลายาเพื่อประชาธิปไตย ได้แจ้งการชุมนุมที่วางแผนจะจัดในเดือนพฤศจิกายน 2563 ต่อตำรวจ ตำรวจได้ให้อุญาตภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ชุมนุมจะไม่ส่งเสียงอีกที่กรี๊ดโครมและงดเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่อาจขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากการชุมนุมวางแผนที่จะจัดใกล้บริเวณพระราชวัง¹⁹ ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ไม่รับแจ้งการชุมนุมของพายุในอีกกิจกรรมหนึ่งในพื้นที่เดียวกันในเดือนเมษายน 2564 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงขึ้น

ในบางกรณี การแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าก็ถูกปฏิเสธ ยกตัวอย่างเช่น ตำรวจไม่รับแจ้งการชุมนุมหน้าศาลว่าการกรุงเทพมหานครโดยชลธิชา แจ้งเร็ว โดยให้เหตุผลว่าการชุมนุมไม่อาจจัดขึ้นในพื้นที่ราชการได้เนื่องจากจะเป็นการรบกวนการทำงานของรัฐบาล ชลธิชาไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจดังกล่าวและยืนยันว่า การชุมนุมนี้จะจัดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์และจะไม่เป็นการรบกวนการทำงานของรัฐบาล ชลธิชากล่าวว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบดีว่า เหตุผลในการไม่รับแจ้งนั้นฟังไม่ขึ้น แต่ก็ไม่สามารถอนุญาตให้การชุมนุมเกิดขึ้นได้²⁰

หากเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าการชุมนุมไม่ควรได้รับอนุญาตหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่จะมีหน้าที่ต้องแจ้งผู้ชุมนุมให้ยุติหรือปรับเปลี่ยนเวลาชุมนุม (พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ มาตรา 20) แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการดังกล่าวโดยอ่านเงื่อนไขการชุมนุมผ่านลำโพงในที่ชุมนุม ซึ่งเงื่อนไขนั้นได้กำหนดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการแจ้งการชุมนุมแล้ว หลายครั้ง หากผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้ง

เจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้า หรือหากการชุมนุมถูกจัดขึ้นในพื้นที่ควบคุมทางสาธารณสุขภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน การประกาศของตำรวจจะระบุว่า การชุมนุมนั้นละเมิดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่ยังไม่อนุญาตให้การชุมนุมดำเนินต่อไป²¹ โดยทั่วไป ตำรวจมักไม่ได้พยายามทำให้แน่ใจว่าผู้ชุมนุมได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขเหล่านั้นแล้ว ในการชุมนุมขนาดเล็ก ตำรวจมักทำการประกาศผ่านโทรโข่ง ซึ่งได้ยินโดยเพียงคนไม่กี่คนโดยรอบเท่านั้น

ในช่วงการทำกิจกรรมประท้วงอดอาหารหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2564 ARTICLE 19 ได้สังเกตว่า ตำรวจได้ทำการประกาศโดยใช้เพียงกระดาษขนาด A4 หนึ่งแผ่นที่ระบุรายละเอียด พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะและเงื่อนไขสำหรับการชุมนุมเท่านั้น โดยได้แปะไว้ที่ผนังของศาลใกล้ ๆ กับสถานที่วางแผนการประชุมพูดคุยวงเล็กซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประท้วง

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ปฏิบัติตามขั้นตอนทางกฎหมายในการแจ้งเหตุผลว่าการชุมนุมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะอะไร เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถขอคำสั่งจากศาลแพ่งเพื่อยุติการชุมนุมหรือใช้กำลังสลายการชุมนุมได้ก็ต่อเมื่อผู้ชุมนุมไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่แล้วเท่านั้น (มาตรา 21 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ)

การใช้กฎหมายอื่นเพื่อกำกับดูแล การชุมนุมสาธารณะ

นอกเหนือจากพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะแล้ว ยังปรากฏว่าเจ้าหน้าที่รัฐไทยมีการใช้กฎหมายอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเพื่อจำกัดสิทธิในการชุมนุม²² เช่น พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง²³ พ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง²⁴ และพ.ร.บ. การจราจรทางบก²⁵ หากนักกิจกรรมต้องการใช้เครื่องขยายเสียงในการชุมนุม นักกิจกรรมจะต้องขออนุญาตจากสำนักงานเขตที่ว่ากล่าวอำเภอบนพื้นที่ พร้อมได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่นก่อน ประสพการณ์ของนักกิจกรรมบางคนที่ถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาตามกฎหมายข้างต้นสะท้อนถึงข้อจำกัดที่เคร่งครัดต่อสิทธิในการชุมนุมของประเทศไทย

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2563 นักกิจกรรมกลุ่มหนึ่งจัดการแสดงจำลองเหตุการณ์ปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ในโอกาสครบรอบ 88 ปี ภายหลัง นักกิจกรรมจำนวน 7 คนที่เข้าร่วมในการจำลองเหตุการณ์ถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ร.บ. การจราจรทางบก และมาตรา 385 ของประมวลกฎหมายอาญาจากการกีดขวางการจราจรสาธารณะ นายอานนท์ นำภา หนึ่งในนักกิจกรรมที่เป็นผู้ปราศรัยหลักในงาน ยังถูกตั้งข้อหาใช้ระบบเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นักกิจกรรมแต่ละคนต้องจ่ายค่าปรับเป็นจำนวน 1,000 บาทต่อคน

ข้อหาที่ตั้งกับนักกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวดูเหมือนว่าจะเป็นเพียงข้ออ้างบังหน้า เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นบนทางเท้าเป็นหลัก และช่องทางเดินรถเพียงหนึ่งช่องทางบนถนนขนาดใหญ่ โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมดน้อยกว่า 100 คน นอกจากนั้น กิจกรรมยังสิ้นสุด ณ เวลาประมาณ 06:00 น. จึงแทบไม่เป็นการกีดขวางจราจรใด ๆ การปฏิวัติในปี 2475 นับเป็นจุดเปลี่ยนผ่านของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ การเกิดขึ้นของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่นำโดยเยาวชนในปี 2563 และการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสถาบันกษัตริย์ โดยเฉพาะความคิดเห็นของกลุ่มคณะราษฎร ได้ปลุกความสนใจต่อการปฏิวัติปี 2475 ขึ้นมาอีกครั้งในปี 2563 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้บันทึกเหตุการณ์รำลึกการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 ที่เผชิญการข่มขู่และคุกคามจากเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนอย่างน้อย 21 เหตุการณ์ใน 15 จังหวัด โดย 4 เหตุการณ์ต้องยกเลิกเนื่องจากแรงกดดันจากรัฐ²⁶

ในอีกเหตุการณ์ที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มนักกิจกรรมและศิลปินที่ได้ติดตั้งและจัดแสดงกระดาษทิชชูพิมพ์คล้ายหมายเรียกคดีมาตรา 112 บนต้นไม้ทั่วเมืองถูกตั้งข้อหาตามพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและอาจต้องโทษปรับมากที่สุดถึง 5,000 บาทต่อคน²⁷

แม้ว่าบทลงโทษตามกฎหมายเหล่านี้จะค่อนข้างเบา แต่ข้อหาดังกล่าวก็เป็นหนึ่งในกลยุทธที่ตำรวจใช้ในการควบคุมผู้ชุมนุมและสร้างความยากลำบากแก่การเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง²⁸ ผู้ชุมนุมที่ถูกดำเนินคดีจะต้องรายงาน

ตัวที่สถานีตำรวจในพื้นที่เพื่อรับทราบข้อหาและจ่ายค่าปรับ ซึ่งส่วนใหญ่จะจ่ายด้วยเงินบริจาคของผู้สนับสนุน

การเลี้ยงและการละเมิดสิทธิในช่วง สถานการณ์ฉุกเฉิน

การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของประเทศไทยที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ปี 2563 ได้เริ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และจึงทับซ้อนกับข้อจำกัดภายใต้มาตรการด้านสาธารณสุข ในเดือนมีนาคม 2563 รัฐบาลไทยได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักรตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนในช่วงการแพร่ระบาด สถานการณ์ฉุกเฉินได้ยกเลิกไปเมื่อเดือนมกราคม 2565 ทั้งนี้ มาตรา 3 ของพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนดว่า ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยึดตามกฎระเบียบตามประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นหลัก

กฎหมายระหว่างประเทศอนุญาตให้รัฐเลี้ยงปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนบางประการในสถานการณ์ฉุกเฉินระดับชาติ เช่น ด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสันติ และรัฐต้องแจ้งสหประชาชาติถึงความตั้งใจในการจำกัดสิทธิดังกล่าวอย่างเป็นทางการ²⁹ อย่างไรก็ดี การเลี้ยงนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักการด้านความจำเป็นและความได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด การจำกัดสิทธิจะต้องเกิดขึ้นเพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดเท่านั้น และจะต้องสัมพันธ์กับความจำเป็นเฉพาะตัวที่เป็นฐานแห่งการกระทำโดยตรง³⁰

การรวมตัวสาธารณะใด ๆ ในจำนวนมากกว่า 5 คนเป็นสิ่งต้องห้ามภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งยังมีผลบังคับใช้ขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ ข้อจำกัดที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินได้ระบุงการกระทำต้องห้ามในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น “ห้ามมิให้มีการชุมนุม การทำกิจกรรม หรือการมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ ในสถานที่แออัดหรือกระทำการดังกล่าวอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย ทั้งนี้ ภายในเขตพื้นที่ที่หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคงประกาศกำหนด”³¹ ช่วงเดียวที่ได้รับการยกเว้นคือระหว่างวันที่ 1 สิงหาคมถึง 24

ธันวาคม 2563 ซึ่งมีจำนวนตัวเลขผู้ติดเชื้อมาก โดยข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 13 อนุญาตให้จัดการชุมนุมสาธารณะตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 เป็นต้นไปได้ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องจัดมาตรการทางสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดด้วย ข้อกำหนดฯ ฉบับที่ 15 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2563 ประกาศห้ามการชุมนุมสาธารณะอีกรอบเนื่องจากเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ระลอกใหม่ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานี้ รัฐบาลได้มีการประกาศบังคับใช้สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานครระหว่างวันที่ 15 - 22 ตุลาคม 2563 ซึ่งห้ามจัดการชุมนุมประท้วงในกรุงเทพมหานคร (อ่านต่อด้านล่าง)

กฎระเบียบดังกล่าวเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญที่รัฐใช้เพื่อดำเนินคดีกับผู้ชุมนุม ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้บันทึกว่า ตั้งแต่พฤษภาคม 2563 ถึงพฤศจิกายน 2564 มีผู้ชุมนุมที่ถูกตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 1,367 คน (ตัวเลขดังกล่าวพุ่งสูงขึ้นไปถึง 1,808 คนในเดือนเมษายน 2565)³² ข้อหาข้างต้นเป็นข้อหาที่เจ้าหน้าที่ใช้ฟ้องผู้ชุมนุมมากที่สุดในช่วงเวลาดังกล่าว ศูนย์ทนายฯ ยังได้สังเกตว่า คดีละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินส่วนใหญ่ถูกพนักงานอัยการสั่งฟ้อง โดยมีเพียง 4 คดีเท่านั้นจากจำนวนทั้งหมด 553 คดี (ณ เดือนตุลาคม 2564) ที่ไม่ถูกสั่งฟ้อง

แม้จะมีการระบุว่าให้ใช้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินแทนพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ แต่นักกิจกรรมหลายรายก็ถูกตั้งข้อหาละเมิดกฎหมายทั้งสองฉบับพร้อมกัน ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า มีคดีจำนวนไม่ต่ำกว่า 36 คดีที่ประชาชนถูกตั้งข้อหาละเมิดทั้งพ.ร.ก. ฉุกเฉินและพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ นักกิจกรรม 2 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายทั้งสองฉบับจากการชุมนุมที่แต่ละคนเข้าร่วมหรือเป็นผู้จัด นอกจากนี้ พ.ร.บ. โรคติดต่อและกฎระเบียบอื่น ๆ ที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินยังถูกใช้เพื่อจำกัดสิทธิในการชุมนุมและเอาผิดผู้ชุมนุมเพิ่มเติมอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ชลิตา บัณฑิตวงศ์ นักวิชาการที่กล่าวปราศรัยในการชุมนุมเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 “นัท” (นามสมมติ) นักร้องที่ได้ร้องเพลงที่กิจกรรมเดียวกัน และบุคคลอีก 4 รายที่มีความเกี่ยวข้องกับการชุมนุมถูกตั้งข้อหา

ละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินและพ.ร.บ. โรคติดต่อ เนื่องจากไม่ได้
ใส่หน้ากากอนามัยขณะกล่าวปราศรัยหรือทำการแสดง³³

นอกจากการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อรับมือกับการ
แพร่ระบาดแล้ว รัฐบาลยังได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน
ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อรับมือกับการชุมนุม
ซึ่งรัฐบาลได้อ้างว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ
และความปลอดภัยของสาธารณชน นายกรัฐมนตรีได้
ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่
กรุงเทพมหานครในเช้ามีดของวันที่ 15 ตุลาคม 2563 การ
ดำเนินการดังกล่าวเป็นการตอบโต้เหตุการณ์ในตอนเย็น
ของวันที่ 14 ตุลาคม ที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมตะโกนโห่ร้องใส่
รถยนต์พระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี³⁴
และเป็นการเปิดโอกาสให้แก่การสลายการชุมนุมของฝ่าย
เรียกร้องประชาธิปไตยเป็นครั้งแรกตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อต้นปี
2563 ก่อนหน้าเหตุการณ์ดังกล่าวไม่มีการรายงานเกี่ยวกับ
ความรุนแรงจากฝั่งผู้ชุมนุมหรือการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุม
และเจ้าหน้าที่ โดยมีเพียงการรายงานการจับกุมแกนนำ
ผู้ชุมนุม 4 คนที่กำลังเตรียมการชุมนุมดังกล่าวในบริเวณ
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในวันที่ 13 ตุลาคมเท่านั้น

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขต
กรุงเทพมหานครเป็นการประกาศตามมาตรา 11 ของพ.ร.ก.
การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งให้อำนาจรัฐ
อย่างกว้างขวางในการละเว้นจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
และกระทำการดังต่อไปนี้

จับกุมและคุมขังบุคคลที่ต้องสงสัยว่าทำให้เกิดหรือปลุกปั่น
ความวุ่นวายในสถานการณ์ฉุกเฉิน

- เรียกบุคคลเพื่อมาให้การหรือแสดงหลักฐาน
- ยึดอุปกรณ์สื่อสารและวัตถุอื่น ๆ ที่เจ้าหน้าที่มองว่า
ผู้ชุมนุมใช้ในการชุมนุม
- คั่นหรือรื้ออาคารก่อสร้างหรือสิ่งกีดขวาง
- ห้ามบุคคลกระทำการใด ๆ ตามจำเป็นเพื่อรักษาความ
มั่นคงของชาติและของประชาชน และ
- ปิดเส้นทางจราจรตามจำเป็น³⁵

ในขณะที่ผู้ชุมนุมวางแผนจัดการประท้วงที่แยกปทุมวัน
ซึ่งเป็นย่านศูนย์กลางธุรกิจของกรุงเทพมหานคร ในวันที่
16 และ 18 ตุลาคม ประเทศไทยได้ออกคำสั่งปิดถนน สถานี

รถไฟฟ้า และทำเรือสาธารณะในคลองบริเวณพื้นที่
จัดกิจกรรม³⁶ เบื้องต้นรัฐมีแผนที่จะบังคับใช้สถานการณ์
ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจนถึง
วันที่ 13 พฤศจิกายน 2563 แต่สุดท้ายก็ถูกยกเลิกไปเมื่อ
วันที่ 22 ตุลาคม 2563³⁷

นอกจากนั้น ยังมีคำสั่งที่ออกตามการประกาศสถานการณ์
ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อ
ควบคุมการรายงานข่าวเกี่ยวกับการประท้วง โดยคำสั่ง
ดังกล่าวได้กำหนดให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษที่มีหน้าที่ตรวจ
สอบกรณีการเผยแพร่ “เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมและเนื้อหาอัน
ส่งกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ” และส่งข้อมูลให้กับ
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อปิดกั้นสื่อที่พบว่ามีคุณภาพ
ไม่เหมาะสม³⁸ ทั้งนี้ที่มีการออกคำสั่งดังกล่าว รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้แจ้งสื่อว่า
ตนได้มอบอำนาจให้รองปลัดกระทรวงฯ ฟ้องดำเนินคดี
ต่อผู้ใช้สื่อโซเชียลและสำนักข่าวจำนวน 300,000 ราย
อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
ผู้มีหน้าที่บังคับใช้สถานการณ์ฉุกเฉิน ได้สั่งให้คณะ
กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการ
โทรคมนาคมแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ
สังคมระงับการเผยแพร่ข้อมูลของสำนักข่าวออนไลน์เพียง
4 แห่งเท่านั้น ได้แก่ *วอยซ์ทีวี ประชาไท เดอะรีพอร์ตเตอร์*
และเดอะสแตนดาร์ด โดยสำนักข่าวดังกล่าวล้วนมีการ
ถ่ายทอดสดการชุมนุมและถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุน
ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย คำสั่งนี้ยังได้ปิดกั้นหน้า
โซเชียลของกลุ่มเยาวชนปลดแอกอีกด้วย ทั้งนี้ กลุ่มเยาวชน
ปลดแอกเป็นกลุ่มที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ แต่ได้มีการวิพากษ์
วิจารณ์สถาบันกษัตริย์อย่างเข้มข้น

3. ความรุนแรง ต่อผู้ชุมนุมและ การสลายการชุมนุม

แม้ว่าการสลายการชุมนุมและการจับกุม และคุกคามทางกฎหมายต่อนักกิจกรรมจะไม่ใช่สิ่งใหม่ในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ท่าทีของ รัฐบาลต่อการชุมนุมตั้งแต่ปี 2563 ก็มีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงและการ จำกัดสิทธิในการชุมนุมที่เข้มข้นมากขึ้น³⁹ ระดับความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับ การเริ่มวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์และ ข้อเรียกร้องเพื่อการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย

การสลายการชุมนุมและการใช้ “อาวุธ ” ที่มีความร้ายแรงต่ำ”⁴⁰

หลังจากแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมประกาศ ข้อเรียกร้อง ในเดือนสิงหาคม 2563 รัฐบาลก็ได้เริ่มปราบปราม ขบวนการประท้วงอย่างเข้มข้นมากขึ้น โดยจุดเปลี่ยนอยู่ ระหว่างช่วงเย็นวันที่ 14 ตุลาคม 2563 และเช้ามีดวันที่ 15 ตุลาคม 2563 ก่อนหน้าช่วงเวลาดังกล่าว แกนนำการชุมนุม บางคนและผู้ที่เกี่ยวข้องจะถูกลงโทษดำเนินคดี ทางกฎหมายเท่านั้น แต่ไม่มีการสลายการชุมนุมของ ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ใดๆ ในภาพรวม

ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 กลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยได้ เดินทางเพื่อไปประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล ขณะที่ถนน โดยรอบมีประชาชนใส่เสื้อสีเหลืองซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ สนับสนุนสถาบันกษัตริย์รวมตัวอยู่สองข้างทางเพื่อรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีในการเสด็จพระราชดำเนินไปประกอบ

พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ARTICLE 19 ได้สังเกตเห็นว่ามีชายที่มีลักษณะผมเกรียนอยู่ในกลุ่มคนใส่เสื้อเหลืองด้วย และมีบางคนพกพาอุปกรณ์วิทยุสื่อสารชนิดที่เฉพาะผู้บังคับใช้กฎหมายได้รับอนุญาตให้ใช้เท่านั้น ก่อนการเดินขบวนได้มีการปะทะกันเล็กน้อยระหว่างผู้ชุมนุมและผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ แต่ภายหลังขบวนของผู้ชุมนุมได้เปลี่ยนเส้นทางเพื่อเลี่ยงขบวนเสด็จ

อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้ชุมนุมได้พบกับรถยนต์พระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าทีปังกรรัศมีโชติประทับ (รัชทายาทโดยสันนิษฐาน) โดยบังเอิญโดยไม่ได้รับแจ้งเกี่ยวกับเส้นทางของขบวนเสด็จให้ทราบล่วงหน้า ผู้ชุมนุมบางคนได้ตะโกนโห่ร้องใส่รถยนต์คันดังกล่าวโดยไม่ทราบว่าใครเป็นผู้หนึ่งอยู่ในยานพาหนะ รัฐบาลและผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้ประณามผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยในทันทีว่าจงใจประทุษร้ายพระบรมราชินีและเจ้าฟ้าทีปังกร หลังจากนั้นผู้ชุมนุมจำนวน 3 คนถูกตั้งข้อหาตามมาตรา 110 ของประมวลกฎหมายอาญาที่ว่าด้วยการประทุษร้ายพระบรมราชินี ซึ่งอาจถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 12 ถึง 20 ปี ภายหลังทั้งสามได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

การชุมนุมประท้วงดำเนินต่อไปตลอดคืน โดยผู้ชุมนุมบางรายได้ปักหลักอยู่หน้าทำเนียบรัฐบาล ในช่วงเช้าของวันที่ 15 ตุลาคม 2563 นายกรัฐมนตรีได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 04:00 น. ของวันเดียวกัน รัฐบาลได้อ้างเหตุผลเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การประกาศนี้ว่าผู้ชุมนุมได้ใช้ความรุนแรงและอาจเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ

โดยที่ปรากฏว่ามีบุคคลหลายกลุ่มได้เชิญชวนปลุกระดม และดำเนินการให้มีการชุมนุมสาธารณะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะขึ้นในกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการและช่องทางต่าง ๆ ก่อให้เกิดความปั่นป่วนวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อยของประชาชน มีการกระทำที่กระทบต่อขบวน

เสด็จพระราชดำเนิน มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำที่มีความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินของรัฐหรือบุคคล อันมิใช่การชุมนุมโดยสงบที่ได้รับการรับรอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทั้งยังกระทบโดยตรงต่อสัมฤทธิ์ผลของมาตรการควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ... [และ] ต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่ในภาวะเปราะบาง กรณีจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขกรณีดังกล่าวให้ยุติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันก่วงก็เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยและประโยชน์ส่วนรวม⁴¹

หลังจากมีการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงตอนเช้ามีต้นของวันที่ 15 ตุลาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้บุกเข้าไปในที่ชุมนุมและจับกุมผู้ชุมนุมไม่ต่ำกว่า 20 คน รวมทั้งอานนท์ น้าภาและพิชญ์ ชิวารักษ์ แกนนำการชุมนุมคนแรก ๆ ที่มีการแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ ทั้งสองได้ถูกจับกุมและนำตัวออกจากสถานที่ชุมนุมก่อนรุ่งสาง ส่วนปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล แกนนำการชุมนุมอีกรายที่ได้เรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์อย่างเปิดเผยเช่นกันก็ถูกจับกุมที่โรงแรมไม่ไกลจากสถานที่ชุมนุมในเวลาประมาณ 7 นาฬิกา โดยเจ้าหน้าที่ให้เหตุผลว่า ปณัสยาได้กล่าวปราศรัยพาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2563

ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์ นักกิจกรรมนักศึกษาจากเชียงใหม่ที่เดินทางมาเข้าร่วมการชุมนุมที่กรุงเทพมหานครก็ถูกจับกุมตอนเช้ามีต้นเดียวกันเช่นกันหน้าโรงแรมแห่งหนึ่งหลังจากประสิทธิ์ได้ออกจากสถานที่ชุมนุม หมายจับของประสิทธิ์ออกจากจังหวัดเชียงใหม่และอ้างคำปราศรัยของประสิทธิ์ได้พูดในการชุมนุมที่นั่น เขาเล่าว่า

ตอนนั้นเป็นเวลาตีสามกว่า ๆ ผมกำลังนั่งแท็กซี่กับเพื่อนอีกสองคนเพื่อกลับไปโรงแรมไปอาบน้ำ ตอนที่ถึงโรงแรมรัตนโกสินทร์มีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบเกือบ 20 คน ยืนรอผมที่หน้าโรงแรม รถยนต์สองคันของเจ้าหน้าที่ก็ไม่มีสัญลักษณ์อะไร ไม่มีตราของตำรวจเหมือนปกติ โชคดีว่าพอดีนั่งในเพื่อนที่อยู่ด้วยกันตอนนั้นเป็นนักข่าว จึงได้มีการบันทึกและรายงานเหตุการณ์ตั้งแต่ต้น ผมถูกนำตัวไปยังบช.ตชด. ... เราถึงที่นั่นตอนประมาณตีสี่ และเจ้าหน้าที่เพิ่งเริ่มตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกการจับกุมตอนประมาณเก้าโมง เจ้าหน้าที่ไม่ได้บอกว่าคุณต้องไปที่ไหนต่อ แต่ผมเดาว่าน่าจะเชียงใหม่เพราะหมายออกมาจากเชียงใหม่

ประสิทธิ์และอานนท์ถูกจับกุมเนื่องจากบทบาทในการชุมนุมที่จังหวัดเชียงใหม่ก่อนหน้านั้นในเดือนเดียวกัน ทั้งคู่ถูกตั้งข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำปราศรัยในการชุมนุมดังกล่าว วันต่อมา ทั้งคู่ถูกส่งตัวไปยังจังหวัดเชียงใหม่ทางเฮลิคอปเตอร์แทนที่จะเป็นทางรถตู้หรือรถบัสตามปกติ ประสิทธิ์และอานนท์ถูกคุมตัวเป็นเวลาประมาณสองสัปดาห์ก่อนได้รับการประกันตัว⁴²

การสลายการชุมนุมในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ความรุนแรงโดยฝ่ายรัฐเพื่อปราบปรามการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ในวันถัดมา นักกิจกรรมเยาวชนจำนวนมากได้รวมตัวกันประท้วงการสลายการชุมนุมและการจับกุมที่เกิดขึ้นในย่านศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร รัฐมีการใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง น้ำผสมสารเคมี และแก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุม⁴³ ผู้ชุมนุม 2 รายและผู้รายงานข่าว 1 รายที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้และอยู่ในสถานที่ที่เกิดเหตุได้ระบุว่า ตนแทบไม่ได้ยินการประกาศจากเจ้าหน้าที่ก่อนที่จะใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง ขณะเดียวกัน “ปิงปอง” (นามสมมติ) สามคนที่อยู่บริเวณแนวหน้าของการชุมนุมในวันนั้นกล่าวว่า ตนได้ยินคำแจ้งเตือนของตำรวจที่สั่งให้ผู้ชุมนุมสลายตัวภายในสิบนาทีก่อนที่จะใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูง⁴⁴ มีผู้ชุมนุมราวหนึ่งพันคนเท่านั้นที่สามารถออกจากพื้นที่ได้ทันภายในเวลาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำหนด

ก่อนการชุมนุมดังกล่าว หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของไทยไม่ได้ใช้แก๊สน้ำตาหรือปืนฉีดน้ำแรงดันสูงในการสลายการชุมนุมเป็นปกติ วิธีการดังกล่าวจะถูกนำมาใช้เป็นครั้งคราวในอดีต และใช้เฉพาะในการสลายการชุมนุมขนาดใหญ่ด้วยกำลังเท่านั้น เช่น การชุมนุมของคนเสื้อแดงในเดือนเมษายนและพฤษภาคม 2553 และการชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในเดือนธันวาคม 2556 และพฤษภาคม 2557 หลังจากวันที่ 16 ตุลาคม 2563 แก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงก็กลายเป็นเครื่องมือที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการสลายการชุมนุม⁴⁵

ในบางกรณี เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยมีการใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาหลังจากผู้ชุมนุมเพิ่งเริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่เพียงไม่นาน หรือแม้แต่ก่อนการรวมตัวหรือ

เดินขบวน ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ปีนัดน้ำแรงดันสูง ถูกใช้ในช่วงต้นของการชุมนุมที่ตั้งใจจะเดินขบวนไปยัง พระบรมมหาราชวัง (ที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในงาน พระราชพิธีและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากที่สุดใน กรุงเทพมหานคร) รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็น “การผิดตามยุทธวิธี” ที่จำเป็น เพื่อเตือนผู้ชุมนุมไม่ให้ล้ำแนวเขตที่กำหนด รองโฆษกฯ ยังระบุว่า การใช้กำลังนั้นมีความชอบธรรมเพราะผู้จัดการ ชุมนุมไม่ได้แจ้งการเดินขบวนต่อเจ้าหน้าที่ล่วงหน้าตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ การชุมนุมประท้วงระงับชั่วคราวก่อน ที่จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินต่อไปจนถึงแนวกันไนรัศมี ประมาณ 500 เมตรจากรั้วพระบรมมหาราชวัง

เช่นเดียวกัน ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 เมื่อผู้ชุมนุม รวมตัวชุมนุมที่รัฐสภาเพื่อแสดงความสนับสนุนต่อร่างแก้ไข รัฐธรรมนูญที่สภานิติบัญญัติจะพิจารณาในวันนั้น เจ้าหน้าที่ ตำรวจมีการใช้แก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงเพื่อกำหนดแนวเขตพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมรุกล้ำเข้าไป

นักกิจกรรมและผู้เข้าร่วมชุมนุมในกรุงเทพมหานครที่ให้ สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้จำนวน 21 คนจากทั้งหมด 28 คนเคยเผชิญปืนฉีดน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาในการชุมนุม โดยทั้งหมดรายงานว่ามีครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้แจ้ง ผู้ชุมนุมอย่างเหมาะสมก่อนใช้อาวุธ “ที่มีความร้ายแรงต่ำ” นี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักทำการแจ้งโดยใช้เครื่องขยายเสียง ขนาดเล็ก ซึ่งจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับแนวกันของตำรวจ เท่านั้นที่จะได้ยินได้หรือถูกเสียงของผู้ชุมนุมกลบ ผู้ชุมนุม อ้างว่าการแจ้งเตือนล่วงหน้าเกี่ยวกับการใช้แก๊สน้ำต้ามัก จะกระทำเพียงไม่กี่นาทีก่อนการใช้อาวุธเท่านั้น ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตจากการทบทวนการถ่ายทอดสดการปะทะ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 ถึงสิงหาคม 2564 หลายชิ้นว่า ระบบเสียงที่เจ้าหน้าที่ใช้ในการแจ้งเตือน เกี่ยวกับการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำดังพอที่จะให้ผู้ชุมนุม ที่อยู่บริเวณแถวหน้าได้ยินเท่านั้น และไปไม่ถึงผู้ชุมนุมที่อยู่ด้านหลัง

อาวุธ “ที่มีความร้ายแรงต่ำ” ถูกนำมาใช้ในการชุมนุมถึงขั้น ตั้งแต่ช่วงต้นปี 2564 โดยเฉพาะในการชุมนุมของกลุ่ม REDEM ซึ่งมักจัดขึ้นที่สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับ สถาบันกษัตริย์ เจ้าหน้าที่ใช้กระสุนยางเป็นครั้งแรกในวันที่

28 กุมภาพันธ์ 2564 ในช่วงท้ายของการชุมนุมของ REDEM ในวันที่ดังกล่าวมีผู้ชุมนุมจำนวน 23 คนถูกจับกุม รวมถึง เยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีจำนวน 4 คน การชุมนุมของ REDEM จำนวน 5 ครั้งจาก 6 ครั้งตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงสิงหาคม 2564 จบลงด้วยการสลายการชุมนุมที่ใช้ความรุนแรง⁴⁶

นักข่าวจำนวนอย่างน้อย 6 คนถูกกระสุนยางขณะรายงาน ข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมของ REDEM ในวันที่ 20 มีนาคม มีนักข่าวที่ถูกยิงด้วยกระสุนยางจำนวน 3 คน คนหนึ่งถูกยิงที่ศีรษะ คนหนึ่งถูกยิงที่ต้นขา ส่วนอีกคนถูกยิงที่หลัง ขณะกำลังวิ่งหนีตำรวจที่เคลื่อนตัวเข้ามา⁴⁷ ตำรวจระบุว่า ได้เล็งกระสุนยางไปที่ลำตัวส่วนล่าง โดยนักข่าวรายแรกอาจ กำลังก้มตัวหลบหลังจากได้ยินการแจ้งเตือนของตำรวจ กระสุนจึงถูกที่ศีรษะ ศรายุทธ ตั้งประเสริฐ นักข่าวที่ถูกยิงที่ หลังรายงาน ว่า ตนถูกยิงด้วยกระสุนยางจำนวน 2 นัด โดย โชคดีที่นัดหนึ่งยิงโดนกระเป๋าสะพายหลัง ศรายุทธได้ใส่ ปลอกแขนและหมวกที่เขียนว่า “สื่อมวลชน” อย่างชัดเจน⁴⁸

ระหว่างการปะทะในวันที่ 18 กรกฎาคม 2564 นักข่าว จำนวนอีก 6 คนที่มีการแสดงตัวอย่างชัดเจนว่าเป็น ผู้รายงานข่าวก็ถูกยิงด้วยกระสุนยาง เว็บไซต์ข่าว *ประชาไท* รายงานว่า นักข่าว 2 คนในนั้นกล่าวว่า ตนไม่ได้ยิน การแจ้งเตือนของตำรวจก่อนที่จะมีการยิงกระสุนยาง การยิงและทำให้นักข่าวที่แสดงตัวอย่างชัดเจนได้รับบาดเจ็บ ให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้ต้องการใช้กระสุนยาง เพื่อหยุดภัยคุกคามซึ่งหน้าหรือหยุดผู้ชุมนุมที่ใช้ความ รุนแรงเพียงอย่างเดียว

ดังที่เห็นได้ชัดจากการถ่ายทอดสดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 จำนวนหลายชิ้นว่า ในการเผชิญหน้าระหว่าง กลุ่มผู้ชุมนุมกับตำรวจควบคุมฝูงชนที่แยกดินแดนนั้น เจ้าหน้าที่ไม่มีการยื่นมือในการใช้อาวุธที่ไม่ความร้ายแรงต่ำ กับผู้ชุมนุมแต่อย่างใด ดังที่ได้ยินจากคลิปวิดีโอถ่ายทอดสด ผู้บังคับบัญชาของหน่วยควบคุมฝูงชนได้ออกคำสั่งแก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจว่า “ถ้าเขาเข้ามาในแนว อนุญาตให้ใช้ กระสุนยางได้นะครับ ถ้าเขาถอยก็หยุดยิง”⁴⁹ ทั้งนี้ ผู้ชุมนุม บางคนก็มีการถือไม้ยาวหรือปาระเบิดขวดใส่แนวของ เจ้าหน้าที่ตำรวจเช่นเดียวกัน

Photo : Kan Sangtong,
High-school students
gathered in front of the
Ministry of Education,
Bangkok in protest at Thai
education and authoritarian
government, 5 September
2020.

แม้ว่าในวันดังกล่าวเจ้าหน้าที่จะมีการอ้างถึง “หลักแห่งความได้สัดส่วน” และเน้นย้ำว่าจะไม่มีการสลายการชุมนุม แต่คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาในวันนั้นกลับเป็นการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถใช้กระสุนยางเพื่อหยุดไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้แนวกันของตำรวจได้ กรณีดังกล่าวยังเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ควบคุมตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะอีกด้วย โดยเจ้าหน้าที่ได้กำหนดพื้นที่ถนนที่มุ่งไปสู่บ้านพักนายกรัฐมนตรีภายในฐานทัพเป็นเขตพระราชฐาน รong โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติอ้างว่า การใช้กระสุนยางในงานประชุมแถลงข่าวในวันดังกล่าว “เป็นการระงับ คงเป็นไปตามสถานการณ์ มีภัยคุกคามมาทางใดก็ต้องใช้เพื่อระงับยับยั้ง อย่างน้อยเป็นการป้องกันตนเอง สองเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวายในวงกว้างขึ้นไป”⁵⁰ รong โฆษกฯ ยังยืนยันว่า การใช้กระสุนยางนั้นเป็นการโต้ตอบความรุนแรงที่เริ่มโดยผู้ชุมนุมที่ปาระเบิดขวดมายังเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ในช่วงที่กลุ่ม REDEM กำลังจะยุติการชุมนุมในช่วงเดือนสิงหาคม 2564 ก็มีผู้ชุมนุมอีกกลุ่มหนึ่งได้ก่อตัวขึ้นมาบริเวณแยกดินแดง กรุงเทพมหานคร และมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเกือบจะรายวัน ซึ่งดำเนินไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน 2564 ตำรวจฝ่ายควบคุมฝูงชนมีการใช้

แก๊สน้ำตาและกระสุนยางเพื่อสลายการชุมนุมในบริเวณดังกล่าวอย่างเป็นปกติ นอกจากนั้น ยังมีรายงานผู้ชุมนุมวัยรุ่นที่กำลังขี่จักรยานยนต์ผ่านสถานีตำรวจดินแดงถูกยิงที่คอด้วยกระสุนจริง โดยจากวิถีกระสุนน่าจะมาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่หน้าสถานี⁵¹ ทางตำรวจได้ปฏิเสธการใช้กระสุนจริงกับผู้ชุมนุมในวันดังกล่าว (16 สิงหาคม) ผู้ชุมนุมวัย 14 ปีคนดังกล่าวเสียชีวิตในเวลาต่อมาในช่วงปลายเดือนตุลาคม หลังจากอยู่ในอาการโคม่าเป็นเวลา 2 เดือน

ในปลายเดือนตุลาคม 2564 ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ตำรวจมีการดำเนินการจับกุมผู้ชุมนุมเป็นจำนวน 753 ครั้ง (บางรายถูกจับมากกว่าหนึ่งครั้ง) การจับกุมดังกล่าวกว่าร้อยละ 80 เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปะทะที่แยกดินแดง อย่างไรก็ตาม ตำรวจไม่ได้ดำเนินคดีทุกคดี โดยได้ปล่อยประชาชนที่ถูกจับกุมบางส่วนโดยไม่ตั้งข้อหา ผู้ที่ถูกจับกุมยังรวมถึงคนที่เดินผ่านบริเวณชุมนุมและนักข่าวที่ไปรายงานสถานการณ์ และมีคนจำนวนไม่ต่ำกว่า 226 คนได้รับบาดเจ็บ

หน่วยงานด้านความมั่นคงที่ถูกสั่งให้ออกมาปฏิบัติการในการชุมนุมมาจากหลายหน่วยงาน บางครั้งสามารถดูได้จากเครื่องบินที่ใส่ เจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลจะเป็นฝ่าย

ประกาศเงื่อนไขในการชุมนุมสาธารณะแก่ผู้ชุมนุมและ
เจรจาตกลงกับผู้ชุมนุมเกี่ยวกับรายละเอียดในการจัดการ
การชุมนุมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตำรวจฝ่ายควบคุมฝูงชน
จะเป็นหน่วยงานที่ออกมาปฏิบัติการในการปะทะกับผู้ชุมนุม
เว็บไซต์ของกองบังคับการอารักขาและควบคุมฝูงชนระบุว่า
ฝ่ายควบคุมฝูงชนมีหน้าที่ในการ “ป้องกันและควบคุม
จลาจลและการกระทำที่อาจก่อความวุ่นวายในสังคม”
อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ หน่วยงานด้านความมั่นคงที่เผชิญ
หน้ากับผู้ชุมนุมยังมาจากกองบัญชาการตำรวจตระเวน
ชายแดนและหน่วยอื่นๆ อีกด้วย เช่นในกรณีเหตุการณ์
ปะทะเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ที่บริเวณแยกดินแดง ผู้
สั่งการในสถานที่เกิดเหตุได้ออกคำสั่งให้ตำรวจตระเวน
ชายแดนยิงกระสุนยางและแก๊สน้ำตาต่อผู้ชุมนุมอย่าง
เจาะจง⁵² ไม่มีข้อมูลที่ระบุว่า หน่วยสนับสุนดังกล่าว
ได้รับการฝึกอบรมในด้านการควบคุมฝูงชนหรือไม่

แม้ว่าหน่วยงานด้านความมั่นคงที่ออกมาปฏิบัติการในการ
ชุมนุมจะใส่ชุดเครื่องแบบ แต่หลายครั้งก็มีเจ้าหน้าที่นอก
เครื่องแบบปะปนด้วย ซึ่งสร้างความสับสนต่อผู้ชุมนุม รัฐมี
การใช้เจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบเป็นหลักในการชุมนุม
จำนวนอย่างน้อย 2 ครั้ง ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่
ฝ่ายความมั่นคงหลายคนใส่เสื้อสีเหลืองเช่นเดียวกับผู้

สนับสุนสถาบันกษัตริย์ที่ไปเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวในวัน⁵³ โดยในการประท้วงในคืนวันดังกล่าว
ARTICLE 19 ได้เห็นชายเสื้อเหลืองตั้งแนวกันและพยายาม
ล้อมรั้วรอบพื้นที่ที่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมอยู่ ส่วนผู้สั่งการของ
กลุ่มชายเสื้อเหลืองอยู่ในเครื่องแบบทหาร

เช่นเดียวกัน ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563
ARTICLE 19 ก็ได้สังเกตเห็นชายใส่เสื้อเหลืองยืนอยู่หลัง
แนวกันของเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมฝูงชนขณะที่ผู้ชุมนุม
เคลื่อนตัวเข้ามาใกล้ เจ้าหน้าที่ทหารที่อยู่ในเหตุการณ์ได้ให้
สัมภาษณ์ต่อสื่อในภายหลังว่ามีการใช้เจ้าหน้าที่ทหารนอก
เครื่องแบบหลังแนวตำรวจในวันที่ 8 พฤศจิกายนจริง
เจ้าหน้าที่รายดังกล่าวอ้างว่า การดำเนินการดังกล่าวมีความ
จำเป็นในการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจาก
ผู้ชุมนุมมีความแน่วแน่ที่จะเดินขบวนไปยังพระบรม-
มหาราชวังและสถานที่เชิงสัญลักษณ์อื่น ๆ ในบริเวณเดียวกัน

แม้เราจะสามารถแยกแยะเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบจากผม
ทรงทหารหรือตำแหน่งที่ยืนในการชุมนุมได้ แต่ก็ไม่สามารถ
บอกได้ว่าเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวเป็นทหารหรือตำรวจ
การมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่ไม่ใส่เครื่องแบบสร้าง
ปัญหาระหว่างการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ชุมนุม

Photo : Goldenheartly,
Anti-government
protesters at the Democracy
Monument, Bangkok,
16 August 2020

Photo : Kan Sangtong, Protesters in Bangkok the day before the 14 October 2020 mass demonstration, police crackdown, and arrest of multiple pro-democracy leaders and activists.

โดยเฉพาะในการประเมินว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ที่กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ สื่อช่องต่าง ๆ ได้รายงานว่าได้พบเห็นเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบใส่หมวกนิรภัยสีขาวภายในพื้นที่ของกองทัพ รวมถึงในหมู่ผู้ชุมนุม ดังนั้น จึงมีการตั้งคำถามว่าเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบดังกล่าวเข้ามาเป็นผู้ช่วยก่อกวนหรือไม่

การเลือกปฏิบัติต่อผู้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์⁵⁴

ผู้ชุมนุมที่มีจุดยืนวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่ชัดเจนยังได้เผชิญข้อจำกัดในการใช้สิทธิในการชุมนุม รวมถึงความรุนแรงจากหน่วยงานด้านความมั่นคงมากกว่าผู้ชุมนุมกลุ่มอื่น โดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเริ่มมีการใช้แนวกันเพื่อสกัดผู้ชุมนุมในพื้นที่พระบรมหาราชวังและที่อื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อสถาบันกษัตริย์ในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปลายปี 2563 เป็นต้นมา

ในการชุมนุมกว่า 20 ครั้งในเขตกรุงเทพมหานครที่ ARTICLE 19 ได้เข้าร่วมตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ถึงพฤศจิกายน 2564 ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ใช้แนวกัน

ที่ทำมาจากขวดพลาสติก รถมอเตอร์ไซด์ คันต๋อนเทนนอร์ และถึงน้ำมันในการสกัดกั้นไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้สถานที่ที่กำหนดมากเกินไป⁵⁵ เช่น พระบรมหาราชวังและเขตพระราชฐานอื่น ๆ กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ (กรมทหารราบที่ 1 เป็นหน่วยทหารรักษาพระองค์ที่ถูกโอนถ่ายไปอยู่ภายใต้หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ในปี 2562) และสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์⁵⁶

ต๋อนเทนนอร์ยังถูกใช้ในการชุมนุมของกลุ่ม REDEM ที่จัดขึ้นหน้าสถานทูตสวีตเซอร์แลนด์ในย่านศูนย์กลางธุรกิจของกรุงเทพมหานคร กลยุทธ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุมเท่านั้น แต่ยังรบกวนประชาชนทั่วไป ซึ่งอาจทำให้ประชาชนต่อต้านผู้ชุมนุมได้

การชุมนุมของ REDEM ซึ่งมีจุดยืนต่อสถาบันกษัตริย์ที่แข็งแกร่งที่สุดในหมู่มุขมนตรีเรียกร้องประชาธิปไตยทั้งหมด มักจะเผชิญการสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงด้วยแก๊สน้ำตาและปืนฉีดน้ำแรงดันสูงจากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ขณะที่กลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยอื่น ๆ ที่เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งหรือให้ปล่อยตัว

อย่างไรก็ตาม กรมทหารราบที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่บ้านพัก นายกรัฐมนตรีตั้งอยู่นั้นมีสถานะทางกฎหมายพิเศษ โดยในเดือนกรกฎาคม 2562 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาเพื่อถอนสถานะของกรมทหารราบที่ 1 ในฐานะสาธารณสมบัติ⁵⁸ และในเดือนกันยายน 2562 กรมทหารราบที่ 1 ถูกโอนถ่ายไปอยู่ภายใต้หน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์⁵⁹

ในการชุมนุมเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่ามีเจ้าหน้าที่ภายในเขตกรมทหารราบที่ 1 ประกาศผ่านลำโพงว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพระราชฐาน⁶⁰ โดยมาตรา 7 ของพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะกำหนดห้ามจัดการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตรจากเขตพระราชฐาน การที่พ.ร.บ.ฯ ระบุถึงสถาบันกษัตริย์ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถเข้าออกได้ตามอำเภอใจและควรปฏิบัติด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง

การชุมนุมอื่น ๆ ที่ไม่ได้เรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์หรือจัดที่สถานที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันฯ และการชุมนุมที่มีเป้าหมายไม่เชื่อมโยงกับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยตรงมักไม่ถูกการปราบปรามด้วยความรุนแรง ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนสิงหาคมและกันยายน 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 มีความรุนแรง

นักโทษการเมืองแต่ไม่เห็นย่ำประเด็นการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ส่วนมากกลับไม่ต้องเผชิญกับการสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรง

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์และ 7 สิงหาคม 2564 และการปะทะกันเกือบจะรายวันระหว่างผู้ชุมนุมกับตำรวจที่แยกดินแดงในช่วงเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม 2564 ได้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนไหวของเจ้าหน้าที่รัฐต่อกรวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ เป้าหมายของการชุมนุมของ REDEM ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์คือบ้านพักของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งอยู่ใกล้กับแยกดินแดง และถือเป็นการชุมนุมที่บริเวณแยกดินแดงเป็นครั้งแรก⁵⁷ การวางแผนจัดชุมนุมที่มีเป้าหมายคือพลเอกประยุทธ์ที่บริเวณดังกล่าวจึงเป็นตัวเลือกที่สมเหตุสมผล

Photo : Chonlawut, People's Democratic Reform Committee (PDRC) protesters outside the parliament building, 16 May 2014.

เราสามารถเห็นแนวโน้มที่คล้ายคลึงกันนี้ในการชุมนุมลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่นของกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ นายบารมี ชัยรัตน์ หนึ่งในผู้จัดหลักของกิจกรรมยื่นหยุด ช้างในกรุงเทพมหานคร เชื่อว่า กิจกรรมนี้ไม่ถูกปราบปรามเนื่องจากไม่มีการเคลื่อนขบวนไปยังสถานที่อื่น⁶² หรือไม่มีการปราศรัยทางการเมืองใด ๆ นอกจากนี้ กิจกรรมยื่นหยุด ช้างส่วนใหญ่มีผู้เข้าร่วมจำนวนไม่มากจำนวนไม่ถึง 30 คน

แม้ว่ากิจกรรมยื่นหยุด ช้างจะไม่ได้นำไปสู่การตอบโต้ด้วยความรุนแรง แต่ผู้จัดหลักและผู้เข้าร่วมบางคนรวมถึงญาติของนักโทษการเมืองที่มาเข้าร่วมกิจกรรมในบางวันนั้น กลับถูกตั้งข้อหาละเมิดมาตรการควบคุมโควิด 19 ที่ออกตามพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ หนึ่งในผู้ชุมนุมที่ ARTICLE 19 สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ก็ถูกตั้งข้อหาจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเช่นเดียวกัน แม้ว่าผู้ชุมนุมคนดังกล่าวจะไม่ได้เป็นผู้จัด แต่เป็นเพียงผู้เข้าร่วมเกือบทุกวันเท่านั้น

นอกจากนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ยังไม่ได้กล่าวปราศรัยใด ๆ ในขณะที่ทำกิจกรรม แต่เคยถูกตั้งข้อหาจากการเข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2561 และ 2562 จึงเป็นที่รู้จักดีในหมู่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง

หรือกรณีตัวอย่างอีกหนึ่งกรณี ได้แก่ ผู้ชุมนุมที่ปักหลักค้างคืนใกล้ ๆ ทำเนียบรัฐบาลที่ถูกปฏิบัติด้วยความรุนแรงโดยสาเหตุน่าจะมาจากข้อเรียกร้องเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ กลุ่มทะลุฟ้าได้จัดกิจกรรมเดินขบวนจากจังหวัดนครราชสีมา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยไปยังกรุงเทพมหานครเป็นเวลาทั้งสิ้น 17 วันและระยะทาง 247 กิโลเมตร ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม 2564 กิจกรรมนี้มีข้อเรียกร้อง 4 ข้อ ได้แก่ การแก้รัฐธรรมนูญ การปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ การยกเลิกกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์

ได้มีการประท้วงรูปแบบใหม่เกิดขึ้นที่เรียกว่า “คาร์ม็อบ” กิจกรรมคาร์ม็อบเป็นการเคลื่อนขบวนประท้วงด้วยรถยนต์ เพื่อให้ผู้ชุมนุมสามารถเข้าร่วมได้อย่างปลอดภัยในพื้นที่รถยนต์ส่วนตัวของตนเอง ผู้เข้าร่วมแต่ละคนอาจติดป้ายประท้วงบนตัวรถหรือเปิดไฟหน้าหรือใช้การบีบแตรเพื่อแสดงตัวเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุม กิจกรรมคาร์ม็อบเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากความล้มเหลวในการจัดการกับปัญหาของโรคโควิด 19 และการจัดสรรวัคซีนอย่างเหมาะสม ผู้ชุมนุมยืนยันที่จะหลีกเลี่ยงพื้นที่ “เปราะบาง” (พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์) และสามารถยุติขบวนกิจกรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยไม่มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ได้ด้วยดีเสมอ

ARTICLE 19 ได้ร่วมสังเกตการณ์กิจกรรมคาร์ม็อบจำนวน 3 กิจกรรม โดยไม่มีครั้งใดเลยที่เห็นการปฏิบัติการของตำรวจควบคุมฝูงชนหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงอื่น ๆ จำนวนมาก เว้นแต่บริเวณหน่วยงานรัฐบาลบางแห่งที่อยู่บนเส้นทางของกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ก็อาจมีผู้ชุมนุมบางกลุ่มที่ไปรวมตัวกันที่แยกดินแดงภายหลังกิจกรรมคาร์ม็อบแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปะทะกับตำรวจ

เช่นเดียวกัน กิจกรรมยื่นหยุด ช้าง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมยื่นหนึ่ง ๆ เป็นเวลา 112 นาทีหรือ 1.12 ชั่วโมงหน้าศาลฎีกาเพื่อประท้วงคำตัดสินของศาลในการคุมขังนักกิจกรรมทางการเมืองในคดีมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา (กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์) ก็ไม่เผชิญความรุนแรงกับตำรวจ ผู้ชุมนุมในกิจกรรมดังกล่าวสามารถจัดกิจกรรมได้รายวันเป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนครึ่งตั้งแต่มีนาคมถึงพฤษภาคม 2564 และอีกกว่าสามเดือนตั้งแต่สิงหาคม 2564 ถึงมกราคม 2565 โดยไม่ต้องเผชิญการสลายการชุมนุมโดยตำรวจ⁶¹ โดยตำรวจอาจมีการขอให้ระงับหรือย้ายกิจกรรมไปยังพื้นที่ใกล้เคียงในบางวัน เช่น ในวันที่มีขบวนเสด็จผ่านบริเวณดังกล่าว

กษัตริย์ และการปล่อยตัวนักโทษการเมือง กลุ่มทะลุฟ้าได้ ปักหลักตั้ง “หมู่บ้าน” ข้างทำเนียบรัฐบาลหลังสิ้นสุดการเดิน ขบวนตั้งแต่วันที่ 13 ถึง 28 มีนาคม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้บุก สลายหมู่บ้านในตอนเช้ามืดของวันที่ 28 มีนาคม โดยมีการ รายงานว่า เจ้าหน้าที่ได้ประกาศเตือนเป็นเวลาเพียง 3 นาที ก่อนเริ่มทำการจับกุมเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับให้ผู้ ชุมนุมปฏิบัติตาม ผู้ชุมนุมหลายคนยังคงนอนหลับอยู่ ทำให้ มีผู้ชุมนุมจำนวน 68 ถูกจับกุมตัวในที่สุด⁶³

ก่อนหน้านั้นในเดือนธันวาคม 2563 ผู้ชุมนุมอีกกลุ่มหนึ่งได้ ปักหลักในบริเวณเดียวกันกับกลุ่มทะลุฟ้า แต่เจ้าหน้าที่ไม่ ได้พยายามสลายกลุ่มดังกล่าว ผู้ชุมนุมกลุ่มนี้เป็นสมาชิก ชุมชนชาวประมงที่ออกมาประท้วงข้อเสนอในการสร้างนิคม อุตสาหกรรมจะนะในบริเวณชุมชนของตน (จังหวัดสงขลา ทางภาคใต้ของประเทศไทย) ชาวประมงที่มาชุมนุมประท้วง ได้รับอนุญาตให้ปักหลักข้างทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 4 วัน โดยไม่มีการสลายการชุมนุม แม้เจ้าหน้าที่มีการติดตั้งตู้ คอนเทนเนอร์ในพื้นที่เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้าใกล้ ทำเนียบรัฐบาลมากเกินไป แต่บุคคลของรัฐในตำแหน่ง อาวุโสหลายคน เช่น รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์และรองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ก็ต้องการ พบปะพูดคุยกับผู้ชุมนุมกลุ่มดังกล่าว โดยผู้ชุมนุมยอมยุติ การชุมนุมหลังจากเจ้าหน้าที่ได้ให้คำสัญญาที่จะชะลอ โครงการนิคมอุตสาหกรรมจะนะไปก่อน⁶⁴

ในวันที่ 7 ถึง 16 มีนาคม 2564 หนึ่งในสัปดาห์ก่อนกลุ่มทะลุ ฟ้าไปปักหลักที่ทำเนียบรัฐบาล ก็มีผู้ชุมนุมอีกกลุ่มที่ต่อต้าน การไล่ที่ชุมนุมกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แก่งกระจานที่ปักหลักชุมนุมประท้วงข้างทำเนียบรัฐบาล เช่นเดียวกัน รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ได้เข้าพบกับผู้ชุมนุม หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ตกลง ที่จะตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลปัญหาดังกล่าว ผู้ชุมนุมจึงได้ ยุติการชุมนุมและเดินทางกลับบ้านไป นอกจากนี้ ในวัน เดียวกับการสลายการชุมนุมที่หมู่บ้านทะลุฟ้า ก็มีกิจกรรม ส่งเสริมการเล่นสเก็ตบอร์ดที่อยู่ห่างออกไป 4 กม. และมี ผู้เข้าร่วมกว่า 300 คนรวมถึงผู้มีชื่อเสียงและนักการเมือง แต่เจ้าหน้าที่กลับไม่มีการดำเนินคดีกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังกล่าวในข้อหาฝ่าฝืนพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ถูก อ้างในการจับกุมสมาชิกของกลุ่มทะลุฟ้าในสัปดาห์ต่อมา

การสลายการชุมนุมของกลุ่มทะลุฟ้าและกลุ่มอื่น ๆ ที่ วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ ซึ่งบางครั้งเป็นไปด้วยความ รุนแรง และการที่เจ้าหน้าที่พร้อมที่จะเจรจากับผู้ชุมนุมกลุ่ม อื่น ๆ ที่เรียกร้องประเด็นที่ “เปราะบาง” น้อยกว่าหรือ ประเด็นที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองโดยตรงไปตรงมากกว่านั้น แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐตาม จุดยืนของผู้ชุมนุมต่อสถาบันกษัตริย์⁶⁵

Photo : Teera Noisakran,
] Anti-government protesters fashion their own shields to protect themselves from the rubber bullets used by riot police, Din Daeng, Bangkok, 7 August 2021.

4. การจับกุมและดำเนินคดี

เจ้าหน้าที่รัฐไทยมีการใช้การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์กับแกนนำการชุมนุม⁶⁶ ตำรวจนครบาลได้เปิดเผยว่า ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2563 จนถึงตุลาคม 2564 มีคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 728 คดี โดยมีคดีที่สอบสวนเสร็จสิ้นและส่งต่อไปให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้ว 341 คดี และคดีที่อยู่ระหว่างดำเนินการสอบสวน 387 คดี จากการติดตามของศูนย์ทนายฯ พบว่ามีจำนวนการดำเนินคดีทั่วประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ถึง 31 ธันวาคม 2565 ทั้งสิ้น 3,337 ครั้งกับประชาชนจำนวน 1,751 คนใน 957 คดี โดยในจำนวนคนที่ถูกดำเนินคดีนี้เป็นนักกิจกรรมและผู้ชุมนุมที่อายุต่ำกว่า 18 ปี 272 คน

นักกิจกรรมไทยได้ตั้งกองทุนราษฎรประสงค์เพื่อรับเงินบริจาคเพื่อใช้ในการสนับสนุนประชาชนที่ถูกดำเนินคดีจากการเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองและการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ชลิตา บัณฑิตวงศ์ หนึ่งในนักวิชาการที่เป็น

บุคคลหลักในการดูแลจัดการกองทุน ได้ประเมินว่า ในช่วงปี 2563 – 2564 กองทุนได้ใช้เงินประมาณ 39 – 40 ล้านบาทเพื่อเป็นหลักประกันในการประกันตัว⁶⁷

การฟ้องข้อหาเพิ่มเติม

นอกจากการไม่ให้ประกันตัวแล้ว (ดูส่วนที่ 5) อีกกลยุทธ์หนึ่งที่ตำรวจและฝ่ายตุลาการนำมาใช้กับแกนนำผู้ชุมนุมที่สำคัญคือการฟ้องข้อหาเพิ่มเติม บางกรณีเป็นการฟ้องจากคดีเก่า ๆ หรือฟ้องก่อนหน้าที่แกนนำนั้น ๆ จะได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้แกนนำต้องใช้เวลายอยู่ในเรือนจำนานขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในเดือนตุลาคม 2563 ในวันที่พิธีรัฐชิวารักษ์ ภาณุพงศ์ จาดนอก และปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล ได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราวจากเรือนจำ เจ้าหน้าที่ตำรวจจากอีกสถานหนึ่งก็ได้นำหมายจับมาขออายัดตัวทั้งสามคนในข้อหาเพิ่มเติมจากความผิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของสถานีดังกล่าวและนำไปคุมขังต่อ

อานนท์ นำภาถูกจับกุมตัวในการชุมนุมที่กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจจาก สภ.เมืองเชียงใหม่เป็นผู้ฟ้องจากการกล่าวปราศรัยหนึ่ง เดือนก่อนหน้านั้น อานนท์ถูกนำตัวจากกรุงเทพฯ ไป เชียงใหม่ด้วยเฮลิคอปเตอร์ หลังจากที่อานนท์ได้รับการ ประกันตัวจากเรือนจำจังหวัดเชียงใหม่ในวันที่ 27 ตุลาคม แล้ว ตำรวจจากสน. ชนะสงครามในกรุงเทพมหานครก็ได้ เดินทางไปยังเชียงใหม่เพื่ออายัดตัวอานนท์ด้วยข้อหาจาก การปราศรัยในการชุมนุมวันที่ 19 กันยายน หลังจากนั้น อานนท์จึงถูกนำตัวกลับมายังกรุงเทพมหานครทางรถตู้ ความมานะพยายามของเจ้าหน้าที่ตำรวจสน. ชนะสงคราม และสภ. เชียงใหม่ในการเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อคุมตัว อานนท์ รวมถึงการจัดวิธีการเดินทางแบบพิเศษ ซึ่งให้เห็น ว่า ตำรวจใส่ใจในคดีเหล่านี้มากกว่าแค่การละเมิดกฎหมาย โดยทั่วไป ศาลในกรุงเทพฯ ปฏิเสธคำร้องขอประกันตัวของ อานนท์ โดยอ้างว่าอานนท์ “อาจไปก่อให้เกิดความวุ่นวาย ต่อบ้านเมืองขึ้นอีก” แต่ในท้ายที่สุด อานนท์ก็ได้รับการ ประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราว

ไม่นานมานี้เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 ในขณะที่อานนท์ เข้ารายงานตัวในข้อหาจากการชุมนุมในวันที่ 3 สิงหาคม ได้มีตำรวจจากอีกสถานีหนึ่งเข้ามาและแจ้งข้อหาเพิ่มเติม กับอานนท์จากการปราศรัยในวันที่ 24 มิถุนายน อานนท์ ได้รับการประกันตัวในที่สุดในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ รวมเวลาที่อานนท์ถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีเป็น เวลาเกือบ 7 เดือน ศาลยังได้กำหนดเงื่อนไขในการประกัน ตัวหลายข้อนอกเหนือเงินประกัน เช่น ห้ามอานนท์เข้าร่วม กิจกรรมใด ๆ ที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบัน กษัตริย์และศาล ก่อวุ่นวายการพิจารณาคดี ยุยง ประชาชนให้เข้าร่วมชุมนุมทางโซเชียล หรือเข้าร่วมการ ชุมนุมที่ก่อความวุ่นวาย อานนท์ยังถูกห้ามไม่ให้ออกจาก ที่พักในเวลากลางคืนหากไม่มีความจำเป็น ต้องใส่กำไล ติดตามตัวที่ข้อเท้า และไม่สามารถออกนอกประเทศได้

อีกกรณีที่เกี่ยวข้องกันคือ ในวันที่ 27 ตุลาคม 2564 เบน จา อะปัญญา นักกิจกรรมนักศึกษาอีกรายที่กำลังถูกคุมขังที่ ทัณฑสถานหญิงกลางในกรุงเทพมหานครด้วยข้อหาหมิ่น ประมาทพระมหากษัตริย์ก็มีตำรวจจากจังหวัดนครราชสีมา ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมาเข้าเยี่ยม

เจ้าหน้าที่ตำรวจได้แจ้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ กับเบน จาเพิ่มเติมจากการชุมนุมที่จังหวัดดังกล่าว

นอกจากนั้นยังมีกรณีที่ตำรวจแจ้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับบุคคลผิด คน ยกตัวอย่างเช่น เมื่อศิวิชัย วิชญเสวีวัฒน์และพวกถูก ตั้งข้อหาตามพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจากการติดตั้งม้วนกระดาษ ทิชชูที่พิมพ์ลายเหมือนหมายเรียกข้อหามาตรา 112 ที่ ต้นไม้ตามถนนในจังหวัดเชียงใหม่ หนึ่งในเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ฟ้องข้อหาเกี่ยวกับบุคคลที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย⁶⁸

รูปแบบการคุกคามด้วยการฟ้อง ดำเนินคดีทางกฎหมาย

การฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมายสร้างบรรยากาศความ หวาดกลัวต่อผู้ชุมนุม⁶⁹ ผู้ที่ถูกฟ้องต้องใช้เวลาและ ทรัพยากรจำนวนมากกับระบบยุติธรรมทางอาญา บางคดี ถูกฟ้องในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลจากที่พักของผู้ชุมนุม ซึ่ง หมายความว่า ผู้ชุมนุมบางรายต้องเดินทางเป็นระยะทาง ไกลเพื่อไปตามนัดหมายของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ ผู้ชุมนุม ที่ถูกฟ้องยังไม่สามารถทำงานบางประเภทได้ เนื่องจากงาน บางตำแหน่งกำหนดว่าผู้สมัครต้องไม่เคยถูกฟ้องหรือถูก ตัดสินว่ามีความผิดมาก่อน ผู้ชุมนุมยังไม่ได้รับอนุญาตให้ เดินทางไปต่างประเทศอีกด้วย มีผู้ชุมนุมรายหนึ่งที่ถูกตั้ง ข้อกล่าวหาหลายข้อจากการเข้าร่วมการชุมนุมของกลุ่ม ราษฎรในปี 2563 และต้องการต่ออายุหนังสือเดินทางในปี 2564 แต่ไม่สามารถทำได้ โดยได้รับการอธิบายว่า ตำรวจ จากสถานีที่ตั้งข้อหาละเมิดพ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ ได้ขอให้ กระทรวงการต่างประเทศยกเลิกหนังสือเดินทางของเธอไป⁷⁰ ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์ ผู้ชุมนุมอีกรายก็ได้วางแผนไปเยี่ยม พ่อที่ฮ่องกงแต่ก็ไม่สามารถไปได้เนื่องจากมีข้อหาติดตัวอยู่⁷¹

ผู้ชุมนุมที่ให้การสัมภาษณ์ในรายงานฉบับนี้หลายรายกล่าวว่า พวกเขาลดการทำกิจกรรมลงระยะหนึ่งเนื่องจากภาระ ทางคดี ยกตัวอย่างเช่น ประสิทธิ์ คุรุชาโรจน์ กล่าวว่าตน รู้สึกหมดกำลังใจในการทำกิจกรรมหลังจากถูกคุมขังเป็น เวลาประมาณหนึ่งสัปดาห์ ประสิทธิ์เล่าว่า ช่วงเวลาที่ถูก คุมขังเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากในฐานะที่เขาเป็นคนรัก เพศเดียวกัน เขาไม่มั่นใจว่าผู้ต้องขังคนอื่นจะปฏิบัติกับเขา อย่างไร เขาไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้นำในกิจกรรมทางการเมือง ใด ๆ ระยะหนึ่งหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยเขากล่าวว่า

จริง ๆ แล้วมันก็ค่อนข้างสะเทือนใจอยู่ ผมต้องพักจากการปราศรัยบนเวทีเป็นเวลาเดือนกว่า แม้ผมจะเข้าร่วมการประชุมอยู่ก็ตาม ผมรู้สึกเหมือนไม่ใช่คนเดิม ผมรู้ว่าถ้าผมขึ้นเวที ผมจะไม่สามารถจัดการความคิดและสื่อสารออกมาในแบบที่เคยทำได้ อย่างไรก็ตาม ผมก็พยายามตั้งสติอยู่⁷²

ปนัดดา ศิริมาศกุล นักกิจกรรมจากกลุ่มทะลุฟ้า ได้เผชิญภาวะซึมเศร้ารุนแรงหลังจากการถูกคุมขังเป็นเวลา 19 วันในเดือนสิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่เลือกที่จะคุมขังปนัดดาไว้ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงแทนที่จะเป็นเรือนจำปกติ แม้ว่าตัวเธอเองจะไม่ใช้คนติดยา และเนื่องจากปนัดดาเป็นผู้ต้องขังการเมืองหญิงเพียงคนเดียวและมีการใช้มาตรการกักตัวในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 ในระยะเวลาดังกล่าว ปนัดดาจึงถูกขังเดี่ยวตลอดเวลาที่อยู่ที่นี่ โดยปนัดดาได้รับอนุญาตให้พบกับทนายได้เท่านั้น ห้ามผู้เข้าเยี่ยมคนอื่น ๆ เข้าพบ ปนัดดาเล่าประสบการณ์การถูกคุมขังว่า

ปกติฉันเป็นคนก็ค่อนข้างคิดบวก ฉันเต็มไปด้วยพลังงานบวก แต่ที่นั่น [ในเรือนจำ] ฉันรู้สึกค่อนข้างซึมเศร้า ฉันเสียความสุขไปหมดเลย มันทำให้ฉันหดหู่ ฉันเห็นตัวเองฆ่าตัวตาย ฉันเห็นตัวเองใช้ผ้าเช็ดตัวพันรอบคอตัวเอง ขึ้นไปเหยียบบนถังขยะ และก็เตะถังขยะออกไป สมองของฉันทำงานไม่ปกติ ฉันไม่มีความคิดแบบนั้น และฉันกลัวมาก แต่มันเป็นอะไรที่ฉันควบคุมไม่ได้ ฉันทนไม่ได้ และก็อยากพบนักจิตวิทยา⁷³

ปนัดดาต้องใช้เวลาหลายเดือนหลังจากการถูกคุมขังเพื่อรับการสนับสนุนในการเยียวยาก่อนที่จะสามารถมีชีวิตที่ปกติได้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปนัดดาได้กลับไปทำกิจกรรมการเมืองอีก เพราะเธอ “ไม่ต้องการให้คนอื่นประสบกับสิ่งที่ฉันต้องเผชิญ”

ปนัดดาได้รับการประกันตัวในที่สุดเช่นเดียวกับผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ ศูนย์ทนายฯ ได้รายงานไว้ในช่วงปลายเดือนมกราคม 2564 มีประชาชนอย่างน้อย 18 คน รวมเยาวชน 1 คนที่ถูกคุมขังจากการมีส่วนร่วมในการชุมนุมทางการเมืองระหว่างปี 2563 – 2564 จำนวนดังกล่าวถือว่าลดลงจากรายงานของศูนย์ทนายฯ ฉบับก่อนหน้าในวันที่ 8 ธันวาคม 2564 ซึ่งมีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังอย่างน้อย 26 คน ณ วันที่ 4 มีนาคม 2565 ผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังทั้งหมดก็ได้รับการประกันตัว

การจับกุมเพื่อสกัดกั้น

นอกเหนือจากการจับกุมในที่ชุมนุมแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐไทยยังมีการจับกุมสมาชิกของกลุ่มที่รัฐจับตามอง แกนนำ ขบวนการ และผู้จัดหาอุปกรณ์สำหรับการชุมนุมล่วงหน้าก่อนการชุมนุม⁷⁴ ตำรวจยังมีการติดเครื่องแอบฟังและยึดยานพาหนะที่คิดว่าจะถูกใช้ในการชุมนุมอีกด้วย

ยกตัวอย่างเช่น วันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 หนึ่งวันก่อนวันที่กลุ่มราษฎรวางแผนจะจัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ปิยรัฐ จงเทพ แกนนำกลุ่ม WeVolunteer (WEVO) ซึ่งให้การสนับสนุนและจัดหาอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยให้แก่ขบวนการนี้เรียกร้องประชาธิปไตย ถูกคุมตัวด้วยข้อกล่าวหาอายุขงปลุกปั่นตามมาตรา 116 ของประมวลกฎหมายอาญาและข้อหาละเมิดพ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ โดยเจ้าหน้าที่อ้างถึงคำปราศรัยของปิยรัฐในการชุมนุมที่จังหวัดอุบลราชธานีในเดือนสิงหาคม 2563 ตำรวจได้ขอฝากขังจากศาล แต่ศาลปฏิเสธคำขอในวันหลังการชุมนุมวันที่ 25 พฤศจิกายน

ในวันที่ 6 มีนาคม 2564 สมาชิกกลุ่ม WEVO 18 คนถูกจับกุมในห้างสรรพสินค้าขณะที่กำลังทานอาหารในช่วงเวลาเดียวกับการชุมนุมของ REDEM ที่กำลังจัดขึ้นที่ศาลอาญาซึ่งห่างออกไป 2-3 กม. เจ้าหน้าที่ติดอาวุธกว่า 20 คนได้เข้าจู่โจมสมาชิก WEVO เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่าได้พบและยึดสื่อเกราะกันกระสุน และอ้างว่าผู้ที่ถูกจับกุมเป็น “สมาชิกของกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อก่อความวุ่นวายและทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจในการชุมนุม”

ครั้งหนึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบได้หยุดรถตู้ของ “ฟิล์ม” (นามสมมุติ) โฆษกของกลุ่ม WEVO และขอค้นรถขณะที่ฟิล์มกำลังเดินทางไปร่วมชุมนุม เจ้าหน้าที่พยายามยึดรถตู้คันดังกล่าวโดยอ้างว่ารถถูกใช้เพื่อขนวัตถุผิดกฎหมาย สิ่งที่ตำรวจพบในรถตู้คันนั้นคือหุ่นจำลองสำหรับใช้ในการชุมนุม ฟิล์มเชื่อว่า ตำรวจปล่อยตัวเขาไป เนื่องจากเขาได้ทำการถ่ายถอดเหตุการณ์สดบนเฟซบุ๊ก⁷⁵ ในวันเดียวกัน ห้องเช่าที่กลุ่ม WEVO ใช้เก็บอุปกรณ์และสิ่งของต่าง ๆ ก็ถูกค้นเช่นกัน ส่วนเจ้าของอาคารก็ถูกควบคุมตัวชั่วคราว เหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นในวันที่ 16 สิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่ทั้งในและนอกเครื่องแบบกว่า 10 นายพยายามเข้าบุกค้นบ้านที่นักกิจกรรมทะเล่ฟ้าอาศัยอยู่ โดยแสดงหมายค้นสำหรับรถยนต์ที่ใช้ในการชุมนุมที่ผ่านมาเท่านั้น ทั้งนี้ กลุ่มทะเล่ฟ้าได้วางแผนที่จะจัดการชุมนุมในเย็นวันนั้น

การจับกุมและคุมขังตามพลการและไม่เหมาะสม

ประกาศและคำสั่งต่าง ๆ ที่ออกมาในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินได้กำหนดเงื่อนไขทางกฎหมายที่ให้เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมและคุมขังบุคคลได้ตามอำเภอใจ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในเดือนตุลาคม 2563 รัฐบาลได้ออกประกาศ 2 ฉบับที่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมหรือคุมตัวบุคคลต้องสงสัยหรือผู้สนับสนุนหรือผู้ส่งเสริมการชุมนุมที่จัดขึ้นในพื้นที่ของกองทัพหรือตำรวจนอก

กรุงเทพมหานคร และเจ้าหน้าที่อนุญาตให้เพียงทนายความเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเท่านั้น⁷⁶

ไม่กี่วันต่อมา รัฐบาลได้ออกประกาศอีกฉบับซึ่งระบุมตรการที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ยกตัวอย่างเช่นประกาศอนุญาตให้มีการคุมขังบุคคลเป็นเวลา 7 วันก่อนที่จะนำไปตัวไปศาล ซึ่งสามารถขยายเวลาได้อีกครั้งละ 7 วันจนถึงสูงสุด 30 วัน ขณะที่ประมวลกฎหมายอาญาโดยปกติให้อำนาจตำรวจในการคุมขังมากที่สุดเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนี้ มาตรการภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินยังอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ออกหมายเรียกบุคคลให้ไปรายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ในเวลากลางคืนในกรณีที่เป็นข้อหาร้ายแรง⁷⁷ ตำรวจสามารถห้ามไม่ให้ยานพาหนะใด ๆ ที่ตำรวจต้องสงสัยว่าจะถูกนำไปใช้ในการชุมนุม เช่น ยานพาหนะที่ถูกดัดแปลงเพื่อใช้เป็นเวที ระบบเสียง หรือเครื่องปั่นไฟ หรือเป็นห้องนำเคลื่อนที่ หรือเพื่อขนย้ายสิ่งของและผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ชุมนุม เข้าพื้นที่ที่ควบคุม⁷⁸

แม้ว่าสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครจะถูกยกเลิกไปเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่รัฐไทยยังคงนำผู้ชุมนุมไปคุมขังในสถานีตำรวจที่ไม่ใช่เจ้าของท้องที่ ซึ่งขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 และ 84 กำหนดให้บุคคลที่ถูกจับกุมต้องถูกนำตัวไปที่สถานีตำรวจในท้องที่ทันทีเพื่อดำเนินตามขั้นตอนที่กำหนด รัฐบาลไทยได้ใช้พื้นที่ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ในจังหวัดปทุมธานีในเขตปริมาตรและกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเป็นสถานที่คุมขังผู้ชุมนุมหลายต่อหลายครั้ง จากการติดตามของศูนย์ทนายฯ มีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 หนึ่งวันก่อนการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครในวันที่ 15 ตุลาคม 2563 เป็นจำนวน 21 คน มีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินจำนวน 56 คน และมีผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 หรือกองบัญชาการตำรวจปราบปราม

ยาเสพติดระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม 2563 จนถึง 3 สิงหาคม 2564 ซึ่งอยู่นอกสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 256 คน ผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขังไว้ในสถานที่ดังกล่าวมักถูกนำตัวไปยังศาลภายใน 1-2 วันก่อนจะได้รับการประกันตัว (หากศาลมีคำสั่งอนุญาต)

แม้ว่าการใช้สถานที่คุมขังเฉพาะหน้าเช่นนี้อาจไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในตัวของมันเอง แต่การกระทำดังกล่าวทำให้การเข้าถึงตัวผู้ถูกคุมขังเป็นไปได้ยาก เพราะขาดความชัดเจนว่าผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมนั้นจะถูกนำตัวไปที่ใด⁷⁹ ในบางกรณีเยาวชนที่ถูกจับกุมในการชุมนุมทะเล่แก๊สอาจถูกพาไปที่กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดหรือสถานีตำรวจในท้องที่ คุ้มเกล้า ส่งสมบุรณ์ ทนายความของศูนย์ทนายฯ ตั้งข้อสังเกตว่า การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ทนายและผู้ปกครองของเยาวชนไม่ทราบตำแหน่งของผู้ถูกจับกุมในทันที ด้วยเหตุดังกล่าว เยาวชนบางคนจึงได้ยอมรับข้อหาก่อนที่จะได้พูดคุยกับทนายหรือผู้ปกครอง บางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่ได้ปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน⁸⁰

การจับกุมผู้ชุมนุมเช่นนี้ในช่วงนอกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินถือว่าเป็นผิดกฎหมายและเป็นไปโดยพลการ พื้นที่ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ไม่สามารถเข้าถึงได้โดยรถโดยสารสาธารณะ และนอกเหนือจากทนาย

แล้วก็มีเพียงอาจารย์ของนักศึกษาที่ถูกจับกุมหรือนักการเมืองที่เสนอตัวใช้ตำแหน่งเป็นหลักประกันเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเยี่ยมผู้คุมขัง^{81, 82} ปณิตดา ศิริมาศกุล จากกลุ่มทะเล่ฟ้าที่ถูกจับกุมในช่วงเช้าของวันที่ 28 มีนาคม 2564 ขณะที่ตำรวจเข้าบุกหมู่บ้านทะเล่ฟ้า ได้ถูกนำตัวไปกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ปณิตดารายงานว่า แม้ว่าตำรวจจะปฏิบัติกับเธอดีระหว่างการคุมขัง แต่โทรศัพท์มือถือของเธอถูกยึดและเธอไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อทนายหรือครอบครัว กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ไม่มีห้องคุมขัง ดังนั้น ผู้ชุมนุมทั้งชายและหญิงจึงต้องนอนค้างคืนรวมกันในห้องประชุม⁸³

ผู้ชุมนุมจำนวน 3 คนที่ให้สัมภาษณ์กับ ARTICLE 19 เป็นหนึ่งในทั้งหมด 32 คนที่ถูกจับกุมในเย็นวันเดียวกันและถูกนำตัวไปยังกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีสถานที่คุมขังที่ปกติใช้ในการคุมขังผู้ต้องหาในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ชุมนุมกลุ่มดังกล่าวใช้เวลาหนึ่งคืนในเรือนจำโดยแยกชายหญิง ก่อนที่จะถูกพาตัวไปยังศาลในวันรุ่งขึ้น ทั้งหมดถูกตั้งข้อหาละเมิดสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ร.บ. ไรศติติดต่อ พ.ร.บ. จราจรทางบก และพ.ร.บ. ควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง ก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

5. กฎหมายหมิ่นประมาท พระมหากษัตริย์ การคุ้มครอง ระหว่างการพิจารณาคดี และการไม่ให้ประกันตัว

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ไทย

การวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์เป็นความผิดทางอาญาในประเทศไทย สถาบันกษัตริย์ถือเป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างเป็นทางการ ผู้ปกป้องสถาบันฯ จึงมองการวิจารณ์กษัตริย์ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของสถาบันว่าเป็นภัยคุกคามต่อชาติ

ในปี 2561 เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะไม่ดำเนินคดีบุคคลด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถือเป็นหนึ่งในบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ที่เข้มงวดที่สุดในโลก อย่างไรก็ตาม สองปีหลังจากที่รัฐไทยใช้แนวทางไม่ฟ้องคดีด้วยมาตรา 112 รัฐบาลก็ได้เริ่มใช้ข้อหาดังกล่าวในการดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมอีกครั้งในปี 2563 ซึ่งตรงกับช่วงการเกิดขึ้นของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย^{๑๔} แกนนำขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยหลายคนถูกจับกุมและคุมขังด้วยข้อหาที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยสถิติล่าสุด

เผยว่า ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2563 ถึงเมษายน 2565 นั้น มีการฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหานี้จำนวน 204 ครั้งกับผู้ชุมนุม 190 คน

เจ้าหน้าที่ยังใช้มาตรา 112 เพื่อจำกัดผู้เห็นต่างทางการเมืองที่ออกมาพูดวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลแต่ไม่ได้พาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์หรือเรียกร้องการปฏิรูปสถาบันอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น ในวันที่ 20 มกราคม 2563 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ยื่นฟ้องข้อหามาตรา 112 ต่อนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งปัจจุบันถูกยุบพรรคไปแล้ว จากการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของบริษัทสยามไบโอไซเอนซ์ในการผลิตวัคซีนป้องกันโควิด 19 แอสตราเซเนกาในประเทศไทย อนึ่ง บริษัทสยามไบโอไซเอนซ์มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้ถือหุ้นเกือบทั้งหมด

ในอีกกรณีหนึ่ง เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2563 พิมพ์สิริเพชรน้ำรอบ ที่ปรึกษาของ ARTICLE 19 และนักปกป้อง

สิทธิมนุษยชนชาวไทย ได้กล่าวปราศรัยโดยพูดถึงความไม่สอดคล้องของกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ของไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศ ในคำปราศรัยพิมพ์ลิริได้อ้างข้อความจากแถลงการณ์ของนายเดวิด เคย์ ผู้รายงานพิเศษแห่งองค์การสหประชาชาติด้านสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและเสรีภาพในการสมาคม มาโดยตรงซึ่งระบุว่า กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ไม่มีที่ยืนในประเทศประชาธิปไตย พิมพ์ลิริถูกฟ้องข้อหามาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา เอกสารคดีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องระบุว่า มูลฟ้องของคดีนี้คือความคิดเห็นของพิมพ์ลิริต่อความเป็นมาของกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และการอ้างคำพูดของนายเดวิด เคย์ ทั้งสองกรณีที่กล่าวมาสะท้อนความพยายามของเจ้าหน้าที่รัฐไทยในการจัดการผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและผู้สนับสนุนขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยใช้ข้อหาความผิดทางอาญาตามมาตรา 112 เป็นข้ออ้าง⁸⁵

การคุมขังก่อนการพิจารณาคดี และการไม่ให้ประกันตัว

โดยทั่วไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหลักสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญาไม่ควรถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี หากรัฐต้องการคุมขังบุคคลก่อนการพิจารณาคดี รัฐต้องระบุเหตุผลรองรับซึ่งถูกกำหนดเอาไว้อย่างจำกัดและเคร่งครัด เช่น บุคคลนั้นมีแนวโน้มสูงที่จะกระทำความผิดร้ายแรงหรือเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมหากได้กับการปล่อยตัว ดังที่ได้กล่าวไปในส่วนที่ 4 ตำรวจได้ให้การประกันตัวและปล่อยตัวผู้ต้องหาและจำเลยส่วนใหญ่ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมชั่วคราวอย่างไรก็ดี ศาลอาญามักไม่ให้สิทธิในการประกันตัวแก่แกนนำการชุมนุมที่สำคัญที่โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ กรณีดังกล่าวเป็นอีกตัวอย่างของการเลือกปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์⁸⁶

ปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล และพริษฐ์ ชิวารักษ์ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน เป็นสามแกนนำขบวนการและเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ออกมากล่าวปราศรัยวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ในการชุมนุม⁸⁷ ในขณะที่เขียน นักกิจกรรมทั้งสาม

ต่างเผชิญข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ ยุยงปลุกปั่น และละเมิดพ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ สถานการณ์ฉุกเฉินและอื่น ๆ ในหลายคดี พริษฐ์และอานนท์ถูกจับกุมในเดือนกุมภาพันธ์ 2564 ส่วนปณัสยาถูกจับกุมในเดือนมีนาคม 2564 ด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ หลังจากได้กล่าวปราศรัยในการชุมนุมเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2563 ทั้งสามถูกปฏิเสธคำร้องขอประกันตัวหลายครั้งและจึงถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี

นอกจากนี้ ยังมีนักกิจกรรมอีก 4 รายที่ถูกจับกุมและคุมขังด้วยข้อหาเดียวกัน ซึ่งหลังจากข่าวเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในเรือนจำที่ทั้งสี่อยู่หลุดออกมาสู่สาธารณะในช่วงกลางปี 2564 ปณัสยา พริษฐ์ และอานนท์จึงได้ประกันตัวในที่สุด ทั้งนี้ ปณัสยาถูกคุมขังทั้งหมด 59 วัน พริษฐ์ 91 วัน และอานนท์ 113 วัน ในช่วงที่อยู่ในเรือนจำ คำร้องขอประกันตัวของพริษฐ์ถูกศาลปฏิเสธถึง 9 ครั้ง และพริษฐ์ได้ออดอาหารเป็นเวลา 57 วันเพื่อประท้วงการไม่ได้รับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการอันควร ทั้งสามถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีอีกครั้งในเดือนสิงหาคม 2564 ด้วยข้อหาอื่น

โดยรวมแล้ว พริษฐ์ ชิวารักษ์โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จำนวนทั้งหมด 23 คดีจากการกล่าวปราศรัยในกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ รวม 23 กิจกรรม ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ พนักงานอัยการได้สั่งฟ้องคดีของพริษฐ์ไปแล้วทั้งหมด 7 คดี (จากการชุมนุม 7 ครั้ง) โดยศาลได้ออกคำสั่งอนุญาตฝากขังในอีกสามคดีที่พนักงานอัยการยังไม่ได้สั่งฟ้อง พริษฐ์ถูกจับกุมก่อนการพิจารณาคดีตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2564 จนถึงวันที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 อานนท์โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ทั้งหมด 14 คดี โดยมี 6 คดีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องแล้วและมี 4 คดีที่ยังไม่ได้สั่งฟ้อง แต่ศาลอนุญาตฝากขัง อานนท์ถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2564 และได้รับการประกันตัวในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 คดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์เป็นข้อหาเพิ่มเติมที่ปณัสยา พริษฐ์ และอานนท์ต้องเผชิญนอกเหนือจากข้อหาอื่น ๆ อีกมากมายภายใต้กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะดังที่ได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ในรายงานฉบับนี้⁸⁸

ศาลอาญาได้พยายามให้เหตุผลต่อการปฏิเสธสิทธิในการได้รับการประกันตัวว่า จำเลยอาจจะ “กระทำความผิดเดิม”

ซ้ำอีกหากได้รับการปล่อยตัว ยกตัวอย่างเช่น ในการปฏิเสธคำร้องขอการประกันตัวของพริษฐ์ ศาลให้เหตุผลว่า พริษฐ์ “อาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความวุ่นวายขึ้นและส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง ... [จำเลย] ขึ้นปราศรัยด้วยถ้อยคำที่นำมาซึ่งความเสื่อมเสียสู่สถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เกิดทุนและเคารพสักการะ ... [การปราศรัยในอนาคตจะ] กระทบกระเทือนจิตใจของปวงชนชาวไทย ผู้จงรักภักดีอย่างไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย และมีลักษณะชักนำประชาชนให้ล่วงละเมิดต่อกฎหมายของแผ่นดิน» ส่วนการปฏิเสธคำร้องขอการประกันตัวของปณัสยาในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2564 ศาลอ้างว่า ปณัสยาได้โพสต์บนสื่อโซเชียลเพื่อเชิญชวนผู้คนให้มาเข้าร่วมการชุมนุมและชักชวนให้แต่งกายสีดำในวันที่ 28 กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ศาลเห็นว่า การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการหมิ่นประมาทสถาบันฯ และปณัสยามีแนวโน้มจะกระทำความผิดดังกล่าวอีกหากได้รับการปล่อยตัว

ในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564 ปณัสยาได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อเข้าสอบที่มหาวิทยาลัย โดยปณัสยาได้รับคำสั่งให้กลับมาয়ংเรือนจำในวันที่ 12 มกราคม 2565 ซึ่งภายหลังถูกขยายออกไปเป็นวันที่ 16 มิถุนายน 2565 ศาลได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับการปล่อยตัวของปณัสยา โดยห้ามปณัสยาเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ที่จบบ้างสถาบันกษัตริย์หรือการชุมนุมที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ห้ามปณัสยาออกจากบ้านยกเว้นในกรณีฉุกเฉิน เพื่อไปเรียน หรือไปทำธุระเกี่ยวกับศาล นอกจากนั้น ปณัสยายังต้องใส่กำไลติดตามตัวที่ข้อเท้าอีกด้วย ศาลยังตั้งอาจารย์ของปณัสยาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่านหนึ่งเป็น “ผู้กำกับดูแล” เธอในระหว่างการประกันตัว ARTICLE 19 ได้รับข้อมูลจากซลิตา บัณฑุงศ์ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ช่วยยื่นประกันตัวนักศึกษา นักกิจกรรมอีกรายว่า “ผู้กำกับดูแล” นี้จะต้องพบกับนักกิจกรรมที่ได้รับการประกันตัวทุกเดือนและส่งรูปถ่ายร่วมกันต่อศาลเพื่อเป็นหลักฐานว่านักกิจกรรมคนดังกล่าวไม่ได้หลบหนี

การคุมขังนักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะเป็นการคุมขังก่อนหรือระหว่างการพิจารณาคดี ส่วนมากจะก่อน⁸⁹ จนถึงปัจจุบันมีคดีเกี่ยวกับการชุมนุมเพียงหนึ่งคดีเท่านั้นที่เป็นการจำคุกหลังศาลพิพากษาว่ามีความ

ผิด⁹⁰ คดีที่ดำเนินไปถึงขั้นคำตัดสินของศาล คือ คดีละเมิดอำนาจศาลโดยมีจำเลยในคดี คือ เบนจา อะปัญ และ “न्ह” (นามสมมติ) ศาลได้พิพากษาจำคุกทั้งสองเป็นเวลา 6 เดือน และ 4 เดือนในเดือนพฤศจิกายน 2564 ตามลำดับ เหตุเกิดจากทั้งคู่ได้ไปประท้วงหน้าศาลอาญาในวันที่ 29 เมษายน 2564 เพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักโทษการเมืองศาลชั้นต้นได้อนุญาตปล่อยตัวนักชั่วคราวระหว่างขั้นตอนการอุทธรณ์หลังจากนั้นได้วางเงินประกันจำนวน 50,000 บาท ส่วนเบนจาไม่ได้รับการปล่อยตัว ทั้งนี้ ในขณะที่ศาลออกคำพิพากษาออกมานั้น เบนจาได้ถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดีมาแล้วและไม่ได้รับการประกันตัวตั้งแต่วันที่ต้นเดือนตุลาคม 2564 ในคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์อีกคดีหนึ่งสุดท้าย เบนจาได้รับประกันตัวในวันที่ 12 มกราคม 2565 โดยมีเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกับปณัสยา แต่มีการเรียกเงินประกันเป็นจำนวน 100,000 บาท

การใช้กำไลข้อเท้า (EM) เป็นแนวทางใหม่ของศาลยุติธรรมเพื่อใช้แทนการเรียกเงินประกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งปณัสยาและเบนจากลับต้องทั้งใส่กำไล EM และปฏิบัติตามเงื่อนไขสำหรับการประกันตัวที่กล่าวไปข้างต้น โดยในกรณีของเบนจายังต้องวางเงินประกันเป็นจำนวนค่อนข้างมากอีกด้วย⁹¹

แม้ว่าผู้ชุมนุมสำคัญในบางคดีจะได้รับสิทธิในการประกันตัว แต่การปฏิเสธการประกันตัวและการกำหนดเงื่อนไขการประกันตัวเพิ่มเติมสำหรับนักกิจกรรมการเมืองบางราย โดยเฉพาะผู้ที่โดนฟ้องข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ชี้ให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติต่อนักกิจกรรมดังกล่าว⁹² นอกจากนี้ การคุมขังก่อนการพิจารณาคดีและการไม่ให้ประกันตัวยังอาจกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในแง่การบริหารงานยุติธรรม การไม่ให้การประกันตัวและการคุมขังต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงการบังคับใช้มาตรการป้องกันโควิด 19 ในเรือนจำเป็นการจำกัดโอกาสแก่จำเลยในการพูดคุยและวางแผนการต่อสู้คดีกับทนายความ ทนายความของศูนย์ทนายฯ ได้แล้วว่า ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดรุนแรง ทนายความไม่สามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำแบบต่อหน้าได้ โดยสามารถพูดคุยทางออนไลน์เท่านั้นซึ่งปกติแล้วจะพูดคุยผ่านแอปพลิเคชันไลน์และมีกำหนดเวลา 20 ถึง 30 นาทีในแต่ละรอบ และบางครั้งอินเทอร์เน็ตของทางเรือนจำก็มีปัญหา⁹³ ด้วยเหตุนี้ ผู้ชุมนุมจึงมีเวลาวางแผนการต่อสู้คดีกับทนายความไม่เพียงพอ

6. การคุกคามนักกิจกรรม และแกนนำการชุมนุม: การติดตามและการ “เข้าเยี่ยม”

นอกจากผู้ชุมนุมจะต้องเผชิญความรุนแรงและการดำเนินคดีทางกฎหมายแล้ว ยังมีรายงานว่าผู้ชุมนุมถูกคุกคามทั้งก่อนและหลังการชุมนุม องค์กร *iLaw* ได้ทำการรวบรวมข้อมูลและรายงานว่า แกนนำการชุมนุมอย่างน้อย 79 คน ถูกคุกคามด้วยวิธีนอกกฎหมายภายหลังหนึ่งในการชุมนุมใหญ่ครั้งใหญ่ที่สุด ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ได้เข้าเยี่ยมผู้ชุมนุมและแกนนำการชุมนุมที่บ้านพักเพื่อข่มขู่⁹⁴ โดยส่วนมากเป็นนักเรียนและนักศึกษา

นักกิจกรรมจำนวน 15 คนจาก 20 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้รายงานว่า ตนได้รับการเยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหารที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบที่บ้านหรือมหาวิทยาลัย โดยปกติเจ้าหน้าที่จะเดินทางไปยังที่พักตามทะเบียนบ้านและมักจะไปเพื่อเตือนไม่ให้บุคคลดังกล่าวทำกิจกรรมการเมืองอีก เจ้าหน้าที่ได้ติดต่อ

นักกิจกรรมทั้ง 15 คนทั้งแบบต่อหน้าหรือทางโทรศัพท์ และสอบถามที่อยู่จากพวกเขาหรือพูดเป็นนัยว่าทราบว่าเขาอยู่ที่ใด นักกิจกรรม 4 คนรายงานว่าถูกติดตามโดยรถยนต์อย่างน้อยหนึ่งครั้งหลังจากออกจากที่ชุมนุม

แกนนำการชุมนุมรายหนึ่งเพิ่งได้รับทราบจากพนักงานรักษาความปลอดภัยของตึกที่พักอาศัยไม่นานมานี้ว่า ตำรวจได้เข้ามาที่ตึกบ่อยครั้งในปีที่ผ่านมาเพื่อตรวจสอบว่าผู้ชุมนุมรายดังกล่าวยังคงอาศัยอยู่ที่นั่นหรือไม่ ตำรวจยังไปเยี่ยมคุณแม่ของเธอที่อาศัยอยู่ในย่านชานเมืองอีกย่านหนึ่งเป็นประจำอีกด้วย⁹⁵ นักกิจกรรมอีกรายรายงานว่า ตนถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงเข้าเยี่ยมที่บ้านเป็นประจำ นักกิจกรรมคนนี้ได้เข้าร่วมการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยหลายครั้ง แต่ไม่เคยกล่าวปราศรัยในการชุมนุม อย่างไรก็ตาม เธอถูกจับกุมและดำเนินคดีในปี 2561 ขณะชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้จัดการเลือกตั้ง เธอจึงเป็นที่รู้จักดีในหมู่เจ้าหน้าที่

ในพื้นที่ แม้ว่านักกิจกรรมคนดังกล่าวจะไม่รู้สึกถูกคุกคามจากการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ แต่มันก็ทำให้เธอรู้สึกไม่สบายใจ เพราะทำให้ภาพลักษณ์ของเธอในสายตาของครอบครัวและเพื่อนบ้านเสีย

‘นัท’ นักร้องที่ได้ทำการแสดงในการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยหลายครั้ง แต่ไม่เคยกล่าวปราศรัยทางการเมือง ก็พบว่า ตนถูกเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบติดตามอยู่เป็นประจำ โดยเจ้าหน้าที่บางคนได้แนะนำตัวกับนัทโดยตรงว่าเป็นเจ้าหน้าที่

ความเข้มงวดในช่วง เสด็จพระราชดำเนิน

การติดตามและคุกคามก่อนการชุมนุมที่มีความเข้มข้นมากขึ้นในช่วงก่อนการเสด็จพระราชดำเนิน โดยเฉพาะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือการเยี่ยมเยียนของนายกรัฐมนตรีในพื้นที่หนึ่ง ๆ โดยการคุกคามอาจเป็นการเยี่ยมบ้านของนักกิจกรรม การโทรศัพท์หาเพื่อสอบถามว่ามีใครจะจัดหรือเข้าร่วมการประท้วงหรือไม่ และการติดตามตัว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2563 และ 2564 เจ้าหน้าที่ได้เข้าเยี่ยมหรือติดตามนักกิจกรรมและอาจารย์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ในเดือนตุลาคม 2563 เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปจังหวัดอุบลราชธานีเนื่องในพิธีทางศาสนา ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า ตำรวจเข้าเยี่ยมบ้านของนักกิจกรรมหลายคนใน

จังหวัด รวมถึงนักกิจกรรมในพื้นที่ที่ให้สัมภาษณ์ในรายงานฉบับนี้ด้วย⁹⁶ ศูนย์ทนายฯ รายงานว่า หลังจากนั้นในเดือนธันวาคม 2563 ก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในจังหวัด ก็มีกรณีที่นักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยและอาจารย์มหาวิทยาลัยในจังหวัดถูกเจ้าหน้าที่รัฐเข้าเยี่ยมหรือโทรศัพท์หา เพื่อปรามไม่ให้ทำกิจกรรมทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจำนวนอย่างน้อย 30 ครั้ง

ระหว่างการเสด็จของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อไปพระราชทานปริญญาบัตรที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเดือนธันวาคม 2563 มีสมาชิกกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยในพื้นที่รายงานเกี่ยวกับการเข้าเยี่ยมโดยเจ้าหน้าที่รัฐในลักษณะเดียวกัน⁹⁷ เรายังได้รับการรายงานเกี่ยวกับการเข้าพบนักกิจกรรมของตำรวจก่อนการเสด็จของเชื้อพระวงศ์ในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เช่นนี้ตลอดปี 2564⁹⁸ ในเดือนมีนาคม 2564 ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์ หรือที่เป็นที่รู้จักกันในนาม “รามิล” เล่าว่า ตำรวจได้เข้าพบเขาและเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยของเขาที่มหาวิทยาลัยในคืนก่อนการเสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันต่อมา ผู้บริหารและอาจารย์จากคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวนหนึ่งได้พยายามยัดงานศิลปะที่นักศึกษาประดิษฐ์ รวมทั้งงานศิลปะจัดวางที่นักกิจกรรมนักศึกษาได้ใช้ในการชุมนุมทางการเมืองด้วย⁹⁹

กลวิธีในการติดตาม

นอกจากการเข้าเยี่ยมแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐยังใช้กลวิธีอื่น ๆ ประกอบ ศรีไพร นนทรี นักสหภาพแรงงานและผู้เข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย รายงานว่าได้พบอุปกรณ์ติดตามระบบ GPS ในรถยนต์ของเธอในช่วงต้นปี 2563¹⁰⁰ ปิยรัฐ จงเทพ แกนนำกลุ่ม WEVO ได้โพสต์เฟซบุ๊กว่าพบอุปกรณ์ติดตามระบบ GPS ในรถยนต์ขณะนำรถไปเข้าอู่¹⁰¹

ในเดือนสิงหาคม 2564 นักการเมืองจากพรรคก้าวไกล (พรรคฝ่ายค้านหลัก) ได้นำเสนอเอกสารข้อมูลลับ “watchlist” ที่หลุดออกมา ซึ่งระบุรายชื่อนักการเมืองและนักกิจกรรมทางการเมืองจำนวน 183 คนและจัดทำขึ้นโดยกองบังคับการตำรวจตรวจคนเข้าเมือง¹⁰² เอกสาร watchlist ยังรวมถึงนักกิจกรรมจำนวน 8 จาก 20 คนที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย พรรคก้าวไกลยังนำเสนอรายชื่อหลุดของนักกิจกรรมในต่างจังหวัดที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นติดตามและกล่าวว่าทุกจังหวัดจะมีเอกสารเช่นนี้ โดยเอกสารดังกล่าว น่าจะเป็นของกองทัพ¹⁰³ เอกสารชิ้นที่สองยังมีชื่อของขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ นักเรียนมัธยมปลายและนักกิจกรรมจากจังหวัดขอนแก่นที่ได้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย นอกจากนี้ ยังมีการรายงานที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมีการพูดถึงเอกสาร watchlist ขณะเข้าพบนักกิจกรรมในบางจังหวัด¹⁰⁴

การคุกคามบางกรณียังเกิดขึ้นโดยไม่ทราบผู้กระทำ “พาย”

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่เป็นแกนนำกลุ่มศาลายาเพื่อประชาธิปไตย รายงานว่ามีจดหมายไม่ทราบผู้ส่งส่งมาหาคุณพ่อที่บ้านเช่าของคุณพ่อ (ไม่ใช่บ้านตามทะเบียนบ้าน) โดยจดหมายมีเนื้อหาข่มขู่ว่าเธออาจถูกจับกุมจากการทำกิจกรรมทางการเมือง¹⁰⁵ ชุมภาพร แต่งเกลี้ยง สมาชิกกลุ่มเฟมินิสต์ปลดแอก รายงานว่า สมาชิกกลุ่มบางคนโดยเฉพะที่เป็นนักเรียนมัธยมปลายได้รับจดหมายในลักษณะเดียวกัน โดยจดหมายถูกพิมพ์มาในรูปแบบที่เหมือนกัน และระบุข้อความที่คล้ายคลึงกันว่า เด็ก ๆ กำลังทำร้ายประเทศ ทั้ง ๆ ที่ควรจะทำหน้าที่ปกป้องสถาบันกษัตริย์¹⁰⁶ จดหมายเหล่านี้ถูกส่งไปยังที่อยู่ของผู้ปกครองของนักกิจกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีเพียงเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้นที่จะทราบ

ในบางกรณี ความพยายามในการข่มขู่คุกคามยังทำให้นักกิจกรรมต้องยกเลิกการประชุมไป เช่น กิจกรรมคาร์ม็อบในจังหวัดพิษณุโลกที่วางแผนจัดในวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ต้องถูกยกเลิกเพราะเจ้าหน้าที่ได้เรียกและปรามผู้จัดอย่างไม่เป็นทางการไม่กี่วันก่อนหน้าวันจัดกิจกรรม¹⁰⁷ หรือผู้ชุมนุมในเขตธนบุรีของกรุงเทพมหานครรายงานที่ตำรวจบังคับให้เขาลบโพสต์เกี่ยวกับกิจกรรมคาร์ม็อบที่กำลังจะจัดขึ้นในพื้นที่

7. การอธิบายลักษณะผู้ชุมนุม อย่างไม่ถูกต้อง และการใช้ภาษาที่ตีตรา

โดยทั่วไปแล้ว การประท้วงไม่ใช่สิ่งที่จะถูกตีตราในประเทศไทย แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ที่เป็นแนวทางของบุคคลในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยหลายคนต่างหากที่เป็นตัวกำหนดการรับรู้สาธารณะของขบวนการเคลื่อนไหวและท่าทีของรัฐ การรับรู้สาธารณะและมุมมองของรัฐต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยได้นำไปสู่การละเมิดสิทธิในการชุมนุม เนื่องจากทั้งสองปัจจัยเป็นฐานในการสลายการชุมนุม การใช้ความรุนแรง และการชุมนุมตอบโต้ที่เกิดขึ้น¹⁰⁸

การกล่าวหาเรื่องการใช้ความรุนแรง โดยปราศจากมูล

หลังจากการปะทะได้ยกระดับความรุนแรงขึ้นหลังภายหลังเดือนสิงหาคม 2563 และมีการใช้กระสุนยางกับผู้ชุมนุมตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2564 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่รัฐไทยก็ได้เริ่มอ้างถึงความรุนแรงในการชุมนุมและพูดคลุมว่าผู้ชุมนุมทุกคนใช้ความรุนแรง

ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2563 พลเอก อภิรัชต์ คงสมพงษ์ อดีตผู้บัญชาการทหารบกไทย ได้กล่าวในคำแถลงถึงเสียงของเยาวชนที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์เพิ่มขึ้นว่าเป็น “คนชั่วชาติ”¹⁰⁹ คำสั่งฟ้องของพนักงานอัยการในคดีของพริษฐ์ ซึ่งว่าร้ายจากการกล่าวปราศรัยในกิจกรรมมีอบเพสต์ในเดือนพฤศจิกายน 2563 ก็สะท้อนถึงแนวคิดเดียวกัน¹¹⁰ พริษฐ์ถูกดำเนินคดีจากการกล่าวปราศรัยที่พนักงานอัยการเห็นว่า “มีเจตนาบิดเบือนใส่ร้ายกษัตริย์รัชกาลที่ 10 อันเป็นการปลุกปั่น ยุยง ส่งเสริมประชาชน เพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน” คำสั่งฟ้องนั้นอ้างว่า คนที่ฟังปราศรัยของพริษฐ์ “อาจเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถึงขนาดที่จะไปชุมนุมประท้วง ชูเชิญ หรือบังคับ กัดดันให้รัฐบาลและรัฐสภา และชูเชิญหรือบังคับให้กษัตริย์ให้อยู่ภายใต้ประชาชน อันจะก่อให้เกิดความไม่สงบในราชอาณาจักร และทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา ไม่เคารพ สักการะอันเป็นความผิดต่อพระมหากษัตริย์”¹¹¹

ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2564 ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำวินิจฉัยที่ให้คำขอขบธรรมเนียมแก่มุมมองที่ขัดกับข้อเรียกร้องของขบวนการประชาชนไปโดย โดยศาลเห็นว่า “ข้อเรียกร้อง 10 ข้อ” ของแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุมเพื่อปฏิรูปสถาบันกษัตริย์นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ พลเมืองรายหนึ่งได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่าข้อเรียกร้องดังกล่าวเป็นการรณรงค์ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำปราศรัยและข้อเรียกร้องของแกนนำทั้งสามคน ได้แก่ อานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน ภาณุพงศ์ จาดนอก นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นั้นเป็น

“การใช้สิทธิและเสรีภาพ [...] เพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคหนึ่ง แม้เหตุการณ์ตามคำร้องผ่านพ้นไปแล้ว แต่หากยังคงให้ [แกนนำการชุมนุมทั้งสาม] รวมทั้งกลุ่มในลักษณะองค์กรเครือข่ายกระทำการดังกล่าวต่อไป ย่อมไม่ไกลเกินเหตุที่จะนำไปสู่การล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขรัฐธรรมนูญ มาตรา 49 วรรคสอง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคตได้”¹¹²

โดยสรุป เจ้าหน้าที่ที่มองว่าข้อเรียกร้องเพื่อปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของผู้เข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยตั้งแต่ปี 2563 เป็นการรณรงค์ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ด้วยเหตุนี้ แกนนำการชุมนุมทั้งสามคนอาจต้องโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตตามข้อหาล้มล้างการปกครองมาตรา 113 ของประมวลกฎหมายอาญา ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำวินิจฉัยออกมานั้น ปณัสยา อานนท์ และภาณุพงศ์ได้ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำอยู่แล้วในคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากการกล่าวปราศรัยสาธารณะ

นอกจากนี้ กองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งเป็นหน่วยรับผิดชอบหลักในการจัดการกับผู้ชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ก็ได้พูดถึงความรุนแรงจากฝั่งของผู้ชุมนุมหลายครั้งในการประชุมแถลงข่าวที่จัดขึ้นระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงกันยายน 2564 โดยเฉพาะในการปะทะกับกลุ่มทะลุแก๊ส ซึ่งกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติในช่วงเดือนสิงหาคม 2564 เจ้าหน้าที่ยืนยันว่ามีบันทึกว่าผู้ชุมนุมใช้ปืนและวัตถุระเบิดตั้งต่อก่อนหน้านี้แล้ว โดยผู้ชุมนุมมีความพร้อมในการใช้อาวุธดังกล่าวและได้ทำลายสาธารณสมบัติและทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹¹³ ดังนั้น ในมุมมองของตำรวจ การประท้วงที่เกิดขึ้นจึงไม่ถือเป็นการเป็นการชุมนุมโดยสันติและจำเป็นต้องแทรกแซงเพื่อรักษาความระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม 2564 ตำรวจประกาศว่า เนื่องจากความรุนแรงและความกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค จึงอาจมีการปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อ “สกัดกั้นผู้ชุมนุมตั้งแต่เริ่มต้นรวมตัวที่สถานที่ที่กำหนด”

การใช้ถ้อยคำในเชิงลบ และกระตุ้นอารมณ์

เรายังสามารถเห็นผลของการใช้ถ้อยคำในเชิงลบและกระตุ้นอารมณ์โดยรัฐเกี่ยวกับการชุมนุมที่พูดถึงสัญลักษณ์สถาบันกษัตริย์ในการสลายการชุมนุมของ REDEM/เยาวชนปลดแอกในวันที่ 7 สิงหาคม 2564 ซึ่งตั้งใจจะเดินขบวนไปยังพระบรมมหาราชวัง ก่อนการชุมนุมดังกล่าว กลุ่มและนักการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมได้มีการแถลงต่อสาธารณะหลายครั้งว่า ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุม เพราะ “การเคลื่อนไปพระบรมมหาราชวังยังเป็นการจบบ้างก้าวล่วงที่มีบังคับว่ ดังนั้น สิ่งที่กำลังคิดคนไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมเด็ดขาด” กลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์บางกลุ่มได้ชี้ว่า หากผู้ชุมนุมรुकล้าเข้าไปในเขตพระราชฐาน ทางกลุ่ม “คงมีอาจอยู่เฉยหรือปล่อยให้กระทำได้โดยสะดวก” และจะเตรียมพร้อม “เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองในการปกป้องสถาบันหลักของชาติทันที อย่างเด็ดขาด”

รองผู้บังคับการตำรวจนครบาลประกาศว่า ทางตำรวจได้เตรียมกำลังอย่างน้อย 5,700 นาย เพื่อรับมือการชุมนุมวันที่ 7 ส.ค. ที่มองว่าอาจเกิดความรุนแรงขึ้น ในวันดังกล่าวเจ้าหน้าที่ใช้ตู้คอนเทนเนอร์เป็นแนวกันเพื่อปิดถนนที่มุ่งไปยังพระบรมมหาราชวัง และเริ่มใช้แก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุมก่อนที่ผู้ชุมนุมจะรวมตัวกันครบ¹¹⁴ ดังที่กล่าวไปในส่วนที่ 3 กิจกรรมในวันดังกล่าวจบลงด้วยการสลายการชุมนุมอย่างรุนแรงนำโดยตำรวจนครบาลและตำรวจควบคุมฝูงชน

เช่นเดียวกัน ศาลอาญาได้ออกแถลงการณ์พร้อมมาตรการที่สื่อว่าผู้ชุมนุมเป็นผู้ก่อความวุ่นวายและรบกวนความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง¹¹⁵ ผู้ชุมนุมมีการจัดกิจกรรมหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมแก่นักกิจกรรมที่ถูกจับกุมหรือคุมขัง ในเดือนพฤษภาคม 2564 กลุ่ม REDEM ได้จัดการชุมนุมหน้าศาลอาญาเพื่อเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักต้องขังทางการเมือง โดยมีผู้ชุมนุมบางรายที่สาธิตที่ป้ายและริ้วของศาลและยังมีการปะทะกับตำรวจด้วย ศาลอาญาแสดงท่าทีตอบโต้โดยการออกข้อกำหนดศาลอาญาว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลอาญา ซึ่งห้ามส่งเสียงดังหรือสร้างความก่อกวนทั้งในห้องพิจารณาคดีและภายในพื้นที่ศาล กฎระเบียบดังกล่าวยังห้ามการถ่ายภาพ ถ่ายทอดสด หรือใช้ระบบเครื่องขยายเสียงในบริเวณรอบศาลอีกด้วย¹¹⁶ โดยศาลมีการอ่านข้อกำหนดดังกล่าวผ่านระบบลำโพงของศาลภายในห้องพิจารณาคดีในระหว่างการพิจารณาคดีของนักกิจกรรมการเมือง

สำนักงานศาลยุติธรรมออกมาประณามผู้ชุมนุม โดยอ้างว่าการกระทำของผู้ชุมนุม “ถือไม่ได้ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นในระบอบประชาธิปไตย” แต่เป็นความพยายามในการใช้ความรุนแรงเพื่อแทรกแซงคำตัดสินของศาล

การข่มขู่นักเรียนมัธยมศึกษา

การรับรู้สาธารณะต่อการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ของขบวนการเคลื่อนไหวยังสะท้อนออกมาในท่าทีของฝ่ายบริหารโรงเรียนต่อกิจกรรมการชุมนุมของนักเรียนมัธยมปลาย

ดังที่กล่าวไป ในระยะแรกของการชุมนุมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในปี 2563 ฝ่ายบริหารของโรงเรียนหลายแห่งได้แสดงออกชัดเจนว่าไม่สนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียน โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) นนทบุรี ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ได้ออกประกาศสาธารณะว่า โรงเรียน “ไม่มีนโยบายและไม่มีการส่งเสริมกิจกรรมใด ๆ ที่สื่อเจตนาให้เกิดความขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือก่อให้เกิดความไม่สงบทางสังคม ดังนั้น เพื่อเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตยในโรงเรียนแห่งรัฐ [...] โรงเรียนไม่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ [...] เพื่อการชุมนุมหรือแสดงออกใด ๆ”¹¹⁷

ในเดือนสิงหาคม 2563 เพียงไม่กี่เดือนหลังการชุมนุมของเยาวชนได้เริ่มต้นขึ้น iLaw ได้บันทึกว่ามีการคุกคามนักเรียนที่ออกไปชุมนุมโดยโรงเรียนเป็นอย่างน้อย 34 กรณี ศูนย์ทนายฯ ได้ริเริ่มแบบสำรวจที่ให้นักเรียนสามารถส่งกรณีการคุกคามที่เผชิญ โดยศูนย์ทนายฯ สามารถรวบรวมกรณีทั้งหมดกว่า 103 กรณีภายในเวลา 3 วัน โดยเป็นทั้งการร้องเรียนผ่านแบบสอบถามและจากการติดตามข่าว

กรณีที่ได้รับประกอบด้วยกรณีที่บุคลากรของโรงเรียนทำโทษและคุกคามนักเรียนที่เข้าร่วมการชุมนุมและกรณีที่โรงเรียนอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจติดตามและถ่ายรูปกิจกรรมของนักเรียนภายในโรงเรียน¹¹⁸ ขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ นักกิจกรรมนักเรียนจากจังหวัดขอนแก่น ยังได้รายงานว่าครูของเขาบางคนพูดจาไม่ดีเกี่ยวกับกลุ่มของเขา เช่นบอกว่านักกิจกรรมนักเรียนไม่รักชาติและจาบจ้วงสถาบันกษัตริย์¹¹⁹

การชุมนุมตอบโต้โดยฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และการโจมตีรูปแบบอื่น ๆ

ตั้งแต่ช่วงกลางปี 2563 กลุ่มนิยมสถาบันกษัตริย์ได้เริ่มรวมตัวกันเพื่อแสดงการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ แม้ว่าบางกลุ่มจะจัดการชุมนุมเป็นแบบครั้งเดียว แต่ก็มีกิจกรรมอย่างน้อย 5 ครั้งที่จัดขึ้นเพื่อเผชิญหน้ากับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยตรง และมีการปะทะกันเกิดขึ้นระหว่างสองกลุ่มในการชุมนุมบางการชุมนุม ดังที่กล่าวไปข้างต้น ฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้จัดการชุมนุมเพื่อตอบโต้การชุมนุมของกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยระหว่างวันที่ 14 – 15 ตุลาคม 2563 ARTICLE 19 ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในวันที่ 14 ตุลาคม 2563 เจ้าหน้าที่ไม่ได้พยายามแยกสองกลุ่มออกจากกัน ขณะที่การนำเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่ใส่เสื้อสีเหลืองมาปฏิบัติทำให้แยกเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายออกจากพลเมืองที่สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้ยาก

ในวันที่ 21 ตุลาคม ฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้รวมตัวเพื่อ “แสดงพลังความรักต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อโต้ตอบที่เครือข่ายรามคำแหงเพื่อประชาธิปไตยที่ได้ประกาศว่าจะจัดการชุมนุมในตอนเช้าของวันเดียวกัน iLaw ได้รายงานจากในเหตุการณ์ว่ามีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่เพียง 10 นายเท่านั้น แม้จะมีแนวโน้มที่จะปะทะกันสูง ในบริเวณเดียวกันนี้ในเดือนธันวาคม 2556 ผู้ชุมนุมฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ก็ได้โจมตีผู้ชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติอย่างรุนแรง ซึ่งทำให้มีผู้คนเสียชีวิต 5 คน¹²⁰ ในปี 2563 ผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์ที่สวมใส่เสื้อเหลืองได้ทำร้ายร่างกายผู้ชุมนุม โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีการห้ามปราม¹²¹ นักศึกษารายหนึ่งได้รับบาดเจ็บจากการปะทะ โดยผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยได้แจ้งเหตุการณ์ต่อสถานีตำรวจท้องที่และเรียกร้องให้ดำเนินการกับผู้กระทำความผิด สองสัปดาห์ต่อมา ตำรวจได้เรียกผู้กระทำความผิดมารายงานตัว โดยเจ้าตัวให้การปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา ปัจจุบันคดีนี้ไม่มีความคืบหน้าใด ๆ เพิ่มเติม แม้ว่าจะมีเทปบันทึกภาพเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าวอย่างชัดเจนก็ตาม

เหตุการณ์การปะทะด้วยความรุนแรงอีกเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นระหว่างสองกลุ่มในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 ที่ทำเนียบรัฐบาล ในวันดังกล่าว กลุ่มผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์จำนวน 2 กลุ่มได้แจ้งเจ้าหน้าที่ว่าจะจัดการเดินขบวน ขณะที่กลุ่มราษฎรไม่ได้แจ้ง แต่ได้ประกาศเกี่ยวกับแผนในการชุมนุมต่อสาธารณะ กองบัญชาการตำรวจนครบาลได้ออกคำสั่งพิเศษห้ามชุมนุมรอบทำเนียบรัฐบาลในรัศมี 50

เมตรและได้ตั้งแนวกันไว้ โดยทางตำรวจอ้างว่าผู้ชุมนุมของกลุ่มราษฎรพยายามบุกทะลวงผ่านแนวกันเพื่อเข้าไปชิดอาคารรัฐสภา จึงจำเป็นต้องใช้แก๊สน้ำตากับผู้ชุมนุม “แดน” (นามสมมติ) หนึ่งในผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรที่อยู่ในเหตุการณ์กล่าวว่า ตำรวจใช้แก๊สน้ำตาหนักมากในวันดังกล่าว เมื่อเทียบกับเหตุการณ์อื่นอย่างน้อย 3 เหตุการณ์ที่เขาเคยเผชิญกับแก๊สน้ำตามาก่อนหน้านี้ เขากล่าวว่า “ผมไม่แน่ใจว่าทางตำรวจประกาศล่วงหน้าว่าจะใช้แก๊สน้ำตาก็จริง ผมได้ยินการแจ้งเตือนเพียงแต่ครั้งแรกเท่านั้น หลังจากนั้น [แก๊สน้ำตา] ก็เข้ามาไม่หยุด ผมไม่ทราบว่าจะมาจากทิศทางไหน หรือตำรวจอยู่ที่จุดไหน”¹²²

ดูเหมือนว่าเจ้าหน้าที่จะมีความพยายามในการยับยั้งการปะทะระหว่างกลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และกลุ่มราษฎร ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2563 น้อยลงไปอีก ผู้ชุมนุมกลุ่มราษฎรรายหนึ่งที่เข้าร่วมการชุมนุมในวันดังกล่าวได้สังเกตเห็นว่า เจ้าหน้าที่พยายามทำเครื่องหมายแบ่งเขตพื้นที่ให้ผู้ชุมนุมแต่ละกลุ่มทำกิจกรรม อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ตำรวจมาปฏิบัติการจำนวนมากในพื้นที่ และมีการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ควบคุมการปะทะ ผู้สื่อข่าวบางรายที่อยู่ในเหตุการณ์ได้เล่าว่า กลุ่มทั้งสองได้ขว้างปาขวด แท่งเหล็กและไม้ และระเบิดขวดใส่กันและกัน มีคนที่ได้รับบาดเจ็บจากการปะทะทั้งหมด 55 คน รวมเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 นาย และมีผู้ชุมนุมจำนวน 5 คนทั้งจากฝ่ายสนับสนุนสถาบันกษัตริย์และฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยและเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 นายถูกยิง

หลังจากนั้น ตำรวจยืนยันว่ามีผู้ที่ถูกกระสุนปืนจำนวน 2 ราย โดยไม่สามารถระบุได้ว่ากระสุนมาจากทิศทางใด

แม้ว่าทางตำรวจจะได้เน้นย้ำว่าจะดำเนินคดีอาญากับผู้ใดก็ตามที่ทำผิดกฎหมายไม่ว่าเจ้าหน้าที่จะได้รับแจ้งอย่างไรก็ตามก็ต้องล่วงหน้าหรือไม่ แต่ตำรวจก็ได้ตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับผู้ชุมนุมจากกลุ่มราษฎรเท่านั้น¹²³

ผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยฉบับนี้รายอื่นก็ได้รายงานประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการที่ตำรวจเพิกเฉยต่อการยับยั้งการปะทะกันกับกลุ่มต่อต้าน “จริงใจ ใจจริง” (นามสมมติ) นักกิจกรรมกลุ่มเฟมินิสต์ปลดแอก ได้เล่าถึงการชุมนุมในจังหวัดสงขลาที่กลุ่มสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ได้เข้าไปใกล้ผู้ชุมนุมและเปิดเพลงของฝ่ายอนุรักษ์นิยมด้วยเสียงอันดัง จริงใจกล่าวว่า ผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไป ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ให้คำสัญญาว่าจะดำเนินการ แต่สุดท้ายเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด และยังไม่อนุญาตให้ผู้ชุมนุมแจ้งเรื่องต่อเจ้าพนักงานในระดับสูงขึ้นอีกด้วย¹²⁴

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมและนิยมสถาบันกษัตริย์ได้พยายามระบุด่วนกลับแก๊ง หรือแม้แต่ฟ้องดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย นักวิชาการสองรายที่ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยฉบับนี้ที่ช่วยยืนยันประกันตัวนักกิจกรรมฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยรายงานว่า ตนได้ตกเป็นเป้าหมายของการกลับแก๊งบนอินเทอร์เน็ตหรือได้รับจดหมายข่มขู่ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้ส่ง¹²⁵ ในเดือนเมษายน 2564 ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมได้ออกจดหมายถึงมหาวิทยาลัยสองแห่งที่มีอาจารย์ที่ช่วยยืนยันประกันตัวนักกิจกรรมนักศึกษา โดยขอให้มหาวิทยาลัยดำเนินการทางวินัยกับอาจารย์ดังกล่าว จดหมายระบุว่าอาจารย์ดังกล่าวให้การสนับสนุนแก่นักศึกษาที่ “มีพฤติกรรมจาบจ้วงสถาบันพระมหากษัตริย์”

ผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์บางรายได้ฟ้องดำเนินคดีผู้ชุมนุมในข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์¹²⁶ กลุ่มนิยมกษัตริย์ที่ใช้ชื่อว่า “ศูนย์ช่วยเหลือด้านกฎหมายผู้ถูกล่วงละเมิด bully ทางสังคมออนไลน์” ที่อธิบายในหน้าเพจเฟซบุ๊กของกลุ่มว่าเป็นกลุ่มที่ “ให้คำปรึกษาทางกฎหมายผู้ถูกล่วงละเมิด Bully ทางสังคมออนไลน์” ได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ กลุ่มได้เชิญชวนประชาชนให้รายงานโพสต์โซเชียลที่คิดว่าเป็นการจาบจ้วงสถาบันกษัตริย์ แนน้อย อัครกิตติกร และนายนพดล พรหมภาสิต สองในผู้ก่อตั้งหลักของกลุ่มได้อธิบายในการสัมภาษณ์ว่า สมาชิกกลุ่มทั่วประเทศมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์และแจ้งความต่อสถานีตำรวจที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากที่ที่บุคคลผู้นั้นพักอาศัย เพื่อสร้างความยากลำบากแก่บุคคลนั้นในการที่จะต้องเดินทางไปรายงานตัวกับตำรวจ

กลุ่มนี้และผู้สนับสนุนสถาบันกษัตริย์คนอื่น ๆ ยังได้สร้างแผนที่บน Google Maps ที่ระบุตำแหน่งของผู้ใช้โซเชียลกว่า 500 รายที่พวกเขาเชื่อว่าละเมิดมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ภายหลังจาก Google ได้ลบหน้าแผนที่ดังกล่าวไป หลังจากกลุ่มดังกล่าวถูกตั้งขึ้นเพียงหนึ่งเดือน ศูนย์ทนายฯ ได้รับรายงานว่ามีคนที่ตกเป็นเหยื่อของการโจมตีของฝ่ายปกป้องสถาบันกษัตริย์ถึง 62 คน

8. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประสบการณ์ของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงปี 2563 ถึง 2564 ชี้ให้เห็นถึงการปิดกั้นและการละเมิดสิทธิในการชุมนุมอย่างรุนแรงในประเทศไทย ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยต้องเผชิญความรุนแรง การฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมาย การคุกคามด้วยกระบวนการยุติธรรม และการข่มขู่รูปแบบอื่น ๆ ต่อผู้ชุมนุมและแกนนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตยและแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ได้ประสบข้อจำกัดต่อการใช้สิทธิในการชุมนุมมากกว่ากลุ่มอื่น ท่าที่ของรัฐบาลต่อการชุมนุมแสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่มีจุดยืนต่อต้านสถาบันกษัตริย์หรือสนับสนุนการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ถูกเลือกปฏิบัติในแง่ของการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการชุมนุมโดยสันติ

การโต้ตอบของรัฐบาลไทยต่อขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 2563 – 2564 เป็นการละเมิดสิทธิในการชุมนุมทั้งก่อนระหว่าง และหลังจากการชุมนุม การละเมิดก่อนการชุมนุมประกอบด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ และกฎระเบียบในการแจ้งการชุมนุมตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ ซึ่งจำกัดความสามารถในการชุมนุม ส่วนในด้านสิทธิในการชุมนุมโดยสันติ ซึ่งได้รับการคุ้มครองในรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลก็ได้ตีความและบังคับใช้พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ในทางที่เป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุม

เงื่อนไขเกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมได้ถูกใช้เพื่อกำหนดเงื่อนไขสำหรับการชุมนุมและดำเนินคดีผู้ชุมนุมในกรณีไม่แจ้งหรือปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด แทนที่จะเป็นการแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อให้อำนวยความสะดวกแก่การชุมนุม เจ้าหน้าที่รัฐยังใช้กฎหมายอื่น ๆ ในการดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมในกรณีที่เจ้าหน้าที่มองว่าผู้ชุมนุมรบกวนความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น การใช้เครื่องขยายเสียงในที่สาธารณะ การวางอุปกรณ์ในการชุมนุมบนถนน หรือการขัดขวางทางจราจร ในหลายกรณีที่ถูกรวบรวมมาในรายงานฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลประสบความล้มเหลวในการอำนวยความสะดวกและรับประกันการใช้สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติ

ในช่วงเก็บข้อมูลงานวิจัยในปี 2563 – 2564 การใช้กำลังโดยเจ้าหน้าที่รัฐในการสลายการชุมนุมมักไม่ได้สัดส่วน ในหลายกรณีที่เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำ ก็ไม่ได้มีการดำเนินมาตรการที่เพียงพอเพื่อรับประกันว่าผู้ชุมนุมได้รับการแจ้งเตือนถึงการใช้อาวุธดังกล่าว

การสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงมักทวีความรุนแรงขึ้นตามกระแสการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยรัฐอ้างว่ามาตรการที่ใช้มีความจำเป็นต่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และปกป้องความมั่นคงของชาติและสถาบันกษัตริย์ เราได้เห็นหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอย่างพลการและเลือกปฏิบัติกับผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย ส่วนการชุมนุมที่เป็นการสนับสนุนรัฐบาลหรือสถาบันกษัตริย์ในช่วงปี 2563 – 64 กลับแทบไม่ถูกแตะต้องหรือถูกดำเนินคดีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การชุมนุมประท้วงในประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องก็ได้รับการผ่อนปรนมากกว่า นอกจากนี้ รัฐยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองที่เพียงพอแก่ผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตยจากการรวมตัวเพื่อโต้ตอบของฝั่งสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ ดังที่เห็นได้จากการปะทะระหว่างสองกลุ่มในกิจกรรมชุมนุมบางครั้ง และการฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหาตามมาตรา 112 โดยกลุ่มปกป้องสถาบันกษัตริย์ต่อผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย

หลังจากการชุมนุมมักมีการดำเนินคดีทางกฎหมายกับแกนนำสำคัญเพื่อคุกคามผู้ชุมนุมและเพิ่มต้นทุนของการไปร่วมชุมนุม ซึ่งนำไปสู่การละเมิดสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและสิทธิในการชุมนุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แกนนำการชุมนุมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยยังถูกปฏิเสธการประกันตัวชั่วคราวแล้วแล้วและถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี ทนความประสบข้อจำกัดจากมาตรการในการป้องกันโรคโควิด 19 ในการเข้าเยี่ยมผู้ชุมนุมที่ถูกคุมขัง อันหมายความว่า ผู้ชุมนุมไม่สามารถหารือกับทนายเพื่อเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเพียงพอ นักกิจกรรมยังถูกติดตามและถูกคุกคามด้วยวิธีนอกกฎหมายและนอกกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนใหญ่

มาตรการต่าง ๆ ที่ออกภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ยังเป็นการจำกัดสิทธิในการชุมนุมต่อไปอีก รัฐอาจเสี่ยงการให้เสรีภาพในการเคลื่อนไหวและจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยสันติในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินได้เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและความมั่นคงของชาติได้ (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 21) แต่การเสี่ยงพันธกรณีดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เคร่งครัดของหลักแห่งความได้สัดส่วน ซึ่งการดำเนินการของประเทศไทยขัดกับหลักดังกล่าว

การพุ่งเป้าจำกัดการชุมนุมบางประเภท การฟ้องข้อหาผู้ชุมนุมซ้ำซ้อนด้วยทั้งมาตรการภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินและพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ และการดำเนินคดีกับเฉพาะผู้จัดการชุมนุมทางการเมือง โดยละเว้นผู้จัดการชุมนุมสาธารณะประเภทอื่นในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในระดับต่ำ ล้วนเป็นปัจจัยที่ชี้ให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มที่มีจุดยืนวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

ARTICLE 19 ขอเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ เพื่อรับประกันว่า สิทธิในการชุมนุมในประเทศไทยจะได้รับการเคารพและคุ้มครอง

สำหรับรัฐบาลของประเทศไทย

เกี่ยวกับกรอบกฎหมายและการบังคับใช้

- แก้ไขพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในการชุมนุม เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- ยกเลิกข้อบังคับในการแจ้งการชุมนุมล่วงหน้า กระบวนการแจ้งการชุมนุมควรมีไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถอำนวยความสะดวกการชุมนุมโดยสันติได้เท่านั้น และรับประกันว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะไม่ใช้ข้อกำหนดในการแจ้งการชุมนุมเพื่อตั้งเงื่อนไขในการทำกิจกรรมชุมนุมนอกเหนือขอบเขตกฎหมาย หรือตั้งเงื่อนไขที่ขัดขวางการชุมนุมของผู้ชุมนุม รวมถึงรับประกันว่า เจ้าหน้าที่จะไม่ใช้

การไม่แจ้งความประสงค์ในการจัดการชุมนุมเป็นเหตุผลในการตัดสินว่าการเข้าร่วมการชุมนุมนั้นผิดกฎหมาย

- เปิดเผยและให้การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการแจ้งการชุมนุม
- ทำให้การแจ้งการชุมนุมสาธารณะทางออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่าย ฝึกอบรมและให้ความรู้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดูแลระบบแจ้งการชุมนุมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกี่ยวกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

- รับประกันว่า การเล็งสิทธิต่าง ๆ ในช่วงการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจะสอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและได้สัดส่วนกับสถานการณ์
- ยุติการดำเนินคดีข้อหาละเมิดข้อกำหนดและคำสั่งที่ออกภายใต้พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินกับบุคคลทุกคนที่เข้าร่วมการชุมนุม และปล่อยบุคคลที่ถูกดำเนินคดีและคุมขังจากเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิ

ในการชุมนุม

- อำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุม และรับประกันว่า ผู้ชุมนุมสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้อย่างปลอดภัย รวมถึงการจัดหาสถานที่ปลอดภัยในการชุมนุมและคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ชุมนุมจากบุคคลที่สาม
- ยุติการติดตาม ช่มชู้ และคุกคามผู้ชุมนุม รวมถึงสมาชิกครอบครัวและครัวเรือนของผู้ชุมนุม ที่ไม่เหมาะสมและไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด
- คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการชุมนุมของเยาวชนและเด็ก บุคลากรในโรงเรียนต้องยุติการดำเนินการทางวินัยกับเยาวชนที่เข้าร่วมชุมนุมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
- ประณามการใช้ความรุนแรง การจับกุมโดยพลการ การคุกคามทางกระบวนการยุติธรรม และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงอื่น ๆ ที่ไม่ได้สัดส่วนและมากเกินไปจนควรอย่างเป็นทางการและเปิดเผย และแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การกระทำข้างต้นเป็นสิ่งต้องห้ามและจะไม่ถูกเพิกเฉยในทุกกรณี

เกี่ยวกับการใช้กำลังกับผู้ชุมนุม

- รับประกันว่า ตำรวจและเจ้าหน้าที่บริการรักษาความปลอดภัยอื่น ๆ ที่กำกับดูแลการชุมนุมหรือปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายจะไม่ใช้กำลังเกินควรและปฏิบัติตามหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธโดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายขององค์การสหประชาชาติอย่างเต็มที่ เจ้าหน้าที่และหน่วยงานรัฐทุกคนและทุกองค์กรควรออกคำสั่งอย่างชัดเจนว่าการใช้กำลังจะต้องเป็นไปด้วยความจำเป็นและได้สัดส่วนกับภัยคุกคามที่เกิดขึ้นและภัยคุกคามซึ่งหน้าอย่างเคร่งครัด และการใช้กำลังโดยไม่จำเป็นและเกินควรจะถูกทำโทษ
- รับประกันว่า การร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้กำลังเกินควรโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงหรือบังคับใช้กฎหมายในการชุมนุมจะได้รับการตรวจสอบโดยทันที ละเอียดย และเป็นกลาง และผลลัพธ์จากการตรวจสอบจะได้รับการเปิดเผยโดยไม่รอช้า และผู้ต้องหาในการกระทำความผิดจะถูกเอาผิดด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมโดยทันที
- รับประกันว่าจะยุติการจับกุมใด ๆ ที่มีเหตุมาจากการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมเพียงอย่างเดียวโดยทันที และปล่อยผู้ที่ถูกคุมขังด้วยเหตุเดียวกันโดยทันที

เกี่ยวกับการถูกตีตราและการเลือกปฏิบัติ

- รับประกันว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกขบวนการจะได้รับสิทธิในการชุมนุมและการแสดงออกอย่างเท่าเทียม
- งดเว้นจากการแสดงความเห็นเกี่ยวกับผู้ชุมนุมต่อสาธารณะในทางที่เป็นการตีตราผู้ชุมนุมหรือการใช้สิทธิในการชุมนุมของพวกเขา หรือที่อาจจะขัดขวางสิทธิในการชุมนุมหรือทำให้ผู้ชุมนุมตกอยู่ในอันตราย เช่น การแสดงภาพการชุมนุมหรือผู้ชุมนุมว่าเป็นภัยคุกคามต่อชาติ

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

- ปฏิบัติการปราบปรามผู้ชุมนุมจะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีความจำเป็นอย่างเคร่งครัดเท่านั้น เช่น เมื่อผู้ชุมนุม

เป็นภัยคุกคามและอาจทำร้ายผู้อื่น และจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องทุกมาตรฐาน เช่น แนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติว่าด้วยการใช้อาวุธที่มีความร้ายแรงต่ำในการบังคับใช้กฎหมาย

- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนที่มีหน้าที่กำกับดูแลการชุมนุมจะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการควบคุมฝูงชน การลดระดับความรุนแรง และหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่การใช้สิทธิในการชุมนุมอย่างเต็มที่
- รับประกันว่า เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการชุมนุมจะสามารถถูกระบุตัวตนได้อย่างชัดเจนตลอดเวลาด้วยชุดเครื่องแบบ
- รับประกันว่า ผู้ที่รับผิดชอบต่อการใช้กำลังต่อผู้ชุมนุมอย่างเกินควรและไม่ได้สัดส่วนจะถูกตรวจสอบ ทำโทษทางวินัย และดำเนินคดีอย่างเหมาะสม รวมถึงการดำเนินคดีทางอาญา หากจำเป็น
- ยุติการจับกุมและการคุมขังบุคคลเนื่องจากการใช้สิทธิในการชุมนุมโดยสันติเพียงอย่างเดียวโดยทันที และปล่อยผู้ที่ยังถูกคุมขังด้วยเหตุเดียวกันโดยทันที
- รับประกันว่าจะไม่มีใครถูกพรากเสรีภาพ เว้นแต่เป็นการกระทำโดยสอดคล้องกับกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดและกฎหมายระหว่างประเทศ
- ยุติการข่มขู่และคุกคามแก่นำการชุมนุม ผู้จัด นักกิจกรรม และผู้เข้าร่วม รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยทันที

สำหรับฝ่ายตุลาการของประเทศไทย

- ดำเนินขั้นตอนเพื่อยุติการดำเนินคดีทางอาญาต่อแก่นำการชุมนุม ผู้จัด นักกิจกรรม และผู้เข้าร่วม และนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยทันที
- รับประกันว่า ผู้เสียหายจากการใช้ความรุนแรงโดยตำรวจจะสามารถเข้าถึงกลไกยุติธรรมและการเยียวยา

ภาคผนวก: ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยสำหรับรายงานฉบับนี้ให้ความสำคัญกับสิทธิในการชุมนุมของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของไทยซึ่งได้มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ต้นปี 2563 บริบทสำหรับการวิเคราะห์คือการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่เพิ่มขึ้น และการจำกัดสิทธิในการชุมนุมโดยเฉพาะการชุมนุมที่วิพากษ์วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์

ARTICLE 19 ได้ทำการวิจัยสำหรับรายงานฉบับนี้ตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงธันวาคม 2564 รวมถึงร่วมสังเกตการณ์การชุมนุมระหว่างปี 2020 กับ 2021 โดยการวิจัยได้ประกอบด้วยบทสัมภาษณ์การรายงานเกี่ยวกับการชุมนุมจากสื่อสำนักข่าว องค์กรพัฒนาเอกชน นักข่าวพลเมือง และการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ชุมนุมจากพื้นที่ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 จนถึงธันวาคม 2564 การวิจัยเอกสารส่วนใหญ่จะใช้เอกสารภาษาไทย ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ละเอียดที่สุด

ARTICLE 19 ได้ทำการสัมภาษณ์นักกิจกรรมที่เรียกร้องประชาธิปไตยจำนวน 20 คนจากกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา และอุบลราชธานี และผู้ชุมนุมจำนวน 14 คนที่เข้าร่วมการชุมนุมในกรุงเทพมหานคร การสัมภาษณ์นักกิจกรรมแต่ละคนใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงและเป็นรูปแบบออนไลน์ ส่วนการสัมภาษณ์ผู้ชุมนุมจะเป็นทั้งรูปแบบออนไลน์และที่

สถานที่ชุมนุมในกรุงเทพมหานคร ผู้ชุมนุมทั้ง 14 คนที่ให้สัมภาษณ์ต่างได้เข้าร่วมการชุมนุมเป็นจำนวนอย่างน้อย 5 ครั้งตั้งแต่ช่วงต้นปี 2563

เราได้ใช้นามสมมติสำหรับผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมทุกคนเพื่อปกป้องตัวตนของพวกเขา เว้นแต่ผู้ชุมนุมหรือนักกิจกรรมนั้น ๆ ใดให้ความยินยอมในการใช้ชื่อจริงแก่ ARTICLE 19 อย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว

นอกจากนี้ ARTICLE 19 ยังได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ ได้แก่ ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน 2 คน ผู้ทำงานด้านสื่อ 1 คน ทนายความด้านสิทธิมนุษยชน 1 คน และนักวิชาการที่ให้การสนับสนุนผู้ชุมนุมอีก 1 คน

ARTICLE 19 ยังได้เข้าร่วมและสังเกตการณ์การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยประมาณ 30 การชุมนุมในกรุงเทพมหานครและนครปฐมในปี 2563 และ 2564 โดยมีการชุมนุมต่อต้านเกิดขึ้นเป็นอย่างน้อย 3 ครั้ง ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการสังเกตการณ์วิธีปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ต่อกลุ่มผู้ชุมนุมต่าง ๆ ARTICLE 19 ยังได้เข้าร่วมการอ่านคำสั่งศาลต่อคำร้องการขอประกันตัวนักกิจกรรมที่ศาลอาญาหลายครั้งอีกด้วย

อ้างอิง

- ¹ การชุมนุมในช่วงต้นส่วนใหญ่จัดขึ้นภายในรั้วมหาวิทยาลัย เนื่องจากพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะไม่ครอบคลุมพื้นที่มหาวิทยาลัย
- ² <https://ilaw.or.th/node/5779>.
- ³ กลุ่มอื่น ๆ เรียกผู้ชุมนุมกลุ่มนี้ว่ากลุ่ม “ทะลุแก๊ส” เนื่องจากแก๊สน้ำตาที่ตำรวจใช้กับพวกเขา
- ⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างไม่ถูกต้อง คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁵ มาตรา 10 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ
- ⁶ มาตรา 14 พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ
- ⁷ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ นักศึกษา 2 รายและคนอื่น ๆ เดินทางไปยังทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออก ในกิจกรรม ผู้เข้าร่วมได้นำ “พริกเกลือ” ไปแขวนไว้ที่รั้วทำเนียบเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์: *โพสต์ทูเดย์*, ศาลสั่งปรับ 2 พัน “เพนกวิ้น-บอล” ฝ่าฝืน พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ, 21 สิงหาคม 2563
- ⁸ ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562 นักศึกษา 2 รายและเพื่อนอีกคนหนึ่งไปร้องเพลงประท้วงหน้ากองบัญชาการกองทัพบก และแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อ “สอน” ความรู้ประวัติศาสตร์ให้กับผ.ทบ.: *วอยซ์ทีวี*, ศาลปรับ ‘เพนกวิ้น พริชชู่-บอล ธนวัฒน์’ นักกิจกรรมทางการเมือง เป็นเงิน 2,000 บาท คดีเปิดเพลง ‘ประเทศกูมี’ หน้ากองทัพบก ค้าน ผบ.ทบ.ที่เคยแนะนำให้เปิดเพลง ‘หนักแผ่นดิน’, 28 ตุลาคม 2562
- ⁹ เราได้ใช้นามสมมติสำหรับผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมทุกคน (ในเครื่องหมายคำพูด) เพื่อปกป้องตัวตนของพวกเขา เว้นแต่ผู้ชุมนุมหรือนักกิจกรรมนั้น ๆ ได้ให้ความยินยอมในการใช้ชื่อจริงแก่ ARTICLE 19 อย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว
- ¹⁰ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ¹¹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนได้รายงานเกี่ยวกับคดีนี้และคดีในลักษณะเดียวกันอื่น ๆ ของศูนย์ฯ, ศาลปรับ 9 พันบาท คดี “เจมส์ ประสิทธิ์ ชุมนุมไม่ถอย ไม่ทน ชี้แค่โพสต์ชวนก็เข้าข่ายผู้จัด, 5 พฤศจิกายน 2563
- ¹² ประสิทธิ์ คุรุธาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ¹³ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ¹⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁵ “มีอบเฟสต์” เป็นการประท้วงรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในปี 2563 มีลักษณะคล้ายงานเทศกาล เช่น มีกิจกรรมทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์
- ¹⁶ พริชชู่ถูกฟ้องข้อหากว่า 40 คดีในเวลาสองปีที่ผ่านมาจากการชุมนุม 16 ครั้งและโพสต์เฟซบุ๊กจำนวนหนึ่ง
- ¹⁷ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁸ รายงานของ *iLaw* ทางเฟซบุ๊ก วันที่ 24 ตุลาคม 2563
- ¹⁹ “พาย”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564
- ²⁰ ชลธิชา แจ้งเร็ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ²¹ สามารถอ่านรายงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวปฏิบัติเช่นนี้ได้จาก *iLaw*, วิเคราะห์คำประกาศตำรวจ อ้างพ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ เพื่อคุมโรค แต่สั่งห้ามชุมนุมเพื่อ ‘คุมมือ’, 2564; และดู *ประชาไท*, มีอบเฟสต์-ผู้หญิงปลดแอก-นักเรียนแล้ว ชุมนุมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ชูแก้วรัฐธรรมนูญ, 14 พฤศจิกายน 2563; *มติชน*, ตำรวจอ่านประกาศ กิจกรรม ‘เปิดท้ายวันศุกร์ ลูกไล่เผด็จการ’ ผิดกฎหมาย เสี่ยงแพร่โควิด, 2 กรกฎาคม 2564; *มติชน*, ตำรวจอ่านประกาศ ผู้ชุมนุมส่งเสียงไล่ ลั่น ‘กากี้’ คือ

สี่ชี้ข้าประชาชน, 3 สิงหาคม 2564.

²² ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่ใช้กฎหมายเกี่ยวกับความเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างไม่ถูกต้อง คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²³ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ปะปอสเตอร์ในที่สาธารณะ

²⁴ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ใช้ลำโพงในที่สาธารณะ

²⁵ กฎหมายนี้อาจถูกใช้กับผู้ชุมนุมที่ทำกิจกรรมบนถนนและกีดขวางการจราจร

²⁶ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²⁷ ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564. มาตรา 12 ของพ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองห้ามการทำเครื่องหมายหรือวาดหรือพ่นสีที่ต้นไม้ในที่สาธารณะ

²⁸ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการดำเนินคดีกับชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

²⁹ ประเทศไทยได้แจ้งสหประชาชาติอย่างเป็นทางการถึงความตั้งใจที่จะเลิยงสิทธิบางประการภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินแล้วในวันที่ 5 มิถุนายน 2563

³⁰ ข้อที่ 4 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง; ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34 ว่าด้วยมาตรา 19 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, แถลงการณ์ว่าด้วยการเลิยงพันธกรณีตามกติกาฯ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19.

³¹ ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 25)13 มีนาคม 2563. ข้อกำหนดที่ออกมากลานั้นตามการขยายการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินล้วนมีเนื้อหาเหมือนกัน ยกเว้นในข้อกำหนด ฉบับที่ 13

³² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, พฤศจิกายน 64: ยอดผู้ถูกดำเนินคดีการเมืองรวม 1,684 คน ในจำนวน 957 คดี, 4 ธันวาคม 2564; และดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เมษายน 65: ยอดรวมผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองเพิ่มเป็น 1,808 คน คดี ม.112 ทะลุไป 204 คดีแล้ว.

³³ สัมภาษณ์ชลิตา บัณฑุงศ์ และ “นัท” วันที่ 9 และ 23 ตุลาคม 2564 ตามลำดับ

³⁴ ดูเพิ่มเติมในส่วนที่ 3 เกี่ยวกับการสลายการชุมนุม

³⁵ ประกาศ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

³⁶ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/2 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 16 ตุลาคม 2563; คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/9 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 18 ตุลาคม 2563; คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/10 เรื่อง ห้ามการใช้เส้นทางคมนาคม อาคาร หรือสถานที่, 18 ตุลาคม 2563.

³⁷ ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 16)2 ตุลาคม 2563; ประกาศเรื่อง ยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร ประกาศ ข้อกำหนด และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง, 22 ตุลาคม 2563.

³⁸ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/13 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการสื่อและข้อมูลข่าวสารในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง, 18 ตุลาคม 2563. ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองระบุว่า รัฐไม่สามารถใช้ข้อจำกัดดังกล่าวกับสื่อได้ “39. รัฐบาลควรมีการจัดการให้รอบคอบนับตั้งแต่บัญญัติและบริหารที่กำกับสื่อมวลชนสอดคล้องกับบทบัญญัติในวรรค 3 [...] การปฏิเสธไม่อนุญาตให้ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ยกเว้นในสถานการณ์พิเศษที่มีการใช้บังคับวรรค 3 ถือว่าไม่สอดคล้องกับมาตรา 19 สถานการณ์ดังกล่าวจะไม่เคยรวมการห้ามสื่อสิ่งพิมพ์บางสื่อ เว้นแต่จะมีการห้ามตีพิมพ์เนื้อหาบางอย่างที่ไม่สามารถแยกออกมาได้เท่านั้นอย่างชอบธรรมตามวรรค 3 เท่านั้น”

³⁹ ในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งในปี 2561 และ 2562 ผู้ชุมนุมและแกนนำจำนวน 130 คนถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย โดยเป็นการฟ้องข้อหาตามพ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะ ยุยงปลุกปั่น และละเมิดคำสั่งฯ เป็นหลัก แกนนำการชุมนุมหลายคนถูกฟ้องหลายคดีจากกิจกรรมชุมนุมคนละที่ โดยกระบวนการสืบพยานจะมีขึ้นในปี 2564. ดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เช็คคดียุติเลือกตั้งก่อนเปิดสภาฯ: เขาและเธออยู่ตรงไหนในกระบวนการยุติธรรม, 20 พฤษภาคม 2562.

⁴⁰ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการใช้กำลังเกินควรกับผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

- ⁴¹ การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร, 15 ตุลาคม 2563
- ⁴² ประสิทธิ์ คุรุธาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁴³ ดูไลฟ์ไลน์ของเหตุการณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2563 ได้ที่ BBC News Thai, เกาะติดเหตุสลายการชุมนุม ‘คณะราษฎร’ ที่แยกปทุมวัน, 17 ตุลาคม 2563.
- ⁴⁴ “ปิงปอง”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁴⁵ อ่านรายงานอย่างละเอียดเกี่ยวกับการใช้แก๊สน้ำตาโดยตำรวจไทยกับผู้ชุมนุมในวันที่ 16 ตุลาคม 8 พฤศจิกายน และ 17 พฤศจิกายน 2563 และ 28 กุมภาพันธ์ 2564 ได้ที่ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, Thailand: “My face burned as if on fire”: Unlawful use of force by Thailand’s police during public assemblies, 2564
- ⁴⁶ 28 กุมภาพันธ์ที่กรมทหารราบที่ 1: ดูการรายงานโดยช่อง Thai Rath Online; 20 มีนาคมที่สนามหลวงใกล้กับพระบรมมหาราชวัง; 2 พฤษภาคมที่ศาลอาญา: ดูการรายงานโดยช่อง Thai Rath Online; 18 กรกฎาคมที่ทำเนียบรัฐบาล: ดูการรายงานโดยช่อง Friends Talk; 7 สิงหาคมที่กรมทหารราบที่ 1: ดูการรายงานโดยช่อง Friends Talk. การชุมนุมวันที่ 6 มีนาคม 2564 ที่ศาลอาญาไม่มีการสลายการชุมนุม แต่มีนักกิจกรรมจากกลุ่ม WEVO บางคนถูกจับกุมในบริเวณใกล้เคียงก่อนการชุมนุม
- ⁴⁷ ศราวุธ ตั้งประเสริฐ นักข่าว*ประชาไท*, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2564
- ⁴⁸ ศราวุธ ตั้งประเสริฐ นักข่าว*ประชาไท*, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2564
- ⁴⁹ ‘ถ้าเขาเข้ามาในแนว อนุญาตให้ใช้กระสุนยางได้นะครับ ถ้าเขาถอยก็หยุดยิง ใช้ลูกฟอรั่มตอบโต้ ใช้กระสุนยางได้ เล็งเป้าแล้วยิง ให้ยิงต่าๆที่ลำตัวเข้าไว้’, บันทึกโดยนักวิจัยจากการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ชุมนุมในวันที่ 7 สิงหาคม 2564. และดู <https://www.youtube.com/watch?v=jmrF6Ute5Ys>; https://www.youtube.com/watch?v=ujakQGj5u_8; <https://www.youtube.com/watch?v=JexTzHfw-VU>; และบทความรายงานอย่างละเอียดโดย BBC News Thai, ชุมนุม 7 ส.ค. : ‘เยาวชนปลดแอก’ ยุติการชุมนุม หลัง ตร. ยิงแก๊สน้ำตา-กระสุนยางใส่ 2 ชม, 7 สิงหาคม 2564.
- ⁵⁰ การสัมภาษณ์พ.ต.อ.กฤษณะ พัฒนเจริญ รองโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการถ่ายทอดสดของช่องไทยพีบีเอส, 7 สิงหาคม 2564, <https://www.youtube.com/watch?v=jmrF6Ute5Ys>. โดยหลักเวลายิงกระสุนยางหรือใช้อุปกรณ์อะไรก็แล้วแต่เพื่อเป็นการระงับ คงเป็นไปตามสถานการณ์ มีภัยคุกคามมาทางใดก็ต้องใช้เพื่อระงับยับยั้ง อย่างน้อยเป็นการป้องกันตนเอง สองเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวายในวงกว้างขึ้นไป
- ⁵¹ ดูรายงานโดย PPTV HD 36 นาทีที่ 12.18
- ⁵² ข้อสังเกตการณ์จากการถ่ายทอดสดหลายชิ้นในวันดังกล่าว
- ⁵³ ข้อสังเกตส่วนตัวระหว่างการชุมนุม, 14 ตุลาคม 2563
- ⁵⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา ไปแลนด์ และตูนีเซียได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁵⁵ BBC News Thai, ชุมนุม 8 พ.ย.: กลุ่มราษฎรตั้งตู้ไปรษณีย์จำลองใกล้พระบรมมหาราชวัง ส่ง ‘ราษฎรสารสัน’ ถึงรัชกาลที่ 8 ,10 พฤศจิกายน 2563. ตำรวจใช้รถมสในการปิดถนนใกล้พระบรมมหาราชวังระหว่างการชุมนุมวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 ซึ่งมีการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เพื่อ “ส่งจดหมายหาพระมหากษัตริย์”
- ⁵⁶ ยกตัวอย่างเช่น วันที่ 25 พฤศจิกายน 2563; ดู สปริงนิวส์, ปรากฏการตื้อคอนเทนเนอร์ รอบสำนักงานทรัพย์สินฯ, 25 พฤศจิกายน 2563.
- ⁵⁷ ก่อนหน้านั้น ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2563 กลุ่มราษฎรได้วางแผนจัดการชุมนุมที่บริเวณดังกล่าว แต่ได้เปลี่ยนไปยังพื้นที่ของกองทัพอีกที่ในนาทีสุดท้ายแทน ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยทหารรักษาพระองค์เช่นกัน เพื่อสับขาหลอกเจ้าหน้าที่
- ⁵⁸ พระราชกฤษฎีกาถอนสภาพการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะของที่ราชพัสดุในท้องที่แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต และแขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562
- ⁵⁹ พระราชกำหนดโอนอัตรากำลังพลและงบประมาณบางส่วนของกองทัพบก กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหมไปเป็นของหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นส่วนราชการในพระองค์ พ.ศ. 2562
- ⁶⁰ และดู *Voice Online*, วิวัฒนาการ ‘มินเนี่ยน’ บัอมปรากการ หน้าค่าย ‘ราบ 1 - ราม 5 ‘11 มีนาคม 2564. คำว่า “มินเนี่ยน” ถูกใช้เพื่อเรียกเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนอกเครื่องแบบ เนื่องจากเสื้อสีเหลือง (สัญลักษณ์ของการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์) และทรงผมเกรียน (ทรงบังคับของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย) ทำให้ดูเหมือนตัวการ์ตูน “มินเนี่ยน” จากภาพยนตร์ของสหรัฐอเมริกาเรื่อง *Despicable Me*

- ⁶¹ กิจกรรมดังกล่าวดำเนินต่อไปเกือบทุกวันจนถึงช่วงกลางเดือนธันวาคม 2564 เป็นอย่างน้อย
- ⁶² บารมี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2564
- ⁶³ ปณิตดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564
- ⁶⁴ ไทยโพสต์, มือบจะหน้าทำเนียบขอมถอย! ‘ธรรมนัส’เคลียร์เองสั่งชะลอโครงการ, 14 ธันวาคม 2563. อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวบ้านจะทำการชุมนุมประท้วงอีกรอบในเดือนธันวาคม 2564 ตำรวจได้เข้าสลายการชุมนุมในคืนแรกที่ผู้ชุมนุมเริ่มปักหลักหน้าทำเนียบรัฐบาล ทำให้มีผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมและฟ้องข้อหาละเมิดสถานการณ์ฉุกเฉิน 37 คน. ดู เหตุการณ์การจับกุมจากคลิปวิดีโอที่อัปเดตโดย “สมชาย” (นามสมมติ) หนึ่งในแกนนำขบวนการนี้ หน้าที่ที่ 13:00.
- ⁶⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซียได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁶⁶ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการดำเนินคดีกับชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยาและโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁶⁷ ชลิตา บัณฑิตวงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2565
- ⁶⁸ “เบล” (นามสมมติ), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564
- ⁶⁹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีบรรยากาศความหวาดกลัวที่เกิดจากรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และโปแลนด์ ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁷⁰ สุวรรณดา ตาลเหล็ก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2564
- ⁷¹ ประสิทธิ์ คุรุธาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁷² ประสิทธิ์ คุรุธาโรจน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2564
- ⁷³ ปณิตดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564
- ⁷⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁷⁵ “ฟิล์ม”, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2564
- ⁷⁶ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/1 เรื่อง กำหนดสถานที่ควบคุม, 15 ตุลาคม 2563; และประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/6 เรื่อง กำหนดสถานที่ควบคุมเพิ่มเติม, 17 ตุลาคม 2563.
- ⁷⁷ คำสั่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/15 เรื่อง การปฏิบัติในการร้องขอจับกุมและควบคุมตัวบุคคล การออกคำสั่งเรียกบุคคลหรือส่งมอบเอกสารหลักฐาน และการออกคำสั่งตรวจค้นของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 11 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 19 ,2548 ตุลาคม 2563.
- ⁷⁸ ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง ที่ 2563/2 เรื่อง ห้ามนำยานพาหนะบางประเภทและสิ่งของเข้าพื้นที่ควบคุม, 15 ตุลาคม 2563.
- ⁷⁹ ข้อ 17 ของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับกำหนดให้รัฐต้อง “รับประกันว่าบุคคลที่ถูกไล่ออนเสรีภาพจะต้องถูกกักกันในสถานที่ซึ่งได้รับการยอมรับและตรวจตราอย่างเป็นทางการเท่านั้น” (ผู้เขียนเพิ่มการเน้นย้ำเอง) สถานคุ้มครองเฉพาะหน้าอาจมองได้ว่าเป็น “สถานที่ซึ่งได้รับการยอมรับและตรวจตราอย่างเป็นทางการ” เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวถูกกำหนดโดยประกาศที่ออกตามพ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁸⁰ คุ่มเกล้า ส่งสมบูรณ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2564
- ⁸¹ ในวันที่ 15 ตุลาคม 2564 หลังจากการสลายการชุมนุมในวันนั้น ARTICLE 19 ก็ได้ไปที่กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 เพื่อยืนยันที่อยู่ของผู้ชุมนุมโดยที่ทางเข้ามีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธครบมือขวางอยู่และมีตัวแทนสื่อรออยู่ข้างนอก ผู้วิจัยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปข้างใน

- ⁸² การสัมภาษณ์อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ยื่นประกันตัวให้กับนักศึกษาในชั้นเรียนบ่อยครั้ง
- ⁸³ ปณิตดา ศิริมาสกุล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2564. ดู ภาพถ่ายนี้ ที่ถ่ายโดยนักการเมืองที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปเยี่ยมผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมในนั้น
- ⁸⁴ และดู ARTICLE 19, Breaking the silence: Thailand's renewed use of lèse-majesté charges, มีนาคม 2564.
- ⁸⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เขียนได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁸⁶ อ่างแล้ว
- ⁸⁷ คุณสามารถอ่านคำอธิบายเกี่ยวกับบทบาทของแต่ละคนในกรวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ในหมู่ชาวไทยได้ใน Phaholtap and David Streckfuss, 'The ten demands that shook Thailand', New Mandala, September 2020; Laignee Barron, "I think our goal is worthy for everyone in Thailand": Meet the lawyer trying to reform the Thai monarchy', Time, September 2020.
- ⁸⁸ รวบรวมจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, สถิติผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ปี 16 ,65-2563 ธันวาคม 2563, ปรับปรุงข้อมูลไว้ในที่ 30 มกราคม 2565; และ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, สถิติผู้ถูกคุมขังทางการเมืองในระหว่างต่อสู้คดี, 11 ธันวาคม 2563, ปรับปรุงข้อมูลไว้ในที่ 30 มกราคม 2565
- ⁸⁹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ข่มขู่ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เขียนได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁹⁰ คำพิพากษาในคดีเกี่ยวกับการประท้วงอื่น ๆ เป็นการสั่งปรับหรือรอลงอาญา มิใช่การสั่งจำคุก.
- ⁹¹ ชลิตา บัณฑุงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2564
- ⁹² ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เขียนได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁹³ ดู เช่น รายงานการพูดคุยระหว่างทนายความและนักกิจกรรมทางการเมืองทางออนไลน์ใน *ประเทศไทย*, ทนายเผยเยี่ยมลูกความเรือนจำรังสิตแสนวิบาก ค่ายกลางแจ้ง เนตช้า สายแลนไม่พอ แคมติดโควิดทั้งทนายทั้งลูกความ, 17 สิงหาคม 2564; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, บันทึกเยี่ยมเบนจา อะปัญ: 'แล้วพอสิ่งต่างๆ มันหายไป เลยไม่รู้ว่าจะทำอะไร', 12 ตุลาคม 2564; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เยี่ยม(เกือบ)ทิพย์ คุณมีเวลาเพียงสิบนาทีในการเยี่ยม: บันทึกเยี่ยมเบนจาที่สั้นที่สุด, 16 ตุลาคม 2564.
- ⁹⁴ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ข่มขู่ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เขียนได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ⁹⁵ แกนนำการชุมนุม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564
- ⁹⁶ เสาวนีย์ ตรีรัตน์ อเล็กซานเดอร์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2564
- ⁹⁷ โพสต์เฟซบุ๊กของกลุ่มขอนแก่นพอกันที วันที่ 12 ธันวาคม 2563; และรายงานของ Isaan Record เกี่ยวกับการมาเยี่ยมเยียนของนักกิจกรรมนักศึกษาจากกลุ่มอุปปลดแตก, ดูได้จากโพสต์เฟซบุ๊กของ Isaan Record วันที่ 14 ธันวาคม 2563
- ⁹⁸ ดู เช่น ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นอกเครื่องแบบติดตามประชาชนในสกลนคร 4 ราย อ้างเป็น 'บุคคลเฝ้าระวัง' ถูกริบาสะเข้าบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต, 12 พฤษภาคม 2564, สำหรับคดีในจังหวัดสกลนคร; นร.-นศ.-นักกิจกรรมร้อยเอ็ด 9 คน 'ถูกปราบปรามจัดกิจกรรม-ห้ามออกนอกบ้าน' ก่อนพระเทพฯ เ็จเปิดศอกโหวด 20 ,101 พฤษภาคม 2564, สำหรับคดีในจังหวัดร้อยเอ็ด; และ ตร.ล้อมบ้านนักกิจกรรม Korat Movement ทั้งคืนทั้งวันก่อนพระเทพฯ เสด็จ ทั้งไปสั่งแม่ห้ามนักกิจกรรมออกจากบ้าน อ้างกลัวก่อเหตุเผาซุ่ม-ทำลายขบวนเสด็จ, 26 พฤศจิกายน 2564, สำหรับคดีในจังหวัดนครราชสีมา
- ⁹⁹ ต่อมา พลเมืองรายหนึ่งได้แจ้งความกับตำรวจว่า รามิลได้ละเมิดพ.ร.บ. ชง เนื่องจากขงที่เขาใช้ในงานศิลปะไม่มีสีน้ำเงินที่สื่อถึงพระมหากษัตริย์ หลังจากนั้นตำรวจได้เพิ่มข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์จากคำที่ผู้ชุมนุมเขียนบนงานศิลปะของเราในการชุมนุมก่อนหน้านี้. ศิวัญชลี วิชญเสรีวัฒน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564
- ¹⁰⁰ ศรีไพ นนทรี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2564
- ¹⁰¹ โพสต์เฟซบุ๊กของปียรัฐ จงเทพ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563

- ¹⁰² ดู *iLaw*, 'Watchlist', เมื่อรัฐขึ้นบัญชีจับตาประชาชนที่ต่อต้าน, 31 สิงหาคม 2564. คุณสามารถดูรายชื่อที่มีการปิดข้อมูลบางส่วนได้ที่นี้
- ¹⁰³ ดู การนำเสนอของพรรคก้าวไกลในการอธิบายไม่ไว้วางใจ ที่เวลา 1 ชม. 8 นาที ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา).
- ¹⁰⁴ ดู เช่น ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นอกเครื่องแบบติดตามประชาชนในสกอตแลนด์ 4 ราย อ้างเป็น 'บุคคลเผด็จการ' ถือวิสาสะเข้าบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต, 12 พฤษภาคม 2564; นรม.6 เชียงราย ถูกตร.คุกคามถึง รร. อ้างอยู่ในรายชื่อบุคคลเผด็จการ 40 กว่าราย เกรงเดินทางร่วมชุมนุมกรุงเทพ, 19 กุมภาพันธ์ 2564
- ¹⁰⁵ "พาย", สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564
- ¹⁰⁶ ชุมพร แต่งเกลี้ยง, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2564
- ¹⁰⁷ โพสต์เฟซบุ๊กของ PLK Brainstorm ผู้จัดกิจกรรมคาร์ม็อบ พิษณุโลก วันที่ 5 สิงหาคม 2564. และดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2 ผู้จัดคาร์ม็อบพิษณุโลก ถูกตำรวจตามคุกคาม จนต้องประกาศเลื่อนกิจกรรมไม่มีกำหนด, 9 สิงหาคม 2564.
- ¹⁰⁸ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีคำอธิบายที่ตีตราบุคคล คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹⁰⁹ ในขณะที่ออกแถลงการณ์ พลเอก อภิรัชต์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก. ไทยพีบีเอส, 'Gen Apirat: Army chief with strong political views', 3 กันยายน 2563.
- ¹¹⁰ กิจกรรมการชุมนุมประท้วงที่ถูกออกแบบเป็นเทศกาลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม จัดขึ้นบนถนนสีลม กรุงเทพมหานคร.
- ¹¹¹ ศาลอาญา คดีหมายเลขดำที่ 2564/286 ลงวันที่ 9 ก.พ. 2564, อ้างในศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, คดี112 - พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ MobFest 14 พฤศจิกายน.
- ¹¹² http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2564/A/080/T_0022.PDF. มาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 อนุญาตให้บุคคลที่เชื่อว่าผู้อื่นกำลังล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสามารถร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้
- ¹¹³ ดู เช่น การประชุมแถลงข่าวในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2564 เกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2564 (นาทีที่ 1.45); การประชุมแถลงข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มทะเลสาบเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2564; การประชุมแถลงข่าวในวันที่ 13 กันยายน 2564 เกี่ยวกับการปะทะกับกลุ่มทะเลสาบเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2564 (นาทีที่ 3.10 เป็นต้นไป). และดู Manager Online, ตำรวจจัดกำลัง 14 กองร้อยคุมม็อบ REDEM, 28 กุมภาพันธ์ 2564; การประชุมแถลงข่าววันที่ 7 สิงหาคม 2564; การประชุมแถลงข่าววันที่ 10 สิงหาคม 2564 เกี่ยวกับการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 ซึ่งตำรวจอ้างว่า ผู้ชุมนุมที่เผาหุ่นรัฐมนตรีและสาดสีไปที่สัญลักษณ์ของกลุ่มคิงเพาเวอร์ (กลุ่มบริษัทค้าปลีกท่องเที่ยวของไทย) ได้ทำลายทรัพย์สินของเอกชนและโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจ.
- ¹¹⁴ "พาย", สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2564; ดู การรายงานด้วยคลิปวิดีโอจากที่เกิดเหตุและลำดับเหตุการณ์ของวันดังกล่าวที่ The Standard, สรุปรวม #ม็อบ7สิงหา แก๊สน้ำตา กระสุนยาง และปฏิบัติการสลายการชุมนุมตลอดทั้งวัน, 7 สิงหาคม 2564. ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการใช้กำลังเกินควรกับผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา และดูนี้เซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹¹⁵ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีคำอธิบายที่ตีตราบุคคล คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)
- ¹¹⁶ ข้อกำหนดศาลอาญาว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลอาญา. 17 มีนาคม 2564. ตั้งแต่ต้นปี 2564 นักวิจัยของ ARTICLE 19 ได้สังเกตเห็นมาตรการด้านความปลอดภัยในพื้นที่ศาลที่เคร่งครัดขึ้นในวันที่มีการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมือง โดยจะมีการคัดกรองผู้มาเยี่ยม และเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงเท่านั้น เช่น ทนายความหรือผู้ยื่นประกัน ที่จะได้รับอนุญาตให้เข้าในอาคารได้ ต่างจากในวันอื่น ๆ ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าอาคารศาลได้อย่างอิสระ
- ¹¹⁷ การประกาศโรงเรียนบดินทรเดชา, 17 สิงหาคม 2563
- ¹¹⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, นักเรียนชูสามนิ้ว-ติดโบว์ขาว 3 วันร้องเรียนถูกคุกคาม-ปิดกั้น 103 กรณี, 21 สิงหาคม 2563. ดูตัวอย่างรายงานสื่อเกี่ยวกับการทำโทษนักเรียนที่จัดการชุมนุมเชิงสัญลักษณ์โดยโรงเรียนใน Manager Online, โผล่อีก! ครูทำโทษนักเรียนชู 3 นิ้วที่กระเป๋! อ้างเข้าใจผิด, 20 สิงหาคม 2563. ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการคุกคาม ช่มชู้ จับกุม และคุมขังผู้ชุมนุม คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น บราซิล เคนยา โปแลนด์ และดูนี้เซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹¹⁹ ขวัญข้าว ตั้งประเสริฐ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2564

¹²⁰ Posttoday, ทรูพหุระพะทะม.รามเสี่ยชีวิต-5ไม่มีสไนเปอร์, 7 December 2013. Many members of the former United Front of Democracy against Dictatorship joined the pro-democracy movement in 21–2020.

¹²¹ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹²² ผู้ชุมนุม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2564

¹²³ ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่แตกต่างโดยรัฐ คุณสามารถอ่านสถานการณ์ของประเทศอื่น เช่น เคนยา โปแลนด์ และตูนิเซีย ได้ในงานวิจัยของ ARTICLE 19 ที่จะเผยแพร่ตลอดปี 2565 นี้ (อ่านรายละเอียดได้ในหน้าเว็บไซต์ของเรา)

¹²⁴ 'จริงใจ ใจจริง', สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2563

¹²⁵ ชลิตา บัณฑุงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2564; อติศร จันทรสุข, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2564

¹²⁶ ในประเทศไทย บุคคลทั่วไปสามารถฟ้องขอหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ต่อบุคคลอื่นได้

